

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927.

Första kammaren.

Nr 31.

Onsdagen den 18 maj f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr *Karlsson, John*, och herr *Svänsson, Eli*, anmälde, att de infunnit sig vid riksdagen.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 202, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser om bötesstraffet (böteslag).

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2.

Föredrogos bevillningsutskottets memorial:

nr 48, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper ävensom en i ämnet väckt motion.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

nr 49, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 11 juli 1919 angående försäljning av pilsnerdricka ävensom i ämnet väckta motioner.

Lades till handlingarna.

nr 50, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets memorial med föranledande av kamrarnas återremiss av utskottets betänkande nr 17 i anledning av väckta motioner om förbud mot utminutering av rusdrycker till den, som icke fyllt 25 år.

Lades till handlingarna.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtanden nr 29, 30 och 32.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta att på föredragningslistan nästa lördag bland två gånger bordlagda ärenden först uppföres sammansatta stats-

Första kammarens protokoll 1927. Nr 31.

och andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts propositioner nr 113 med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 om understödsföreningar och nr 114 med förslag till förordning om erkända sjukkassor m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, och därnäst samma utskotts utlåtande nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 111 med förslag till lag om ändrad lydelse av 40, 41 och 51 §§ i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården m. m.

Dessutom hemställer jag, att kammaren måtte besluta att andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 30 juni 1913 (nr 120) om allmän pensionsförsäkring, dels ock i ämnet väckta motioner, uppföres på föredragningslistan till det plenum, som inträffar näst efter det riksdagen fattat slutligt beslut i anledning av sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 2.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.*

Föredrogs ånyo andra särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 18 februari 1927 dagtecknad proposition, nr 116, angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m., vilken proposition hänvisats till andra särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att fatta beslut på sätt propositionen under nio med I—IX betecknade punkter utvisade.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft ett flertal till utskottet remitterade motioner.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i tre med I—III betecknade avdelningar, av vilka de båda första voro indelade i punkter.

Vid utlåtandet voro fogade

A) en reservation angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. av herrar *A. Dahl, K. J. Ekman, J. B. Johansson, J. Bergman, E. A. Lundell, C. Lindskog, A. Henrikson, A. T. A. Wallerius* och *O. S. Holmdahl*;

B) sju reservationer vid utskottets hemställan;

C) sex reservationer i fråga om utskottets motivering; samt

D) två särskilda yttranden.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Olsson, Olof**: I avseende å föredragningen av andra särskilda utskottets utlåtande nr 1 ber jag, herr talman, att få hemställa:

att till en början föredrages utskottets hemställan under avdelningen I, som företages till avgörande på det sätt,

att först föredrages punkten B.a.4 (realskolans anknytning till folkskolan);

att därpå föredragas punkterna B.a.5 och 7 (gymnasiets organisation);

att härefter föredragas punkterna B.a.6 och 8 (lycéets organisation);

att sedermera föredragas punkterna B.a.1, 2 och 3 i nu nämnd ordning och därefter i ordningsföljd var för sig punkterna B.b.1—24;

att därpå föredragas var för sig punkterna A och C—H i nu nämnd ordning, där så erfordras, momentvis, varje punkt med förbigående tillsvidare av dess inledning;

att därefter, därest yrkanden förekomma om ändring i utskottets motive-ring, i vad denna sammanhänger med utskottets hemställan under avdelning I, punkterna A—H, beslut fattas beträffande dessa yrkanden;

att sedermera utskottets hemställan under avdelningen I punkten I föredrages momentvis; att närmast härefter i ett sammanhang föredragas inledningarna till samtliga punkter under avdelningen I, varefter inledningen till utskottets hemställan under avdelningen I föredrages;

att sedermera föredrages utskottets hemställan under avdelningen II punktvis;

att slutligen föredrages utskottets hemställan under avdelningen III;

att för den händelse utskottets förslag kommer att i en eller annan del till utskottet återförvisas, utskottet lämnas öppen rätt att i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar;

att, därest kamrarna i någon eller några punkter av det högre skolväsendets utav utskottet föreslagna organisation fatta från utskottets förslag avvikande beslut, utskottet må äga att för riksdagen föreslå härav påkallade jämkningar jämväl i avseende å beloppen av anvisade anslag; samt, till sist,

att vid behandlingen av den punkt av avdelningen I i utskottets hemställan, som först föredrages, överläggningen må omfatta utlåtandet i dess helhet.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

I enlighet härmed föredrogs nu

Avdelningen I.

Punkten B.a.4.

Denna punkt lydde:

»Realskolan skall på det sätt, som för varje särskilt läroverk av Kungl. Maj:t och riksdagen bestämmes, vara anordnad, antingen med fyra ettåriga klasser och med avseende å det kunskapsmått, som erfordras för inträde i realskolans första klass, grundad på genomgången sjätte klass i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer eller med fem ettåriga klasser och med avseende å kunskapsmålet för inträde i första klassen grundad på genomgången fjärde klass i folkskola, som nyss nämnts, eller ock med såväl fyra som fem ettåriga klasser, anslutna till folkskolan på nu angivet sätt.»

Enligt den av herr *Dahl* m. fl. anförda reservationen angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. hade reservanterna ansett, att utskottets utlåtande och förslag bort hava den lydelse, som i reservationen angivits. Under avdelningen II punkten a) av nämnda reservation hade hemställts, att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts proposition och i ämnet väckta motioner — i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte efter den ytterligare utredning, som kunde befinnas påkallad, till 1928 års riksdag framlägga

dels förslag därom,

att realskolan skulle anordnas såsom femårig, anknyttande till fjärde klassen i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer;

att vid läroverk å ort, för vilken genom kommunal representation famställning därom gjordes, skulle kunna efter Kungl. Maj:ts prövning av förevaran-

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

de behov vid sidan av den femåriga realskolan anordnas även linje, anknyttande till sjätte klassen i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer; samt att organisationen av gymnasierna och inrättandet av lyceilinjor vid de allmänna läroverken skulle ske med iakttagande av de synpunkter, reservationerna i det föregående framhållit;

dels ock en i anslutning till nu angivna grunder utarbetad plan för omorganisation av läroverken.

Vidare hade beträffande utskottets hemställan i den nu föredragna punkten reservation avgivits av herr *K. J. Ekman*, som på anförda skäl hemställt, att riksdagen ville avslå såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag i nu förevarande del.

Herr Dahl, Adolf: Herr talman! Det torde av ingen ifrågasättas annat än att denna kammare skall ägna den omsorgsfullaste prövning åt ett utskottsutlåtande, som redan genom ämnets allmänna och djupgående betydelse för det svenska samhället kräver utomordentlig uppmärksamhet. Men detta utskottsutlåtande påkallar särskild omsikt i prövningen av särskild orsak, nämligen det förhållandet, att de förslag, som förordas, i avsevärd omfattning innesluta principer och organisationsåtgärder, vitt skilda från dem som upptagits i Kungl. Maj:ts proposition och således saknande beredning i departement och ämbetsverk. Och slutligen måste den ordning, vari utlåtandet tillkommit, vara ägnad att skärpa granskarens blick. Förslaget har i väsentliga delar beslutats av ett antal ledamöter av utskottet, vilka för ändamålet särskilt för sig sammanträtt. Dessa ledamöters beslut har offentliggjorts under beteckning av »utskottets blivande beslut», innan detsamma såsom förslag underställts utskottet. Föredragning av utskottets hemställan har skett först å sammanräde, som utsatts för justering av utlåtandet. En saklig behandling av förut antydda delar av utskottets förslag har alltså ej verkställts i utskottet.

Jag ber nu att få söka så kortfattat som möjligt framställa de huvudsakliga skäl, som enligt min mening böra föranleda förkastande av detta förslag, och jag kommer därvid givetvis att beröra propositionen i motsvarande delar. Vad då beträffar det främst mötande skiljemärket mellan de motsatta meningarna — den högre skolans grund — skall jag inskränka mig till att ge tillkänna lekmannens intryck av det destillat av skäl och motskäl, som riksdagens — efter vad jag antager — främsta sakkunskap å området under denna vår låtit flöda.

Den gemensamma barndomsskolan innefattar en psykologiskt vacker och socialt motiverad tanke. Men då man ur dessa förutsättningar vill draga slutsatsen av en just sexårig bottenkola, räcker ej mitt förstånd. Skolan är till för barnen. Så långt det av ekonomiska hänsyn är görligt bör den ordnas med syfte att tillgodose barnens skiftande behov av bildning. När dessa behov påkalla uppdelning, då bör den ske. Övervägande skäl synas tala för att de barn, som för sina avsedda levnadskall måste söka den undervisning som nu är förlagd med början i realskolan, föras fram till denna skolform vid ålder, som möjliggör största behållning av undervisningen. Om man då väger mot varandra de nu definitivt tävlande alternativen, förefaller det ofrånkomligt, att en skolgång av fyra år i folkskolan med dess långsammare takt och fem år i realskolan med dess starkare drift skall, samtaget, giva bättre resultat än en skolgång av sex år i folkskolan och fyra år i realskolan. Skall man av den senare linjen kunna framdriva lika gott resultat som av den förra, torde i varje fall erfordras en ur såväl pedagogiska som hygieniska synpunkter betänklig forcering av arbetet i den fyraåriga realskolan. Att jämnogod-

het likvisst ej lär kunna uppnås i fråga om främmande språk tyckes man knappast bestrida på motsidan, och denna erfarenhet torde bestyrkas från de kommunala mellanskolorna med deras motsvarande organisation.

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Vid sidan av den pedagogiska underlägsenheten av linjen 6 plus 4 hava med styrka framhållits två socialekonomiska vådor. I utskottet suckade en skicklig talesman för den 6-åriga grundskolan sålunda: »Ja, så ha vi det trettonde året, och det är något förfärligt. Men man får väl hitta på någon råd.» Argumentet är mindre betydande än optimismen. Den antydde ledamoten sekunderades snarligen av en namne och än mera himmelsblå optimist, som hade receptet färdigt enligt kända föredömen: de begåvade lärjungarna komma i stor utsträckning att »hoppa» från folkskolans femte klass och spara alltså in det trettonde året. Alltså: man bygger en organisation med ett ovedersägligen skadligt hinder men förlitar sig vid, att hindret ej skall bli till hinder tack vare lärjungens duktighet att klara sig förbi. Och antag nu, att hoppning verkligen skulle genomföras i större utsträckning — hur ställer det sig då med den brett omordade vinsten av folkskoleklassernas sammanhållning och folkskolans försvarade standard? Blir det mindre olägenhet — ur folkskolans synpunkt — med ett urskiljande efter femte klass än efter tredje eller fjärde?

Den andra socialekonomiska risken med systemet 6 plus 4 torde komma att framträda i ökad lockelse till den högre skolan. Den organiska sammanbyggnaden med fullt genomgången folkskola skall ej undgå att åstadkomma starkare »sugning» än vid nuvarande anordning. En kraftig pådrivning i denna riktning måste även framkallas av utskottets inträdesbestämmelser för realskolan. För lärjungar med föreskrivet betyg från någon av folkskolans huvudformer avskaffas all inträdesprövning.

Nu invänder folkbildningsentusiasten: måtte vi kunna bereda alla barn minst realskolebildning! Ja, ingenting hellre, därest staten hade råd att ge och individen råd att mottaga en sålunda förlängd utbildningstid för allmän medborgerlig fostran. Men intetdera är fallet.

För flertalet lärjungar, som genomgå den högre skolan, är målet givetvis att bereda sig för levnadskall, som kräva insikt utöver folkskolans kunskapsmått. Men hurudant är läget? De mest skrämmande siffror för arbetslöshet inom alla de yrken, till vilka realskol- eller studentexamen anknyta, belysa situationens allvar. Och många levnadsbanor, vilka, utan kvalificerade inträdesfordringar, tjänat som avledare för realister och studenter, stängas obevkligen. Överkvalificerad arbetskraft blir diskvalificerad. Samtidigt veta industriarbetarnas sammanslutningar att stoppa tillträde till deras arbetsområden. Om någon ung man, som förvärvat studentmössans »överklassmärke», skulle söka utväg för näringsbekymren såsom lossningsarbetare eller murerihantlangare, bleve det säkerligen ett skarpt nej. För ständigt växande skaror av unga män har den ofta med försakelse förvärvade högre utbildningen blivit en besvikelse och ej sällan en olycka. Varje anordning som verkar lockelse till den högre undervisningen i vidare mån än samhällets behov kan absorbera, synes vara nationalekonomiskt oklok och socialt obarmhärtig.

Om jag nu kommit till den mening, att den sexåriga bottenskolan har övervägande olägenheter, så skall dock medges, att för sådan ort, varest lärjungar i avsevärd omfattning ha bostad på längre avstånd, realskolans anknytning till folkskolans sjätte klass må vara motiverad, enär lärjungarna då få stanna i hemmet ytterligare två år. Med motorväsendets enorma utveckling förlorar dock denna synpunkt för varje dag i betydelse. Detta förhållande har i själva verket med mycken styrka betonats av den ena rektorn efter den andra, som i ett i dagarna offentliggjort utlåtande yttrat sig om denna reform. Dessa rek-

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

torer framhålla dels huruledes ett jämförelsevis ringa antal pojkar från landsbygden äro elever i vederbörande skolor, och dels att även för dessa pojkar har det numera blivit möjligt i nästan total utsträckning att bo kvar i sina hem, därigenom att de ha så lätt att genom täta tågförbindelser och framförallt genom täta motorförbindelser — busslinjer — dagligen komma fram och tillbaka mellan hemmet och skolan.

Nu har utskottet vid sidan om huvudformen 6 plus 4 infört parallellformen 4 plus 5, alltså fyraårig folkskola och femårig realskola med avvikelser från propositionens alternativ 3 plus 6, men i anslutning till en numera allmän önskan hos läroverkslärarna likasom till reservanternas principiella mening. Dock är det givetvis en ofantlig skillnad mellan denna anordning såsom huvudform och såsom en — låt vara i avsevärd omfattning godtagen — parallellform till typen 6 plus 4 såsom regelmässig huvudform.

Denna långt utöver behovet genomförda parallellism skall, enligt fackmännens åsikt, verka menlig, ej minst ur social synpunkt. Att den kortare linjen kommer att företrädesvis locka torde vara givet. Vid inträdesansökningar utöver utrymme måste prövning verkställas. Det blir säkerligen de lärjungar, vilka genom privatundervisning förmått förstärka sina insikter, som taga försteget. Dessa lärjungar behöva ej vara mera begåvade än konkurrenterna, som få stanna ytterligare något år i folkskolan, men äro antagligen ekonomiskt lyckligare lottade. Denna genomförda parallellanordning, i den omfattning som utskottets förslag upptar den, bär i själva verket i sig fröet till ett asocialt samhällsinstitut med en kortare och bättre skolgång för de s. k. rike samt en längre och mindre god skolgång för de ekonomiskt svagare.

Utskott och proposition äro ense i denna nu behandlade huvudpunkt, alltså därom att »anknytning mellan realskolan eller annan motsvarande skolform och folkskolans sjätte klass bör finnas å varje läroverksort» eller med andra ord, att fyraårig realskola skall vara regel. I detta avseende ber jag att få hänvisa till sid. 62 i utskottsbetänkandet.

Med ej ringa förvåning har jag nyligen tagit del av ett offentligt uttalande från kanske inte den s. k. kompromissens fader men destomera fadder, däri det om utskottsutlåtandet säges följande: »Man säger i motiveringen ingenting om den ena eller andra linjens företräde, man inför dem båda. Avsikten är naturligtvis, fastän den icke utsäges, att de två typerna skola vara fullt jämställda och ingå i fri tävlan med varandra. Ingenting i motiveringen säger heller, att den ena eller andra skall vara huvudformen. De bli, som sagt, jämställda.»

Ja, så uttalade sig herr Reuterskiöld nyligen i en tidningsintervju. Det är alltså »sagt», men det är inte lika sant som det är sagt. Det är redan anmärkt, att i utskottets motivering den regel fastslagits, att den fyraklassiga realskolan skall finnas å varje »läroverksort». Denna regel har också genomförts, och sålunda ha de tio städer, som erhållit endast en realskolelinje, fått fyraklassig skola. Och vad beträffar allmänt omdöme om den sexåriga bottenskolans företräde, erfordras endast en hänvisning till utskottsutlåtandets sidor 34, 35 och 36, där i mångfaldiga ordställningar den nämnda skolan sättes främst. Då herr Reuterskiöld — helt naturligt från hans ståndpunkt under hela den föregående utskottsbehandlingen — synes fortfarande lägga synnerlig vikt uppå, att linjen 6 plus 4 ej skall ha ställning av huvudform, är det märkligt, att de åberopade uttalandena kunnat undgå att ge honom intryck i motsatt riktning.

Därest så skulle erfordras, kan ytterligare hänvisas till det förtydligande av regeln om linjen 6 plus 4, som ges i propositionen (sid. 238) med följande ord: »Skulle framdeles på grund av nedgång i lärjungeantalet behov av genomgående parallellavdelningar vid ett läroverk minskas, följer av mina förut

angivna grundsatser, att sådan minskning skall drabba den sexklassiga real-skolan» — alltså utskottets femklassiga. Härav framgår sålunda med full tydlighet — och såvitt jag förstår har utskottet i denna del av departementschefens allmänna resonemang inte alls någon avvikande mening — att om en minskning på grund av sjunkande lärjungeantal skall ske i de båda parallell-avdelningarna, blir det den femåriga linjen som får stryka på foten, och den fyraåriga som får stå kvar. Dennas regelmässighet måste väl då i all rimlighets namn vara klart fastslagen.

I fråga om skolarbetets inre gestaltning innehåller propositionen flerahanda uppslag, som alla — med ett undantag — äro vagt och föga gripbart framställda. Det blir närmast utropstecken: koncentration i arbetet, undervisningens individualisering, handens arbete, fysisk fostran. Allt vinner utskottets varma anslutning. Men utskottet, som i mild form önskar markera sitt företräde framför departementschefen i ekonomisk sans, uppptecknar detta nota bene: »I den mån programmets genomförande medför ekonomiska utgifter och framställningar följaktligen komma att göras hos riksdagen, förutsätter emellertid utskottet, att dessa måtte åtföljas av erforderliga utredningar för frågans allsidiga och fullständiga bedömande.» Så nu har departementschefen av utskottet fått besked om hur slipstenen skall dras. Det kan förefalla tveksamt, om det är klokare att — såsom utskottet förfar — först godkänna föreslagna anordningar och därefter begära kostnadsförslag än att, som departementschefen gjort, framlägga förslag och tappa bort kostnadsberäkningarna. För min del tycker jag att den ekonomiska klokskapen kan ställas ungefär i samma rang.

En detalj av det inre reformprogrammet har propositionen emellertid kostnadsberäknat; det är nedsättningen i högsta lärjungeantalet i realskolans och gymnasiets klassavdelningar till respektive 30 och 25. Denna kostnad har departementschefen med rund hand tagit till 1 miljon. Men utskottet har tydligen bävat inför denna oförblommerade miljon och undandragit sig bestämd ställning.

Desto modigare framstår utskottet, då det gäller omgestaltningen av gymnasiets arbete till s. k. individualisering genom införande av fritt linjeval. I anslutning till den socialdemokratiska partimotionen anammar utskottet fullt och helt denna princip och stannar endast i tveksamhet om valfriheten skall omfatta tre eller två år — men åt de ekonomiska konsekvenserna synes utskottet ej ha ägnat en tanke. Vilka ytterligare lokaler och vilka ökade lärarkrafter skulle erfordras för denna ökade linjeuppdelning? En skolman i mycket auktoritativ ställning har meddelat mig, att han med utgång från utskottets skisserade tankar kommit till ett antal linjer av — 81. 81 linjer skulle på detta sätt gymnasiet komma att omfatta. Jag går naturligtvis inte i god för siffran, eftersom jag inte är fackman, men den man, som meddelat mig detta, besitter en sådan insikt, att jag tror mig kunna lita på hans uträkning.

Utskottets ställningstagande till flickornas undervisning är synnerligt anmärkningsvärt. Redan propositionen siktar längre än ändamålsenligt synes vara. Det föresatta målet att »på varje läroverksort bereda flickorna möjlighet till respektive real- och studentexamen» torde vara diskutabelt. En tämligen enhällig mening bland flickskolans målsmän fasthåller bestämt vid den bildningstyp, som utformats i den nuvarande högre flickskolan, vilken syftar till utbildning såväl för hemmets arbetsuppgifter som förvärsarbete utom hemmet. Emellertid har propositionen iakttagit den måtta, att upplåtelsen av de för samundervisning föreslagna gossläroverken bundits vid förutsättningen att kommunen gör framställning — men den nuvarande för gymnasierna gällande företrädesrätten för gossarna skulle helt bortfalla för såväl samläroverk som samrealskolor. Utskottet fastslår som utgångspunkt att »kvinnlig ungdom bör

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

erhålla samma utbildningsmöjligheter under lika ekonomiska villkor som den manliga, i den mån behov härav föreligger». En tillämpning av denna sats menas av utskottet kräva, att i stor omfattning förvandla gosskolorna till samskolor utan villkor av kommunal framställning. Erfarna lärare i flickskolan hålla före, att här föreligger en allvarlig förväxling av det socialt berättigade och det ur undervisningssynpunkt lämpliga. *Samma* utbildning innefattar ej *gemensam* utbildning, och samläroverk, utan särskilda för flickornas utbildningsbehov träffade anordningar, mötas av bestämda gensagor.

Utskottets framåtanda har haft ett vidsträckt och, som det vill synas, tacknämligt fält å de kommunala mellanskolornas område. Då propositionen tilltror sig att rå med förstatligande av sju skolor, presenterar utskottet 54. Här har man varit påvligare än påven; ty den socialdemokratiska partimotionen upptog endast 44, med utgångspunkt från ett elevmedeltal av 80, men herr Jöns Pålsson i Anderslöv har talat för 64 skolor. Utskottet har helt släppt nyssnämnda elevantalbegränsning och givit en föreställning om sin salomoniska prövning genom uppräknig av den mångfald synpunkter, som beaktas, bland annat vederbörande samhälles »struktur». Uppräkningen bortskymmer ej det lyckliga resultatet att i loppet uppnåtts placering jämväl för — Anderslöv! Kostnaden för övertagandet av ifrågavarande 54 skolor beräknas efter fullständigt genomförande uppgå till 482,600 kronor. Beloppet är betydligt. Men tyngre väger att en så omfattande organisationsfråga framkastas till avgörande utan den myndighetsberedning, som här får anses föranledas både av behov och tillbörlig ordning.

Utskottet har med ändring i avsevärda delar av propositionens lokala organisationsplan uppgjort dylik plan. Såvitt blivit bekant, har denna plan uppgjorts utan samberedning av den myndighet, vars medarbete i fråga om planläggningen av landets högre undervisningsväsen måste anses oundgängligt. Utskottet föregiver (sid. 62) att man iakttagit »omtanken om att å de olika platserna läroverken komme att bliva på ändamålsenligaste sätt avpassade efter ortsbefolkningens behov». Tillåt en fråga. Hur har detta behov för utskottet konstaterats? Måne genom vederbörliga meningsyttringar från kommunerna? Om ej, så är detta en framställning till förvillelse. Ty ej lär väl utskottet vara hemfallet åt den vanföreställningen, att det är utskottet som ensamt har att klarlägga samhällellas behov utan tillfälle för dessa att framställa och motivera sina önskemål. För övrigt har man dag för dag fått en synnerligen kraftig belysning av innebörden i detta utskottets uttalande i de förklaringar, som från läroverksrektorerna på skilda håll ha framkommit. Det framhålles av dessa rektorerna huruledes denna föreslagna organisation antingen är alldeles överflödig, därför att antalet lärjungar från landsbygden är så ringa, att man med hänsyn till dessa alls inte kan fylla den fyraåriga linjen, eller också att detta förslag kommer att medföra så vittgående kostnader, att man från kommunernas sida måste ställa sig ytterst tveksam. Borde det inte ha varit ofrånkomligt att man på alla dessa punkter hade sökt klarhet genom att inhämta kommunernas önskemål, innan man gått in för att proponera riksdagen att ordna det på detta sätt och sålunda binda sig vid en organisation, som kanske i betydande omfattning icke önskas av dem, för vilka organisationen lägges tillrätta? Det förefaller alldeles oförklarligt att dessa *ekonomiska* konsekvenser på detta sätt kunnat helt förbises eller lämnas åsido.

Så vitt utskottets formulering ger ledning, synes organisationen jämväl i sina detaljer bli bunden genom bifall till utskottets hemställan, så att även mindre ändringar skulle erfordra riksdagens godkännande. En dylik ordning torde ur skilda synpunkter vara oändamålsenlig. Jag tillåter mig spörja, om någonsin i svenskt förvaltningsliv — med undantag för frihetstidens bedrövlige skeden — det ifrågakommit att en riksdagsdelegation i en den mest

maktpåliggande organisationsfråga satt riksstyrelsen vid sidan så som här skett.

Till sist ber jag att få göra en erinran i fråga om kostnadsberäkningarna. Frånvaron eller svagheten av den statliga finansutredningen har tidigare anmärkts. Men fullt lika betänkelig är saknaden av varje antydan om de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna. Departementschefen uttalar (sid. 276) att han i sina kostnadsberäkningar icke ansett sig kunna eller böra ingå på den frågan. Ett underligt tal! Är det varken möjligt eller tillbörligt att ett regeringsförslag, som för sitt förverkligande förutsätter en vittomfattande ekonomisk medverkan av kommunerna, trår till åtminstone någon sannolikhet i fråga om kommunernas utgifter samt dessas förmåga och håg att bära dem? Departementschefen söker en bekväm bedövning för sitt samvete i känslan av att genomförandet av hans förslag tydligen skulle medföra jämförelsevis ringa ekonomiska konsekvenser för kommunerna. Man skulle känt sig mindre tvivlande, om statsministern eller finansministern givit denna försäkran. Nu torde det fastmera förhålla sig så, att redan propositionen måste föranleda betydande nybyggnader för flickläroverk, de nybildade samläroverken och samrealskolorna. Men än vidare skulle utskottsförslaget verka. Samläroverken och samrealskolor uppstå utan kommunens avgörande. Borttagandet av inträdesprövningarna måste öka tillströmningen till realskolan. Den betydande utsträckningen av nybildning av flickläroverk kan ej undgå att kräva miljoner. Jag kan härvidlag erinra om att läroverksöverstyrelsen år 1925 beräknade kostnaden för ett läroverk med 12, respektive 9 avdelningar å real- och gymnasiestadiet till 1,466,000 kronor. Särskilt för lantmännen måste det vara av synnerlig betydelse att beakta hur det skall gestalta sig för många landskommuner. Det fria inträdet i realskolan begränsas till dem, som genomgått någon av folkskolans huvudformer. Men över 28 procent av rikets lantkommuner ha lägre skolformer. Deras barn äventyra alltså att praktiskt bli utestängda, ty endast i undantagsfall kunna de väl i inträdesprövning bli i betyg jämn goda med de lärjungar, som komma från de bättre skolformerna. Följden lär väl bli den, att många kommuner finna sig nödgade att höja sin folkskolas standard med därav följande kostnader för byggnad och annat. Skall allt dylikt anses ovidkommande? Är det försvarligt att riksdagen träffar avgörande, utan att en antydan till hänsyn ägnats dessa sidor av frågan?

Minoriteten inom utskottet har varit besjälad av önskan att medverka till ett samförståndets förslag. Men för ett bud av denna halt ha vi ej kunnat dela ansvar.

Man bjuder en förlängd skolgång, men försämrad bildning. Man binder sig i ett kast för en ökning av den statliga skolorganisationen med 54 mellanskolor utan tillbörlig utredning. Man gör en brådstörtad omvälvning av flickundervisningen utan omtanke för tillhörande anordningar. Man godtar vaga, men vittsträvande nyordningar i skolans arbete utan klarhet över dessas verkliga innebörd och ekonomiska verkningar. Man fastläser en i detalj utformad skolorganisation, utan samverkan med den sakkunniga myndigheten och utan samförstånd med kommunerna, som åläggas betungande bördor. Och allt detta under frånvaron av erforderliga ekonomiska och finansiella överväganden, delvis såvitt angår staten, helt i vad det rör kommunerna.

Avgörandet om ett så beskaffat förslag ligger i denna kammars hand. Det har förmenats, att utskottsförslaget trots dess brister möjligen borde tagas i syfte att förhindra att skolfrågan fördes ut i partipolitiken vid nästa allmänna val. Hoppas man då, att alla de som äro djupt övertygade därom, att denna omgestaltning är olycklig, skola tiga och lida? Om en s. k. lösning nu sker i detta förslagets tecken, då har i den stunden denna fråga, vars höghet och allvar borde ena oss alla, förts in i partipolitikens snår, och då måste den också

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

lösas därur genom en ärlig politisk strid. Men ges det rådruum att söka samlings- och sovringslinjer för alla de gamla och nyvordna önskemål, som här trängas, då kan det finnas hopp att mötas utan partikiv.

De ting, om vilka det rör sig, äro sådana att de borde få hållas utanför gränslinjerna för politiskt prestige eller motgång. Vad mer — inte kan framgången för utskottets förslag ha något positivt att skaffa med ecklesiastikministerns prestige. Här upphöjes till alternativ regel en ordning, som departementschefen för ett par månader sedan betecknade såsom socialt orättfärdig och ur pedagogisk synpunkt innefattande ett steg ut i det okända.

Utrikesministern har för få dagar sedan offentligen uttalat, att han helst skulle se, att riksdagen stannade för en skrivelse. Från denna välgrundade ståndpunkt förfogade sig utrikesministern medelst en volt, i det han föregav att uppskov innebure fara för, att högern skulle komma att övertaga frågans lösning, vilket vore »liktydigt med ingenting alls». Högern lär kunna med jämnmot upptaga ovänligheten, ty vilka underlåtenhets- eller verksynder, som högern har på sitt samvete, bristande omtanke om bildning är det icke. Men det förefaller, som om den uttalade farhågan vore verklighetsfrämmande. Det bör väl ej i frågans nuvarande skick möta hinder att få en tillfredsställande beredning till nästa riksdag, och i så fall tycks ju allt tala för, att det blir utrikesministern och hans kolleger, som kunna påräkna att föra frågan till avgörande.

För en medverkan till uppskov torde oförnekligen de senaste veckorna ha hopat starka skäl. För den opinion, som för varje dag vuxit i bredd och styrka, kan ingen förhärda sitt sinne. Denna opinion kan ej avfärdas som yrkespedagogisk envetenhet och än mindre — såsom i dagarna förmåtenheten dristat — som klassegoism. Dessa tusenden av läroverkslärare, vilkas övertygelse och fackinsikt bjuda dem att vittna, dessa högskolornas män från den erfarne frejdade åldringen till den unge docenten med brinnande håg för sitt lärarkall, alla dessa mångtaliga målsmän för allmänna och enskilda bildningsanstalter, alla dessa behjärtade och kunniga tolkar i Sveriges press för en övertygad och vittgripande opinion — att avvisa alla dessa såsom obehöriga parter i detta mål, det vore ej rättfärdigt och ej klokt.

Om partiuppdelningen för denna dag vill släppa övertygelsen fri, skall första kammaren befästa sitt förtroende hos folket.

I nuvarande läge av frågan, herr talman, har jag ej annat yrkande än om avslag å utskottets hemställan.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Innan jag går in på denna fråga, vill jag inlägga en visserligen inte högröstad men i alla fall bestämd gensaga emot de beskyllningar, som från olika håll riktats mot utskottet och dess arbete. Det har sagts, att utskottets arbete skulle ha forcerats till den grad, att allting måste ha tagit skada av denna forcering, och det har vidare sagts, att resultatet — sådant det på grund härav föreligger — måste karakteriseras som hafs.

Jag har under min riksdagstid, som visserligen inte är lång, men som i alla fall omfattar åtskilliga år, suttit i mångahanda utskott och då jämväl i särskilda utskott, som haft rätt viktiga frågor att söka komma tillrätta med. Jag tycker därför, att jag något så när skulle kunna bedöma, när ett utskott forcerar och när ett utskott hafsar. Vi ha i skolutskottet måst arbeta ordentligt. Vi ha inte haft råd att slarva bort någon tid. Så långt är allting sant. Men om någon av farten tappat andan, så tror jag, att detta mera berott på andan än på arbetet. För resten är det ett rätt underligt tal detta tal om hafs. Vad det här gäller, är ju principiella skiljaktigheter. Närmast gäller det ju principen, huruvida grundskolan skall vara 4-årig eller 6-årig samt huruvida realskolan skall vara 4-årig eller 5-årig. Kan man verkligen komma till princi-

piella skiljaktigheter på hafs — kan man överhuvud komma till en princip på hafs?

Annars är det förslag, som nu föreligger, inte något idealförslag. Det har brister, som man minsann inte behöver leta efter med lykta. Det löser inte alls skolfrågan i det hela, och sådant vore kanhända inte rimligt att begära. Men jag har ändå för min del den uppfattningen, att detta förslag innebär en lösning, som, därest den får träda ut i verkligheten, kommer att gagna den svenska ungdomen och på grund därav också i sinom tid det svenska samhället. Personligen har jag varit av den uppfattningen och är det fortfarande, att en skolorganisation alltid är sammanflätad med samhällsbyggnaden i övrigt, och att den inte kan leva sitt liv oberoende av denna. Det är därför för mig ingenting märkvärdigt eller någonting, som man måste särskilt djupt fundera över, att olika partier, som representera olika skikt i samhället med vitt skiftande politiska meningar, också skola ha olika uppfattningar i skolfrågor, och att de ibland inte ha så synnerligen lätt att förstå varandra. Detta är som sagt för mig ingenting märkvärdigt. Och ur den synpunkten måste skolfrågan liksom alla andra frågor bli en politisk fråga. Jag tycker, att vi inte behöva sticka under stol med den saken.

Den statens skola, som vi för närvarande ha, den har ursprungligen skapats för ett helt annat samhälle än det, som nu antingen redan arbetat sig fram eller håller på att arbeta sig fram. Den lilla del av det gamla samhället, som för en 60—70 år sedan styrde och ställde i vårt land så där tämligen efter behag, denna lilla del hade sina vissa och bestämda uppfattningar om saker och ting. Det gällde exempelvis om kvinnorna och det gällde om de stora kroppsarbetande klasserna i stad som på land. Jag har hört dessa bestämda uppfattningar i denna kammare många gånger under den tid, jag suttit här, och den, som var något lyhörd, kunde också i utskottet förnimma en liten efterklang av de där uppfattningarna. Följden av dessa blev emellertid, att det för staten inte fanns någon som helst anledning att för flickorna skapa några högre skolor, och följden blev också, att vi fingo två slags skolor, en för de mera burgna klassernas barn och en för de mindre bemedlades eller de fattigas barn. Jag drager fram denna notis för att vi inte skola vara okunniga om, hur det legat till en gång och ännu ligger till. Ty det är visserligen så, att vi ha nära ett 30-tusental barn i våra läroverk, men det är också på det sättet, att vi ha nära 900,000 barn i våra folkskolor. Det är visserligen så, att de fattigas barn under årens lopp i större och större skaror vandrat in i läroverken. Men det är ändå fortfarande så, som det framhålles i den kungl. propositionen, att på 1,000 arbetarfäder komma inte mera än 2 lärjungar i läroverken, att på 1,000 bondehem inte komma mer än 5 lärjungar i läroverken, medan det däremot på 1,000 industriidkare och fabrikörer kommer 154 lärjungar i dessa läroverk.

Men om skolan skall kunna tjäna samhället, då måste skolan utvecklas med detta samhälle. Vi erkänna inte längre, att det går en gränslinje mellan män och kvinnor och att det går en gränslinje mellan kroppsarbetare och icke-kroppsarbetare; vi erkänna heller inte, att det är riktigt, att en slags bildning ges åt vissa grupper i samhället och en annan åt andra grupper. Det är på grund därav, som vi på mitt håll inte kunna tycka, att det nuvarande skol-systemet är tillfredsställande.

Det skolförslag, som nu ligger före till kammarens bedömande, söker att råda bot åtminstone på en del av de brister, som vidlåda det gamla. Efter-som ekonomin spelar en rätt stor roll — och detta gäller inte minst för lands-bygden — så tar förslaget hänsyn till detta, och eftersom verklig begåvning ofta är ett villkor — och detta gäller särskilt för de mindre bemedlade — för att barnen skola skickas in i de högre skolorna, så tar förslaget hänsyn även till detta. Och det söker hjälpa flickorna. Att det finnes brister i det gamla

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

systemet erkänna alla — reservanterna ha ju radat upp en hel del — men man söker på var sin väg att lösa svårigheterna. Reservanterna exempelvis tänka sig ett helt flätverk av organisatoriska anordningar: övergångar från folkskolan till realskolan, till den kommunala mellanskolan och till flickskolan, övergångar från realskolan till gymnasiet och från den kommunala mellanskolan och flickskolan till gymnasiet. Vi, som representera majoriteten inom utskottet, ha tänkt oss en annan och som jag tycker mycket enklare väg. Vi söka lösningen i en grundskola, som visserligen inte får vara för kort, därför att den ju kommer att bli de mångas enda allmänbildande skola, men heller inte får vara längre än nödvändigheten kräver. Om man gör den sexårig, tänka vi oss, att man skulle kunna vinna ett par saker. Man skulle först och främst vinna det, att landsbygdens barn fingo stanna i sina hem rätt så länge. Detta bleve en vinst inte bara i ekonomiskt avseende, utan det bleve också en vinst i så måtto, att barnen under en längre tid kunde växa upp under föräldrarnas ögon. Man skulle vidare vinna, att ingen skulle behöva bestämma, när det var på tiden att skicka barnen till en högre skola, förr än han kommit underfund med, att det verkligen vore någon nytta och mening med ett sådant företag. Det är om denna sexåriga grundskola, som striden egentligen står.

Innan jag går in på den, skulle jag vilja göra en liten utvikning. Vi minnas säkerligen alla skolkommissionen. Den har, som jag tror, i viss mening haft sin renässans i dessa dagar. Den framlade ett förslag, som var ett verkligt skolprogram, men den begick också ett verkligt misstag. Den ville, om jag så får säga, industrialisera begåvningarna. Redan departementschefens diktamen till statsrådsprotokollet, när kommissionen tillsattes, var industriellt betonad. Man skulle tillvarataga begåvningarna genom synnerligen energiska statsåtgärder så att inte, som det hette, landets värdefullaste tillgångar skulle förfaras. Detta gjorde, att man ansåg sig böra särskilt väga och mäta dessa begåvningar. Folkskolan skulle leverera materialet till mellanskolan, mellanskolan till gymnasiet, och sedan skulle de efter denna procedur mest vällyckade skickas ut. Skolan gjordes till en slags fabrik, som åtog sig att furnera samhället med kvalificerat folk i olika avseenden, och föräldrarna — ja, de sjönko egentligen ned till att ingenting annat vara än primärleverantörer. Man var inte alls nöjd med det där i vårt land, och jag tror, att det var rätt, att man inte var det. Skolan skall nämligen enligt min mening organiseras för en saks skull: den skall organiseras för att ge bildning. Skolan skall hjälpa och stimulera sina lärjungar. Den skall inte gallra i onödan, heller inte gallra ensidigt, och den skall inte komma med alltför mycket pekpinnar. Den skall framför allt inte taga ansvaret från föräldrarna. Det måste vara föräldrarnas sak att tänka och handla för sina barn, tills den stund kommer, då barnen själva kunna ge anvisning på varthän det är riktigast att skicka dem. Och det bör vara en ledande princip i samhället, att alla unga människor skola ha rätt att försöka sig i olika riktningar — de böra ha lov att ställa sin flykt åt vad håll de vilja och så långt, som vingarna bära. Äro vingarna svaga, kommer detta nog så tämligen snart att ge sig tillkänna. Och så en sak till: skolbildningen är ju inte bara en förberedelse till vissa tjänster i samhället, bildningen har också sitt eget värde — en sak, som jag tror, att man har skäl att noga betänka.

Men om det är så, att staten med sina skolor inte bara skall förädla begåvningar utan egentligen och framför allt ställa bildningsanstalter till allas förfogande, då frågar jag: Finnes det någon anledning under sådana omständigheter att ha parallella grundskolor som det normala? Finnes det någon anledning, varför folkskolebarnen efter det fjärde året t. ex. skola bryta av sin undervisning i folkskolan och gå till en annan skola, som löper parallellt med deras gamla? Det är klart, att det finnes en tid, då alla barn kräva samma undervisning. Det måste finnas en period, då det är omotiverat att differen-

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

tiera, då skolan således måste ge samma bildning, samma kunskapsmätt och samma själsträning. Men det är ju också bevisligen så, att någon gång förr eller senare komma de skiftande anlagen att träda fram och pocka på differentiering. Frågan är bara *när*. Jag förmodar, att den ärade reservanten, som talade före mig, har den uppfattningen, att 11-årsåldern är den lämpliga. Han nämnde den inte, men av hans resonemang kunde jag förstå, att det ungefär var hans mening. Jag har ju inte precis den meningen. Jag tror, att man lättare kommer underfund med anlagen ett par år senare, men jag skall inte tvista på den punkten. Låt oss alltså taga ut en sådan där 11-åring och flytta honom från folkskolan in i realskolan efter den fjärde klassen. Vad är det då, som händer? Jo, han får läsa och skriva, stava och interpunktera, och han får taga ut satsdelar och läsa vers här alldeles som han skulle ha gjort i den skola, han lämnade. Det är samma matematik, samma geografi, samma historia. Bråken och decimalbråken äro lika krångliga på det ena stället som på det andra. Tysklands berg och floder äro precis desamma, och Karl XII dörr på samma sätt i den ena skolan som i den andra. Jag frågar: Tycker någon, att det ligger i denna lärdoms särskilda natur, att den skall meddelas i parallella skolor? Ligger det i denna lärdoms natur, att den ene 11-åringen skall gå i en skola och den andre 11-åringen i en annan? Att Karl XII:s död skall i den ena skolan meddelas av en folkskollärare och i den andra skolan av en lärare med hög akademisk bildning? Denna lärdom tyckes inte på något vis övergå lärjungens förstånd, eftersom den meddelas lika i båda skolorna. Ja men, säger man, i realskolan läser man tyska. Ja, det är riktigt: där läser man tyska. Och det är det enda försvar, som kan letas upp, varför man skall ha denna parallellskola. Det är på detta, som det egentligen hänger. Det skall vara så bra att läsa tyska så tidigt, säger man, därför att språkminnet vid den tiden är som livligast, så att de imitativa övningarna då ge ett sådant gott och bra resultat. Som gammal språklärare har jag rätt svårt att hålla mig allvarsam, när man för fram det skälet. I de klasser, som det här gäller, läser man sex timmar tyska i veckan och av dessa sex äro de två läxfria. Dessa sex timmar tyska mängas in bland veckans övriga timmar, under vilka ju hela undervisningen sker på svenska. Man kan förstå, att de imitativa övningarna under sådana omständigheter skola lämna verkligt utomordentliga resultat! Nej, den mening jag har, och som en lång undervisningserfarenhet har gett mig, den säger, att studiet av tyska i realskolans lågklasser är ett synnerligen ofruktbart studium. De timmarna kunde användas på ett annat sätt och med ett helt annat utbyte. Med det sätt, som vi nu en gång ha och måste ha för att studera tyska, är det en ren fördel, om undervisningen sker med ungdomar, som nått en förståndsmognad, som ligger vida över den, som man kan beräkna vara till finnandes hos genomsnitts 11- och 12-åringar. Men om det nu är så, att det nya, som läses, inte är någonting annat eller mera märkvärdigt än det, som lästes i den gamla skolan, och om det vidare är på det viset, att studiet av tyska mycket väl och till och med med fördel skulle kunna uppskjutas, då tror jag, att man har rätt att fråga: Är det då rimligt, att ungefär 13,000 svenska folkskolorbarn årligen skola bryta av sin undervisning i folkskolan och sändas till realskolan? Det säges kanhända, att folkskolan inte är så bra? Man lär sig inte så bra där, därför att lärarna inte äro så duktiga. Ja, då få lärarna göras bättre, och då får undervisningen bli bättre, det är den riktiga slutledningen av sådana premisser. Ty de brister, som folkskolan eventuellt har, de bli väl lika besvärliga för de många barn, som skola stanna kvar. Och den ene 11-åringen har väl lika rätt som den andre att få samma undervisning, d. v. s. att få den bästa undervisningen. Är det verkligen så, att de folkskollärare, som vi nu ha, inte räcka till, då få vi skaffa oss andra folkskollärare.

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

Det finnes emellertid ett skäl, som alltid är det yttersta och som på det yttersta i dessa dagar fått en vetenskaplig tillspetsning, och det skälet gäller de intellektuella begåvningarna. De komma igen här! Efter reservanternas mening — således också efter dens mening, som talade före mig — ha dessa intellektuella begåvningar en bestämd rätt att få lämna folkskolan så fort som möjligt, och får man tro vissa professorer, skulle de socialt högre samhällsklassernas barn ha rätt att få en särskild skola för sig.

Det ligger två fel i detta resonemang. För det första går man ut från, att realskolan är de begåvades skola, och för det andra tror man, att de socialt högre ståendes barn i regel äro begåvade. Jag har tittat litet närmare på realskoleavdelningarna i två skolor här i Stockholm, norra latinläroverket och nya elementarskolan — jag har för resten tjänstgjort som extralärare vid nya elementarskolan och gått mitt provår vid norra latinläroverket. Det är två skolor, där det finnes ett mycket litet inslag av mindre bemedlade men däremot ett starkt inslag av den högre administrationens barn — vid norra latinläroverket är det 52.7 %, och vid nya elementarskolan ända upp till 56.2 %. När man går igenom flyttningskatalogen för i fjol våras, finner man, att vid norra latin flyttades 63 % inom de fem lägre klasserna, och vid nya elementar flyttades inte mer än 57 %. Man kan då inte med sanning säga, att detta röjer några speciellt intellektuella elittrupper. Nej, den enkla sanningen är den, att realskolorna hittills varit de burgnare klassernas folkskola. De ha fått mottaga begåvade och obegåvade om varandra. I dessa skolor ha fostrats flertalet av dem, som bära upp och burit upp den svenska kulturen, sedan de skolorna kommo till. Men de ha också mottagit massor av barn, om vilka man måst säga, att hur i Guds namn kunna sådana föräldrar ha sådana barn?

Vi ha inte råd att skapa särskilda skolor för särskilda smärre gruppers barn. Vi kunna inte hålla skolor för begåvningarna särskilt. Våra skolor måste vara avpassade efter genomsnittet, efter medelmåttorna, som ju dominera inom alla skolformer. Men det är naturligtvis inte rimligt, att mera begåvade barn skola på samma tid som de andra läsa samma saker. Det är resonligt, om man för dem söker skaffa former, där de kunna få rum för sin begåvning, och jag tror, att det kan ordnas på ett sådant sätt. Vi måste säkerligen av mångahanda skäl och ännu så länge bibehålla det nuvarande klasssystemet med klassbetygen, men jag tycker, att det är ingenting, som bör kunna hindra, att man emanciperar kurserna, att man låter kurserna spela en ny roll — leva liksom ett eget friare liv — och att man låter tentamensbetygen bli klassbetygens jämlikar. Om man ordnade det så, då skulle man kunna låta medelmåttorna gå igenom klasserna och på samma gång låta begåvningarna löpa igenom kurserna.

Om jag nu skulle försöka sammanfatta det sagda, så skulle det bli, att det inte finnes några starka skäl, varför den fyraåriga grundskolan skulle vara den normala. Den motiveras inte av kunskaperna och heller inte av lärjungarna. Men den fyraåriga grundskolan med den femåriga realskolan finnes ju i alla fall i utskottets förslag som en parallellform. Det är riktigt, och där har den sin verkliga motivering. Ty varken utskottet eller den kungl. propositionen löser grundskoleproblemet. Det är en brist, och den bristen har sina konsekvenser. Egentligen gör ingendera någonting annat än ympar in den kommunala mellanskolan på statens läroverk. Men den kommunala mellanskolan det är den förlängda studietiden, som den föregående ärade talaren ordade så mycket om. Det är då en resonlig begäran, att de, som inte behöva ha studietiden förlängd, heller inte få den förlängd, och det är detta, som motiverar parallellskolesystemet. Ett sådant skolsystem kan ha sin tid men heller ingenting mera. Det måste förr eller senare avlägsnas. Hur detta en gång kommer att ske, det vet inte jag, men om jag skulle äventyra en gissning, så skulle

det bli den, att framtidens grundskola säkerligen inte blir den fyraåriga folkskolan och heller inte den nuvarande sexåriga folkskolan.

Det finnes också en annan del, där utskottet inte har kunnat skapa någon-ting helt utan måst gå fram styckevis, och det är då det gällt flickornas undervisning. Den opinion, som nu blåser fram över denna punkt, och som också hade sin lilla susning i den föregående talarens anförande, den har i mångt och mycket rätt. Själv vill jag uppriktigt säga, att jag inte tycker om samreal-skolan, och jag har sagt ifrån det tydligt. Men jag har inte kunnat se bort ifrån vissa viktiga ting. Staten har oförsvarligt länge försummat flickornas undervisning. Det är klart, att detta inte kan gottgöras på en gång eller på ett rationellt sätt. Det måste taga tid, för att staten skall kunna växa in i denna nya och stora uppgift. Men under denna tid, som staten måste ha på sig, måste den söka möta de behov, som göra sig kraftigast gällande, och dessa behov peka just på realskolan och på gymnasiet. Det är detta, som har gjort, att utskottets förslag fått den form, som det har fått. Ty våra flickor kunna inte längre stanna hemma till dess att de bilda ett eget hem — om de någonsin komma att bilda ett eget hem. Det där gamla sättet att väva randiga kjortlar, så att det skulle komma friare från alla orter, det är en mycket omodern för-sörjningsmetod. Den har kanske gällt någon gång, men den gäller i varje fall inte nu. Nej, flickorna måste ut i förvärvsarbetet, ut på sådana banor, som de tänka och tycka, att de ha anlag för. Så möta de på många av dessa banor män som konkurren-ter. De måste följaktligen ha en utbildning som män och de måste ha examina — samma utbildning och samma examina. Men utskottet har inte sett bort ifrån, att många komma att bli husmödrar en gång och således också behöva en utbildning för detta kall. Och i den skrivelse om kommunala flickskolor, som utskottet rekommenderar, ligger ett annat program, som innebär, att flickornas utbildning inte alltid bör vara densamma som gossarnas.

Jag talade en dag för inte så länge sedan med en man, som förklarade, att på det sätt, som skolutskottet ordnat det i denna fråga, bleve den obönhörliga följden, att den allmänna bildningen komme att sänkas, och det vore för resten fara värt, att den svenska kulturen också ginge i stöpet. Jag kan inte neka till att jag blev häpen — dels därför att vi ju rakt inte i utskottet hade avsett det där och dels därför att jag tycker, att det skall vara rätt svårt att kunna avgöra, när bildningen stiger och när den sjunker. Man skall nog sitta rätt högt på vår Herres hästar för att kunna döma i en sådan sak. Men jag beman-nade mig så småningom, när jag fick höra, att det var det treåriga gymnasiet, som skulle bli skulden till alltsamman. Jag förstod ju då, att man åtminstone kunde börja diskutera saken och att en diskussion inte var avgjord bara där-med, att man sade, att 4 år dock i alla fall äro ett år mer än 3. Ty sådant kan gymnasiet vara. Och det fyraåriga gymnasium, som vi för närvarande ha med 11 ämnen fram till studentexamen, behöver nog gå och leta för att få tag i en försvarare. Ja, det är fullkomligt orimligt. Vetenskaperna utveck-las i alla riktningar, och man skulle kunna säga, att okunnigheten samtidigt breder ut sig i de mest bildade kretsar, ty det finns ingen möjlighet för män-niskor av vanliga mått att följa med ens tillnärmelsevis. Men gymnasisten i IV ringen, han skall vara up to date. Han skall veta allt! Han skall veta mera än någon i skolans kollegium. Han skall visserligen inte veta fullt så mycket i historia som historielektorn och i varje fall inte veta mera i matema-tik än matematiklektorn, men han skall kunna kugga varenda lärare vid läro-verket i de flesta ämnen. Resultatet har ju också blivit, att han just inte kuggar någon!

Jag undrar för resten i detta sammanhang, om det inte vore riktigt, att vi började i en annan ända, att vi inte resonerade som så, att det och det och det

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

skall en student kunna, sedan får det taga vad tid det vill för att nå fram till den kunskapen. Jag undrar, om det inte vore riktigare att säga, att när en fullt normalt utvecklad man eller kvinna hunnit fram till — låt oss säga — 18 år, då bör han eller hon lämna skolkänken. Vad som kan läras under den tiden genom klokt urval, genom de bästa metoder och genom hänsynstagande till de olika individernas fallenhet, det bör läras. Men sedan får det vara nog, sedan får skolan sätta punkt för sin del. Och sedan får man lita till, att livet självt väl också har någonting att lära.

Nu äro vi emellertid alla ense om att på gymnasiet böra ämnena begränsas. Stoffet bör begränsas, och vi böra differentiera, d. v. s. vi måste ha flera linjer. Frågan är bara, hur detta skall ske. Kungl. Maj:t har tänkt sig en ny fast linje — således med bibehållande av de gamla — och reservanternas gå samma väg, under förmenande, att den nyspråkliga linjen inte bör experimenteras på mer än hälften så många platser som Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet har inte kunnat finna, att detta är det rätta och lyckliga sättet att vidga studiemöjligheterna. Det har sina bestämda brister. Får man den nya linjen på alltför få ställen, då begränsar man ju utbildningsmöjligheterna för alla de andra, och blir det någonstades sedan så, att den nya linjen tränger ut en gammal, då begränsar man ju utbildningsmöjligheterna inte bara för andra orter, utan också för den gynnade orten själv. Erfarenheten har också visat, att överallt, där utbildningsmöjligheterna varit begränsade, där ha kommunerna själva sökt skapa nya. Så har det skett i Ystad, i Hudiksvall, i Eskilstuna och på andra ställen.

Nej, levnadsbanorna äro många. För dessa äro olika kunskaper nödvändiga, och följaktligen måste olika ämnen läsas. Men ingen gymnasial linje, som är avsedd för ett större antal lärjungar, kan ha ett sådant ämnesval, att den passar för alla. Men om nu ämnen skola tagas bort — vilket är då det bättre: att en ny gymnasial linje gör det eller att lärjungarna själva göra det? Blir det lärjungarna, då är det klart, att de individuella anlagen bättre komma till sin rätt. Utskottet har menat, att lärjungarna böra ställas i centrum. Detta är det nya i utskottets rörliga linjesystem, som väl alla ha läst om och som jag följaktligen inte behöver orda om något vidare. Jag skulle bara ha önskat, att departementschefen varit närvarande, så att jag till honom kunnat få ställa den vädan att, då det gäller att forma ut förslaget, man inte genom alltför många restriktioner förfuskar själva idén.

Den farhåga, som den föregående ärade talaren hade, att ett sådant gymnasium skulle bli en alltför dyr institution, kan jag inte dela, och utskottet har inte heller kunnat dela den. Ty alla dessa många linjer — upp till 81 tror jag han nämnde — de äro bara teoretiska. Om det vore på det sättet, att vårt samhälle just nu genomginge en väldig expansion och om det således ställde nya tjänster till förfogande med nya kompetensvillkor, då kunde man ju möjligen tänka sig, att linjedelningen skulle svälla ut till mått, som voro omöjliga att ekonomiskt bära, men så är det ju inte. Och därför är det min tro, att lärjungarna nu som förr komma att samla sig om vissa standardbanor, som gå direkt till vissa tjänster i samhället, och dessa tjänster kunna något så när beräknas.

Men vi ha förväntat oss någonting annat av detta gymnasium. Vi ha i utskottet tänkt oss en helt annan bildning än den, som karakteriserar de nuvarande studenterna, en bildning, där kunskaperna äro verkligen tillägnade och inte bara bestå av en minneskunskap, som någon gång efter några månader — i varje fall efter något år — faller bort i stora flak. Vi ha naturligtvis också hyst den stilla förhoppningen, att med den höjda bildningsnivån den svenska kulturen inte skall taga någon allvarligare skada.

Men det är i alla fall ett ofullkomligt förslag, som nu ligger på bordet till avgörande. Många önskemål, som jag personligen närt och när i skolfrågor,

ha inte alls kunnat tillfredsställas, och man kan därför fråga: Varför då gå med på det nu? Varför inte låta det ligga till sig någon tid? Ja, det har sina skäl. Jag menar ju, att många gånger är det bättre att få något än att få intet, och många gånger erbjuder sig inte mer än något. Men här är det i mina ögon dessutom så, att de brister, som finnas, inom sig bära löften om en bättre ordning. Parallelskolesystemet måste tvinga fram den goda grundskolan, den som inte för med sig någon tidsförlängning, och den kommunala flickskolan, när den en gång kommer, måste draga med sig den rationella flickundervisningen.

Men det är framför allt ett skäl, som gör, att jag är med om denna lösning — jag skulle nästan kunna säga med liv och lust — och det är det, att den för oss närmare folkskolans emancipation. Det har legat ett visst klassmärke över folkskolan hitintills, ett klassmärke, som väl bör försvinna så fort som möjligt. Det är visserligen sant, att våra högre skolor äro demokratiska på det sättet, att de inom sig rymma barn ur alla samhällsklasser, men det är också sant, att vissa samhällsklassers barn aldrig gått en dag i folkskolan och att man heller inte på det hållet kan tänka sig något sådant. I de högre skolorna — där liksom taga de förmögnare de fattigare upp till sig. Det är någotont, som kan tolereras, ja, det är ju nästan vackert. Att gå till folkskolan däremot, det är att stiga ned. Men att folkskolan bör bli en allmänna gemensamma grundskolan med fri övergång för barnen till de högre skolformerna, det är ett verkligt demokratiskt krav, som håller på att förverkligas. Det har inte kunnat och kan inte släckas ut på samma sätt, som man släcker ut en hornlykta.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till punkten i fråga.

I detta anförande instämde herrar *Möller, Björck, Bärge, Lindley, Thorberg, Oscar Olsson, Thulin, Albert Bergström, Pauli, Larsén, Östergren, Wahlmark, Kropp, Jacob Larsson, Strömberg, Dalberg, Pers, Norling, Sandler, Carl Eriksson, Schlyter, Sandén, Åkerberg, Björnsson, Gustav Hansson, Sigfrid Hansson, Ström, Eli Svänsson* och *Berglund*.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman, mina herrar! Den förste ärade talaren här i dag trodde, att genom ett positivt beslut vid denna riksdag skolfrågan i allt fall skulle komma ut i valpolitiken 1928. Jag vågar för min del hysa en alldeles motsatt uppfattning, och den grundar jag på den tron, att när man allmänt och i lugn verkligen har läst och förstått vad skolutskottets förslag innebär, så falla den agitationen och den valstriden platt till marken.

Skolfrågan är den stora frågan om grunderna för vår andliga kulturs bevarande. Den får icke bli en lärarnas pedagogiska fråga om linjer och ämnen och ämnesval och studiesätt. Den borde inte heller, såsom det dock är fara för att nu skall ske, få sjunka ned till blott en småsinnets politiska partieller personfråga, fastän den aldrig kan upphöra att vara politisk. Den borde höjas upp till en folkfråga om samlande av vårt folks alla unga krafter till deras insättande till fri utveckling efter håg och fallenhet och på eget ansvar, i praktiska värv eller i lärda mödor.

För mig står det klart, att den nuvarande skolorganisationen icke längre är ett tjänligt verktyg för skoluppgiftens behöriga fyllande. Vår folkskola ger icke vad den borde ge. Realskolan suger för tidigt och för mycket upp en ungdom, som sedan i alltför många fall blott genom tröghetens makt drages med ända till och igenom gymnasiet. Och gymnasiet splittrar, men samlar icke.

Den nu föreslagna nyorganisationen avser icke folkskolan, men utskottet har ändock under anknytning till bondeförbundets motion betonat den ökade nödvändigheten av folkskolans inre kraftkonsolidering för egna mål, även när den tillika skall bli bottenkola utåt från sin fjärde liksom från sin sjätte klass.

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Däremot avser förslaget läroverken. Det klipper bort den nuvarande första klassen i läroverken, och i ett mindre antal fall klipper det också bort den andra. Det koncentrerar på 5 eller 4 år realskolekursen, som nu omfattar 6 eller 5 år. Och det framtvingar därigenom en tidig frivillig utgallring av de mindre studiebegåvade. Högerreservanterna se här ett fel och en fara; för mig ligger däri en garanti för bättre fritt urval till den fortsatta gymnasialutbildningen. Härvid tänker jag icke på mellanskolorna, de må vara förställda eller kommunala, ty deras mål bör i regel vara realskolebildning allenast.

Förslaget vill minska studentämnenas antal från 11 till 7, men det vill också fördjupa studiet av dessa. Det möjliggör för fakulteter och högre specialskolor att uppställa särskilda krav på betyg i vissa ämnen, som bero av det fria tillvalet i gymnasiet och som äro eller bli av särskild betydelse för blivande fakultets- eller specialstudier. Vårt högre bildningsarbete *kan* därigenom långt bättre än nu bli behörigen tillgodosett. Som universitetsman hälsar jag denna reform med glädje, men jag gör det också som svensk medborgare och man.

Ty förslaget inte bara klipper bort; det vill också öppna nya portar för ett, må vara sparsamt och återhållet, tillflöde av andlig begåvning ur även de socialt sett lägre, stora befolkningslagren, inte minst på den landsbygd, från vilken i alla tider den svenska andliga odlingen hämtat många sina stormän och sannerligen kunnat hämta ännu flera.

Skolfrågan är därför icke heller den samma för landsbygden som för staden. Och en uniform lösning efter gemensam schablon bör därför helst avvisas.

För landsbygden ställa sig önskemålen, efter min och — jag vågar tro det — bondeförbundets förenade riksdagsgrupps uppfattning så, att först skall folkskolan med sina sex klasser ge en elementär men fast allmänbildning, anpassad efter den jordbrukande befolkningens vardagsbehov, en bildning, som må kunna vidgas genom realskolan för det mindretal, som icke vill gå den så att säga naturliga och riktiga vägen omedelbart efter slutad folkskola ut i det praktiska arbetet för att fostras till dugliga jordens brukare. Och sist, när den unge nått den ålder och den erfarenhet, att han kan och vill tillägna sig vidare kunskaper, då skall folkhögskolan ge honom en bildning, som gör honom fullt konkurrensduglig för det medborgerliga arbetet och i kampen också för sina egna intressen. Det är detta mål, som bondeförbundet synes mig hava ställt upp i sin motion i försynta ordalag, och utskottet har — ja, också i viss mån högerreservanterna — gått in för detsamma. Men frågan härom är en fristående fråga, och den skall komma en gång att lösas först efter den nu föreslagna organisationens genomförande.

Och landsbygden har också ett annat intresse. Den vill visserligen hålla kvar det stora flertalet vid jorden och arbetet där, och den vill visserligen underlätta detta genom att få folkhögskolebildningen erkänd som likvärdig med annan högre medborgerlig bildning. Men den vill tillika ge en möjlighet för dem av sina unga, som äga studiekallelse, att vid den tid, det bäst passar sig för dem i varje fall, gå över från folkskolan till realskolan och stadens gymnasium. Detta bör kunna bli från den fjärde folkskoleklassen, men det bör också lika väl kunna bli efter slutad folkskola. Därför ha bondeförbundets representanter här gått in för parallellism i fråga om anknytning mellan folkskola och realskola, visst icke som en definitiv lösning men som en för det närvarande nödvändig anordning till fri tävlan för att få en slutlig enhetlig väg visad.

För staden ställer sig saken annorlunda. Personligen skulle jag helst i den frågan ställa mig bland dem, som i likhet med lektor Petrini vilja flytta in stadens hela folkskola i dess realskola och göra dem båda till ett enda sammanhängande stadens läroverk. Men så länge detta inte låter sig göra, måste jag

stanna vid ett underlättande av anknytningen mellan båda, utan att därigenom draga över till realskolan alltför många. Det normala borde i staden vara anknytning till fjärde folkskoleklassen, alltså en femårig realskola. Men jag erkänner också det befogade i socialdemokraternas arbetarkrav på anknytning överallt även till avslutad folkskola. Och sedan bör realskolan för flertalet leda till realexamen, för mindertalet till gymnasiet, som just för att kunna koncentreras och därigenom också gallra gärna må, där så kan ske, bli treårigt om även jag ändock anser, att latingymnasiet helst böra vara fyraårigt, något som också utskottet tillgodosett.

Vad lyceet angår, som propositionen föreslagit och utskottet anslutit sig till, har jag efter någon tvekan för min del funnit ett försök därmed önskvärt, och jag förutsätter därvid, att i latinlyceet latinet får börja redan i första klassen. Lyceet skall möjliggöra lärdomsskolans anknytning i en följd till slutad folkskola och är därför i och för sig både sakligt och ur landsbygdens intressesynpunkt en god anordning.

Hur ter sig nu mot denna bakgrund den utskottskompromiss, som skett genom bondeförbundets sökta förmedling? Ty det bör fastställas och betonas, att kompromissen är en kompromiss mellan icke blott bondeförbundet å ena, socialdemokraterna och de frisinnade å andra sidan, utan lika mycket en kompromiss mellan två skilda åsiktsriktningar inom båda de sist nämnda partierna, varvid den ena av dessa riktningar inom vardera partiet visat sig nära sammanfalla med bondeförbundets uppfattningar och därför helt naturligt sökt samling på dess grund.

Tre olika »missförstånd» — för att använda ett milt uttryck — ha gjort sig gällande vid kompromissens bedömande genom de 70 vantolkare, som under några korta veckor framträtt under agitationen.

Det första »missförståndet» ligger däri, att kompromissen skulle vara en kompromiss mellan högeruppfattningen, såsom även omfattad av bondeförbundet, och socialdemokraternas uppfattning. Men bondeförbundet har icke omfattat högerståndpunkten om uppskov till nästa år och om femklassig realskola som regel. Tvärtom har bondeförbundet från början — om än icke jag personligen — varit inne på linjen: lösning i år, och — även jag — för likställighet mellan fyra- och femårig realskola. Bondeförbundet är intet bihang till vare sig högern eller till andra. Och högern, som i början gjorde vissa ansatser att bli med i det nationella samlingsförsöket i skolfrågan, stannade till sist självvilligt utanför. Kompromissen kan därför icke heller avse att tillgodose de extrema högerpartisynpunkter, som efter mitt förmenande äro allt utom konservativa eller för hela nationen samlande.

Det andra »missförståndet» rör likställigheten. Högern fordrar för likställighet dels formellt erkännande av denna i motiveringen, dels parallellismens utsträckande till de mellanskolor, som förstärkas. Bondeförbundet ser till realiteten och fordrar blott, att ingen viss princip erkännes som privilegierad, utan att båda anknytningarna erhålla faktiskt lika möjligheter till prövning.

Därjämte avvisar bondeförbundet bestämt kravet på mellanskolornas utvidgning till femklassiga. Mellanskolan är framför allt landsbygdens skolform och bör som sådan inriktas på realskolstudier under samma villkor som nu, men med bättre lärarkrafter och kostnadsutjämning. Jag vågar för min del tro, att mellanskolefrågan i denna gestalt har starka försänkningar inom alla svenska lantmäns led. De 54 mellanskolor, som bli realskolor, kunna därför icke ingå i den likställighet, som kräves beträffande linjerna inom de nuvarande läroverken.

Det tredje »missförståndet» består däri, att bondeförbundet genom kompromissen skulle lämnat sina principer bakom sig och låtit lura sig av illojala socialdemokrater. Först och främst vill jag endast i förbigående anmärka, att

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

det åtminstone icke passar för dem, som 1918 i rädsla för en upptrummad opinion föllo platt till föga och anammade ett diktat, att nu tala om övergivna principer. Men därnäst har bondeförbundet i full övertygelse, att förslaget ger landsbygdsbefolkningen bättre och ökade utbildningsmöjligheter, utan att locka de unga från jorden, och att högerreservanternas liknande förslag blir betydligt dyrare än utskottets, både beträffande realskolorna och mellanskolorna med ytterligare en klass, beträffande gymnasier med ytterligare en ring och beträffande flickundervisningen i dess helhet, hellre stannat vid utskottets förslag och dess verkligt säkra beräkningar än kastat sig i högerns ovissa utredningar. Högerreservanternas positiva direktiv för utredningen leder efter gjorda beräkningar till en *nettomerkostnad av över 3 1/2 miljoner kronor, utöver utskottets 750,000 kronor*. Det är sant, att man icke kan finna några riktigt fasta riktlinjer i reservationen, men efter de grunder, som där äro angivna, och med fäst avseende på den normala typorganisation, som där tänkes, ha beräkningarna gjorts av sakkunnig person, densamme som gjort utskottets egna. Vill högern ett avslag på positiva grunder, bli alltså dessa högre kostnader ofrånkomliga; varom icke, fordrar konsekvensen, att högerledamöterna lämna sin reservation och liksom nu den förste talaren gå över på en ren avslagslinje. Och sist är det icke sant, att socialdemokraterna visat någon som helst illojalitet. Ingen som utan förutfattad mening läser betänkandet, skall kunna med fog påstå eller än mindre visa, att däri ligger någon som helst principiell förklaring förutom den om folkskolan som botten-skola, dock utan all hänsyn till om denna blir fyraklassig eller sexklassig, men väl med en på många ställen uttalad och efter min mening berättigad *sympati utan direktivkaraktär* för den sexklassiga botten-skolan i vissa fall, i vissa hänseenden. Av den tabell, som åtföljer betänkandet och som återfinnes på sid. 191—193 synes, att genom utskottsförslaget, bortsett från de nuvarande mellanskolorna, inom de nuvarande läroverken den femklassiga realskolan skulle erhålla 436 avdelningar, medan den fyraklassiga skulle få nöja sig med 258. Likaså skulle vid 12 högre läroverk finnas allenast femklassig realskola, men enbart fyraklassig vid intet högre allmänt läroverk, utan blott vid 10 hittillsvarande samskolor, som till hela sin typ äro närmast jämförliga med de mellanskolor, som nu anknyta till sjätte klassen och av vilka 54 skulle förstatligas. Kan man med sanning säga, att det är bristande likställighet, då man har den femklassiga realskolan med dess 436 avdelningar mot 258 för den fyraklassiga? Av den kläm, som nu är närmaste föremål för behandling, I. B a. 4, framgår, om herrarna läsa den — man behöver inte läsa den med någon särskild uppmärksamhet, utan det räcker med att endast ögna igenom den — att anknytning skall ske av realskola *antingen* till sjätte *eller* till fjärde, *eller* till både den ena och den andra av dessa klasser i folkskolan. Finns häri den minsta antydning om företräde för någondera formen? Och är inte just klämman, d. v. s. det som riksdagen beslutar, det i sista hand avgörande, när klämman är så klar, som den i detta fall är?

Av motiveringen följer icke heller något företräde för anknytningen till sjätte folkskoleklassen, såvida man inte avsiktligt läser motiveringen, såsom en viss potentat lär läsa bibeln, ty då blir naturligtvis även det omöjliga möjligt. Jag ber att få taga upp huvudpunkterna.

Det är sant, att utskottet på sid. 61 och 62, som den ärade förste talaren vidrörde, biträtt uppfattningen, att anknytning mellan realskolan eller annan motsvarande skolform, d. v. s. mellanskolan, och folkskolans sjätte klass *bör* finnas å varje läroverksort. Men det är lika sant, att utskottet på sid. 36—37, som samma talare också anförde, redan i kapitlet om botten-skoleprincipen förklarat sig »funnit skäl föreligga att införa ej blott en realskola, byggd på sexårig grundskola, utan även en annan typ av realskola, byggd på en fyraårig

grundskola», och »därvid hava», säger utskottet — för att hoppa tillbaka till sid. 62 — »mot varandra vägt å ena sidan en önskan, att båda typerna av realskolor bleve i görligaste mån lika företrädde i den nya organisationen, och å den andra sidan omtanken om att å de olika platserna läroverken komme att bliva på ändamålsenligaste sätt anpassade efter ortsbefolkningens behov», d. v. s. i tillämpningen har den *femklassiga typen med anknytning till folkskolans fjärde klass fått 178 avdelningar mer än den fyraklassiga med anknytning till folkskolans sjätte klass*, just därför att man velat anpassa den efter ortsbefolkningens behov, väl icke uttrönt efter lokala synpunkter, som aldrig kunna vara *utslagsgivande*, om man vill lika beakta stadens och den kringliggande landsbygdens intressen, utan i sista hand från de allmänna synpunkter, som överhuvud taget varit vägledande vid det arbete, som utskottet tagit sig för. Jag vill tillägga, att man här har klandrat, att icke den administrativa myndigheten blivit hörd. Mina herrar, det är många gånger man med fog kan klandra, att icke administrativa myndigheter blivit av Kungl. Maj:t hörda, men det är även många gånger det är de obotfärdigas förhinder, som träda fram i hänvisningen till icke hörda myndigheter. Innebär nu detta, att man principiellt sätter den sexklassiga folkskolan i högsätet? Kanske vill man kalla den likställighet, som här vunnits för den femklassiga skolan, en mekanisk likställighet, men jag svarar, att den då är byggd på livets egen mekanik.

Det är sant, att utskottet på sid. 34 betecknar bottenkoleprogrammet historiskt som avseende den sexåriga folkskolan och innebärande, att staten ej understöder med bottenkolan parallella barndomsskolor. Men utskottet ansluter sig *icke heller här principiellt* i sitt förslag till den sexåriga bottenkolas program. Tvärtom heter det på sid. 97, att genom utskottets förslag om partiell anknytning till folkskolans fjärde klass »anser utskottet nödvändigt att jämväl de statsunderstödda enskilda läroanstalter», varom fråga kan vara och som även bruka ge just de parallella barndomsskolorna, »böra framdeles anknyta till folkskolans fjärde klass, i den mån ej anknytning till högre folkskoleklass betingas av skolans organisation». Och på sid. 36 förklarar utskottet, vid jämförelse med den nuvarande typen treårig folkskola och sexårig realskola, den treåriga grundskolan, med hänsyn till lämpligaste åldern för val av studieväg, vilken onekligen är 12—13-årsåldern, vara »underlägsen såväl den fyraåriga som än mer den sexåriga», d. v. s. utskottet konstaterar för båda typerna ett obestriddigt faktum, men heller intet mera, låt vara att utskottet härvid av naturliga skäl måste erkänna, att den sexåriga grundskolan i detta avseende framstår såsom bättre än även den fyraåriga, vilken likväl *av andra skäl*, som anförts, föreslås till genomförande parallellt. De andra skälen har man helt enkelt angivit genom hänvisning till vad som i motionerna från högerhåll och vad som i den stora läroverksopinionen kommit fram. Detsamma gäller, då utskottet på sid. 35 konstaterar, att det för landsbygden är en fördel, »hurusom barnen genom att genomgå den sexåriga folkskolan få en längre tid kvarstanna i hemmet», men *principiellt har utskottet just i detta sammanhang också uttalat*, att det är »enhetsskoletankens genomförande» med folkskolan som bottenkola, alltså utan något som helst betonande av den sexåriga framför den fyraåriga, som ger de stora fördelarna. Sannerligen, man vill inte se, om man inte här ser, att utskottet både sökt och lyckats bevara full neutralitet i fråga om typernas inbördes ställning i principiellt avseende.

Det är sant, att den fyraklassiga realskolan å några få orter dubblerats och att dessa orter kanske icke bli nöjda därmed. Jag vet ju, att redan så är fallet på viss ort. Men utskottet anger på sid. 131, att jämkningar kunna vid vunen erfarenhet göras. Det är klart, att om *någon* garanti skall, som kritiken

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

begärt, finnas för anknytningstypernas rent faktiska likställighet, jämkningen bör bero av Kungl. Maj:t och riksdagen, och detta uttalar utskottet också både i kläm och i motivering. Men det är nu en gång så, att när man söker tillgodose ett krav i anmärkningens form, svarar anmärkaren med att just det är det galna, och så blir det en annan anmärkning. Här kommer då anmärkningen, att det blir bristande smidighet. Man har icke beaktat, vad som verkligen står i betänkandet. Det är lika klart, att där parallellavdelningar eljest behövas *utan rubbning av den normala anknytning, som bestämt beräkningen av antal ordinarie lärare* eller där övergångstiden medför behov av sådana avdelningar i större utsträckning än utskottet tänkt, där finns i utskottsbetänkandet intet hinder att i administrativ väg anordna sådana, i den mån extra lärare kunna användas; utskottet har självt, nederst på sid. 62, betonat »angelägenheten av att övergången till den nya organisationen sker under så mjuka former som möjligt». De föräldrar, som önska få sina barn in i den femåriga realskolans första klass, skola därför säkerligen få detta lika väl som de, vilka önska in sina i den fyraårigas första klass, utan större svårigheter än som *redan nu* möta för inträde i läroverkens nuvarande första klass. Propositionens yttrande om en administrativ successiv indragning av sexklassiga parallellavdelningar, när parallellavdelningar icke längre behövas — vilket yttrande den förste ärade talaren anförde — har utskottet icke godtagit för de femklassiga. Det har bortstrukits genom det uttalande, som utskottet gjort på sid. 131, som jag nyss återopade och som lyder: »Slutligen vill utskottet beträffande hela den organisation, som nedan föreslås» — d. v. s. anknytningarna i de normala fall på vilka antalet ordinarie lärare skall byggas — »framhålla, att erfarenheten givetvis kan göra vissa jämkningar i densamma önskvärda på grund av lokala förhållanden, ändrat elefanttal m. m., och utskottet förutsätter, att i sådant fall Kungl. Maj:t härom kommer att för riksdagen framlägga förslag». Det är något helt annat än den kungl. propositionens förklaring, att en sådan ändring skulle ske i administrativ väg.

Fyra önskemål har bondeförbundet i sin motion framställt. De hava alla i görligaste mån beaktats. Folkskolans inre konsolidering, folkhögskolans understödande genom större bidrag, ökad sparsamhet vid anslag till mellanskolorna genom höjning av antalet elever från 32 till 40 för erhållande av statsbidrag, det är tre utskottspunkter, däri bondeförbundets krav tillmötesgåtts. Det fjärde gällde större varsamhet vid anordnande av flickskolor genom staten. Här har samläroverkens genomförande delvis ändrat utgångsläget, men dels har utskottet (sid. 71) sökt motverka möjliga olägenheter härav genom förordande av särskilda flickklasser, där sådana kunna upprättas, dels har utskottet i sin kläm (II. a)) sammankopplat frågan om plan för nya flickläroverks inrättande med frågan om kommunala flickskolor, som skulle kunna göra de förra överflödiga och samtidigt anknyta till den nuvarande flickskoleorganisationen (sid. 70). Det är denna kombination, denna tanke att göra de nuvarande flickläroverken till kommunala med bibehållande så mycket som möjligt av den förefintliga organisationen, som skulle innebära en billigare väg och möjliggöra undvikande av ytterligare statsläroverk för flickor. Det är min bestämda personliga övertygelse, att på denna väg bondeförbundet vinner också sitt fjärde önskemål. Jag hänvisar till det särskilda yttrande av bondeförbundets utskottsledamöter, som är bifogat betänkandet på sid. 262.

Och vad blir, till sist, resultatet av hela den nu föreslagna reformen? Olycksprofetionernas antal har blivit legio, allt sedan den första förkunnades med de lika sakligt grundlösa som numera herostratiskt beryktade orden om »kulturell nedrustning». Men — man blir icke profet, blott därför att man högljutt spår idel olyckor. Tvärtom, de falska profeterna äro som bekant mest högljudda — deras stund är nuets, men icke framtidens. I den kör av ropandes

röster, som man dagligen får höra, kan man endast sällan urskilja någon, som verkligen synes veta, vad utskottsförslaget innebär. De allra flesta tala om något annat — de tala om den sexåriga bottenkolan såsom obligatoriskt och ensamt härskande, fastän motsatsen avses. De tala om en förlängd studietid, som inte kommer, därför att utskottet genom anknytningen till den fyraåriga folkskolan säkerställer den kortare studietiden för alla verkliga studieförmågor. De tala om en försämring av studieresultatet, därför att man vill komma ifrån det utdömda mångläseriet och vinna koncentration på ämnen, som äga betydelse för den unges framtida specialisering o. s. v. Det är, synes det mig, utan vidare klart, att dylika olycksprofetior från fullkomligt felaktiga utgångspunkter sakna all betydelse.

Skulle man, i lugn, våga en gissning om reformens resultat, föreställer jag mig, att detta närmast och till en början endast blir det, att de läroverkslärare, i vilkas vana händer både den fem- och den fyraklassiga realskolan läggas, komma att göra var för sin linje det bästa för att den linjen vid provning framdeles av bådats värde skall visa sig från sin bästa sida. Däri ligger förvisso en anspänning av krafterna, som väl *kan* innebära en fara, men som först och sist ökar garantien mot alltför stark tillströmning: konkurrensen blir fri, och domen får framtiden fälla. Jag motser den med full tillförsikt.

Det, som därefter kan med ett visst fog antagas bli ett, må vara något längre bort liggande, resultat, torde bli det, att den högre medborgerliga bildning, som realskolan bör giva, vinner allmänna utbredning samtidigt med att gymnasierna koncentreras, såsom i gångna tider, till förberedande lärdomsskolor för specialutbildning, men nu icke blott för universiteten, utan också för alla fackhögskolor av skilda slag. Vår svenska ungdom, vars väl måste ligga och ligga mig varmt om hjärtat, skulle kunna härigenom bli i tillfälle att komma ut i livet både bättre rustad och vid tidigare år än nu.

Men — och här sätta reservanternas in sin fråga — om nu också så vore, varför kan inte ett uppskov på ett år få göras? Varför inte vänta, tills meningarna hunnit stadgas, tills det goda innehållet i utskottsbetänkandet hunnit penetreras av dem, som nu läsa det med förvillade ögon? Jag vill, för min del, ge svaret så kort och så klart jag kan. Jag har två skäl.

Det första skälet är det, att det finns frågor, som icke vinna, men blott försumpas genom uppskov. En sådan var en gång för jämt 100 år sedan frågan om ny skiftesstadga. Den kunde genom de skarpa intressebetsättningar icke lösas genom uppskov efter uppskov. Kungl. Maj:t löste den 1827 genom att själv resolut påtvinga en ny ordning. Det kan inte hjälpas, att i sådana fall de, som tro sig inse, vad saken verkligen gäller, måste taga på sig ansvaret, all veklagen till trots, för ett positivt beslut, som löser frågan och avklipper tvisterna. Så ser jag också skolfrågan i detta nu. Och jag tror, att den av utskottet föreslagna lösningen kommer att på det andligt kulturella området verka lika välgörande, som en gång 1827 års påtvingna skiftesstadga gjorde på den materiella kulturens område.

Det andra skälet är det, att ingen kunnat påvisa någon bättre lösning inom rimlig tid. Högerreservanternas mena, att de gjort detta. Jag bestrider, att deras uppfattning är väl grundad. I sak befinna de sig endast en hästlängd efter utskottet, och deras häst är redan tröttkörd av alla fåfänga försök att distansera utskottet. De acceptera folkskolan som bottenkola, men de fordra vad de aldrig kunna vinna, om skälig hänsyn skall tagas till kravet från stora folklager, representerade av bondeförbund, frisinnade och socialdemokrater: reservanternas krav på obligatorisk anknytning till fyraklassig bottenkola med undantag för de orter, vilkas representationer önska annat, är *icke* den likställighet vid starten av den nya organisationen mellan anknytningen till fjärde och till sjätte folkskoleklasserna, som från andra sidan och av utskottsmajori-

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

teten fordras och som lika litet kommer att av den uppges som någonsin kravet på mellanskolornas bevarande såsom allenast fyrklassiga. Reservanterna begära utredning rörande påstådda s. k. följdkostnader, som antingen omöjligt kunna beräknas utan förut praktiskt vunnen erfarenhet om tillämpningen av den nya organisationen, eller som alls icke äro några verkliga följdkostnader till denna. Uppskovet betyder alltså ingenting annat än ett mångårigt stillastående under fåfänga lösningsförsök med allenast allmän utmattning som resultat.

Under dessa förhållanden är det klart, herr greve och talman, att jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman! Om jag icke misstager mig, yttrade herr Reuterskiöld, att olycksprofeternas stund är nuet men icke framtiden. Men om det är något, som är konstaterat i dessa dagar, är det väl, att herr Reuterskiölds stund är nuet. Huruvida herr Reuterskiöld har några utsikter för framtiden, kan måhända vara mera tvivelaktigt.

Jag vill vidare taga upp ett yttrande av herr Olof Olsson. Han sade, att han bestred, att inom utskottet hade förekommit en så forcerad arbetstakt, att den närmade sig till hafs. Det är nog tillräckligt konstaterat, att utskottets arbete har bedrivits i en sådan hast, att tillräckliga utredningar icke hava kunnat åstadkommas på punkter, där den kungl. propositionen är i betänkelig saknad av sådana. Herr Olof Olsson sade, att man genom hafs icke kan komma till principer. Nej, det är mycket riktigt. Till principer kan man icke komma genom hafs, men man kan gå ifrån principer på hafs, och det är just vad som har förekommit inom utskottet.

I ett rätts- och kultursamhälle sådant som vårt är det givet, att samhället självt måste hava ett betydande intresse av hur undervisningsväsendet är ordnat. Samhället är pliktigt att se till, att i erforderlig utsträckning bildningens vägar stå öppna för alla. Stat och kommun hava också för detta ändamål gjort uppoftningar större än för något annat samhälleligt ändamål i vårt land. Årets statsverksproposition upptager för universitet och högskolor, allmänna läroverk, statsunderstödda privatläroverk, lägre tekniska skolor samt folkskolor och därmed jämförliga undervisningsanstalter tillhoppa 110 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Läggas därtill kommunernas utgifter för samma ändamål, så torde siffran komma att väsentligt överstiga 150 miljoner kronor i årligt belopp. Den ojämförligt största delen av dessa oerhörda kostnader kommer ju på folkskolväsendet. Utgifterna för den högre undervisningen äro i jämförelse därmed icke så stora, men dock betydande nog. För de nuvarande högre läroverken begäres i årets statsverksproposition 2,169,000 kronor och för anslag till privatläroverken (huvudsakligen flickläroverk, som motsvara de högre skolorna) 3,843,600 kronor.

Alla dessa nu anförda siffror visa, att samhället ingalunda har försummat sin plikt emot de unga. Folkskolorna stå öppna för både gossar och flickor. De högre allmänna läroverken, för närvarande 77 till antalet, äro ju visserligen till övervägande del förbehållna åt gossar. Men i stället lämnas statsbidrag till de privata flickskolorna, såsom jag nämnde, till betydande belopp. Och dessutom äga ju flickor lika väl som gossar tillträde till alla de kommunala mellanskolorna, vilka finnas till ett antal av 91 eller alltså 14 mera än samtliga statsläroverken. Till gymnasier äga flickor tillträde i en omfattning, som visserligen är begränsad men som dock hittills torde hava motsvarat behovet. Vad som nu likväl kan anmärkas, är, att den högre undervisningen för

flickorna, i den mån den sökes vid privatläroverken, ställer sig ganska dyr, enär privatläroverken för sin existens måste hålla terminsavgifterna tämligen höga. Men detta nu anmärkta fel kan ju avhjälpas därigenom, att man beviljar högre statsbidrag med villkor, att terminsavgifterna väsentligt nedsätts.

Ett annat fel, som vidlåder den nuvarande skolorganisationen, är, tror jag, att arbetet å gymnasiet icke är fullt tillfredsställande ordnat. Där behövs en omläggning, men den lär kunna ske utan en sådan genomgripande omorganisation av skolväsendet, som här föreslås.

Emellertid synes det ju vara ganska väl sörjt för ungdomens skolutbildning, om också på enstaka punkter brister kunna uppvisas; och jag tror, att vi litet var ha den känslan, att det i vårt land redan är nog och över nog med skolgång och skolplugg. Man frågar sig då ovillkorligen, vad anledningen kan vara till att, detta oaktat, en skolreform av den vidsträckta omfattning, som nu föreslås, kan anses behöfvig. Jag har fått den uppfattningen vid studiet av den kungl. propositionen och utskottsbetänkandet, att något egentligt högre bildningsintresse icke är den drivande kraften därvidlag; det är icke något högre bildningsmål, som eftersträvas. Reformen äsyftar icke att, i fråga om innehållet, söka driva upp till någon högre standard den medborgarliga bildning, som markeras av *dels* genomgången sexklassig folkskola och *dels* avlagd realskoleexamen. Och vad gymnasiet beträffar, så är det ju visserligen en fördel i bildningshänseende, om genom en rikare linjedelning en fördjupning av studierna i vissa ämnen kan ske, men denna fördel motverkas därav, att studierna i andra avseenden bliva mindre omfattande.

Kvalitativt ger reformen sålunda i stort sett intet eller obetydligt utöver vad som redan nu meddelas i skolorna. Nej, det är en *kvantitativ* utsträckning av allmänbildningen, som åsyftas. Själva nyckeln till reformen synes mig ligga i följande ord av föredragande departementschefen. Han säger: »Under det senaste decenniet har som bekant en djupgående inre omläggning och konsolidering av vårt samhälle genomförts. Nya stora medborgargrupper hava genom vidtagna reformer i gällande lagstiftning förts fram till starkt vidgat inflytande i stat och kommun. Den principiella likställigheten mellan män och kvinnor samt överflyttande av betydande politisk makt till de bredare folklagren utgöra de senaste faserna i denna utvecklingsprocess. Från deras sida, som genom dessa omdaningar ställts inför helt nya och vittgående uppgifter, hava krav blivit framställda på ökade kunskaper såsom den enda säkra grundvalen för det ökade inflytandet.»

Alltså: syftemålet är att utsträcka den allmänbildning, som i skolorna — och särskilt uti den högre skolan — meddelas, till allt flera av samhällets medlemmar. »Det gäller», säger departementschefen, »att åvägbringa en sådan utformning av skolsystemet, att de bildningsmöjligheter, de högre skolorna erbjuda, kunna bekvämt utnyttjas icke blott av dem, som av ålder företrädesvis tagit dem i anspråk för sina barns undervisning, utan jämväl av de stora skikt inom samhället, vilka först på senaste tid vunnit politisk fullmyndighet.»

Det är ur denna synpunkt, tror jag, som hela den föreliggande frågan framför allt bör ses. Det är icke något *högre bildningsintresse*, som här i främsta rummet är i fråga, utan det är ett *socialt likställighetsintresse*, eller, såsom departementschefen uttrycker det: »Alla skola hava lika stora möjligheter att med hänsyn uteslutande till förefintliga anlag och utrustning kunna vinna utbildning för en framtida livsuppgift.»

Men om nu ändamålet med reformen är detta, lär det icke behövas någon omläggning av skolans *organisation* av den vittgående omfattning, som här är i fråga. Våra skolor äro redan nu i hög grad demokratiska. Alla hava — för att begagna departementschefens ord — »lika stora möjligheter att med hänsyn uteslutande till förefintliga anlag och utrustning» kunna vinna inträde i läro-

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

verket och därstädes fullfölja sina studier. Vid inträdesprövningen lika väl som vid den fortsatta skolgången behandlas sonen till en fattig arbetare eller en fattig torpare precis på samma sätt som sonen till en rik eller till en högt uppsatt man. Här råder full likställighet. Organisationen lägger intet hinder i vägen för den ene eller för den andre. Men vad som skiljer är de *ekonomiska möjligheterna*. Skolgången kostar pengar. Först bostad, kläder och föda under alla skolåren. Vidare böcker och skolmateriel. Terminsavgifterna spela även en roll, om ock en mindre, ty från terminsavgifterna vinna ju de fattigare i regeln alltid befrielse.

Vill man nu nå det mål, som departementschefen trätt in för, nämligen att »alla skola hava lika stora möjligheter att med hänsyn uteslutande till förefintliga anlag och utrustning kunna vinna utbildning för en framtida livsuppgift», då hjälper det icke med en förändrad organisation, utan då är det på ett utjämning av de ekonomiska olikheterna, som man måste inrikta sina ansträngningar. Skillnaden mellan fattig och rik läser icke kunna utjämnas i denna världen. Men vad man kan göra, det är att jämna vägen för den fattige genom ekonomisk hjälp. Utskottet har föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning rörande möjligheterna att bereda ekonomisk hjälp under studietiden åt fattiga studiebegåvade lärjungar vid statens läroverk och med dessa jämförliga läroanstalter; och i detta utskottets förslag instämmer jag till fullo. Jag anser vidare, att terminsavgifterna böra kunna nedsättas och i en framtid måhända alldeles avskaffas. Och jag är för min del starkt intresserad av de kommunala mellanskolornas förstärkande, varigenom möjlighet gives att för landsbygdens befolkning förbilliga skolgången, särskilt som dessa mellanskolor ju ofta äro belägna på orter, dit resan icke är så lång och där skolhushållet drager mindre kostnad än i läroverksstäderna.

Dessa och liknande åtgärder äro ägnade att verkligen leda till målet, nämligen att göra den högre skolbildningen tillgänglig för allt vidare kretsar av vårt folk. Men tyngdpunkten av det föreliggande förslaget är icke inriktad därpå utan på att åstadkomma en radikal omgestaltning av hela organisationen. Om ändamålet därmed är det som uppgives, nämligen att göra den högre skolbildningen lättare tillgänglig för de bredare lagren, så torde med fog kunna sägas, att reformen är förfelad. Och detta gäller såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag. Enligt bägge förslagen förordas den organisatoriska anordning, att den högre skolan företrädesvis skulle uppbyggas på fullständigt genomgången sexklassig folkskola. En sådan anordning medför, att skoltiden med ett helt år förlänges och sålunda även i motsvarande mån fördyras, detta särskilt om man tager i betraktande, att utträdet i livet genom den förlängda skolgången ett helt år försenas.

Herr Reuterskiöld har visserligen velat göra gällande, att den kompromiss i skolfrågan, på vilken utskottsutlåtandet är uppbyggt, skulle innehålla, att den sexåriga och den fyraåriga bottenskolan skulle vara jämställda och ingå i fri tävlan med varandra. Men utskottsbetänkandet talar ett helt annat språk. Det är alltså den sexåriga bottenskolan, som där föres fram såsom den normala bottenskoleformen. Det kan ingen, som med oförvillat omdöme läser utskottsbetänkandet, komma ifrån. Och detsamma framgick av herr Olof Olssons anförande. I sitt anförande har denne icke med ett enda ord förordat någon anknytning till den fyraåriga bottenskolan, utan vad han förde fram var anknytning till den sexåriga bottenskolan i överensstämmelse med den grundtanke, som ligger under utskottsbetänkandet. Herr Reuterskiöld har till förmån för sin uppfattning velat åberopa, att det enligt utskottsförslaget är så många flera skolavdelningar, d. v. s. klasser, som äro uppbyggda på anknytning till den fyraåriga bottenskolan än till den sexåriga. Men ett sådant räknesätt är icke tillåtligt, när man skall bedöma utskottsutlåtandets ställning härutinnan.

Om vi taga ett enda mycket enkelt exempel och säga, att det vid ett och samma läroverk skall finnas en linje, anknuten till sexårig bottenskola, och en linje, anknuten till fyraårig bottenskola, tycker man ju, att de båda linjerna äro fullkomligt likställda. Men om man, som herr Reuterskiöld gör, räknar klasserna, blir resultatet ett annat. Han får i ena fallet fem klasser och i det andra fallet, det som anknyter till den sexåriga bottenskolan, endast fyra klasser i realskolan, och han vill tolka denna omständighet såsom något särskilt gynnsamt för den linje, som anknyter till den fyraåriga bottenskolan. Ett sådant räkneshätt går icke an. Räknar man emellertid skolor, som äro uppbyggda på ena eller andra sättet, eller realskolelinjer, som bygga på sexårig respektive fyraårig bottenskola, blir resultatet något annorlunda. Om jag här räknat rätt, finns det 140 realskolor eller realskolelinjer, som skulle vara anknutna till sexårig bottenskola, men däremot endast 113, som skulle anknyta till fyraårig bottenskola. Därtill kommer, att alla de blivande flickskolorna också skulle bygga på sexårig bottenskola. Det blir således en högst betydlig öfvervikt för den sexåriga anknytningen, om man räknar på det sätt man bör räkna och icke som herr Reuterskiöld har gjort.

Man har nu sökt göra gällande, att anknytningen till sexårig bottenskola — trots förlängningen av studietiden — skulle såväl för arbetarbefolkningen i städerna som i all synnerhet för landsbygdens befolkning medföra en fördel, icke minst i ekonomiskt hänseende. Jämförelsen bör i detta fall göras mellan å ena sidan anknytning till folkskolans fjärde klass, för vilken man på högersidan går in — en anordning, som låter sig genomföras utan förlängning av studietiden och utan någon mera avsevärd försämring av bildningsresultatet — och å andra sidan anknytning till sexårig bottenskola. I förra fallet blir studietiden fram till studentexamen tolv år, nämligen fyra år i folkskolan och åtta i läroverket, i senare fallet tretton år, därav sex i folkskolan och sju i läroverket. För ett hem i stad, där läroverk finnes, är fördelen av den nya anordningen ingen. Gossen bor i sitt hem i staden, och kostnaden blir ungefär densamma, vare sig han går i folkskolan eller i läroverket. Men nackdelen av den nya anordningen är påtaglig. Studietiden förlänges med ett helt år, och följaktligen kommer den unge ut i livet ett helt år försenad och går därigenom under normala förhållanden miste om ett helt års arbetsförtjänst, antingen efter studentexamen, om han då söker sig något praktiskt arbete, eller efter slutade universitetsstudier. Den inkomst han sålunda förlorar lär icke kunna sättas lägre än en grovarbetarlön, alltså ett par tusen kronor eller mera. Det är mycket svårt att förstå, att en sådan reform skulle kunna vara till gagn just för arbetarbefolkningen. Nu har det sagts, att åtminstone för befolkningen på landsbygden skulle reformen bliva så mycket bättre och fördelaktigare. Ja, vinsten blir lika med skillnaden i kostnad mellan två år i hemmet och ett år i läroverksstaden. Det kan vara en skillnad på kanske 500 kronor under hela skoltiden. Men förlusten blir i detta fall liksom i det förra mistningen av ett helt års inkomster till följd av den förlängda skoltiden, således en förlust av åtminstone ett par tusen kronor. Det är verkligen svårt att förstå, vad fördelen skulle vara av en sådan anordning, och det är ju här, som huvudskälet för genomförande av denna organisation skulle vara att söka.

Men därtill kommer en annan sak. Det har i detta sammanhang talats mycket om folkskolans bärkraft. Vi veta alla, att folkskolan icke är enhetlig utan rör sig med många olika typer, huvudformer, biformer och undantagsformer. På landsbygden erhålla, såsom redan herr Dahl upplyst, mer än 28 procent av alla skolbarn undervisning i undantagsformer av folkskolan. Alla äro ense om, att man icke omedelbart kan vinna inträde från dessa undantagsformer i de högre läroverken. Därigenom komma redan 28 procent av landsbygdens barn i en missgynnad ställning, trots den omläggning, som här skulle genom-

Ang. omorganisation av det högre skolväsendet.

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

föras. Men därtill kommer, att det även bland folkskolans huvudformer finnes olika typer av växlande värde. Det finnes A-skolor, där varje lärare undervisar en enda klass, men det finnes därjämte olika typer av B-skolor. I en B1-skola finnes det för de fyra egentliga folkskoleklasserna endast två lärare, vilka således vardera hava två årsklasser att undervisa. I B2-skolorna är det ännu sämre ställt; där finnes i den egentliga folkskolan endast en lärare för alla fyra klasserna. Han kan icke undervisa dessa på en gång, utan det går så till, att när han förhör två av klasserna, skola de båda andra hava s. k. tysta övningar. Det är alldeles givet, att en sådan skolform icke ägnar sig till underlag för den högre skolan.

Om man ser på det antal barn, som besöka dessa olika skoltyper, finner man, att i städerna de allra flesta barnen gå i den högsta typen av folkskolor, alltså A-skolor. Det är icke mindre än 104,000 barn i städerna, som gå i de fyra egentliga folkskoleklasserna efter denna skoltyp, medan endast något över 3,000 barn i städerna gå i B-skolor. I städerna gå alltså praktiskt taget alla barn i A-skolor. På landsbygden råder däremot ett helt annat förhållande. I A-skolor gå där endast 62,000 barn, men i de sämre formerna av huvudtypen undervisas 168,000 barn. Det är alltså närmare två tredjedelar av barnen, som gå i de sämre huvudformerna mot ungefär en tredjedel, som gå i A-skolor. Denna omständighet gör, att i händelse av bifall till utskottets eller Kungl. Maj:ts förslag med all säkerhet stora utgifter komma att åsamkas landsbygds-kommunerna genom de ökade krav på förbättrade skolformer, som därav följa. För att göra folkskolan på landet bärkraftig nog att vara bottenskola för den högre undervisningen kommer landsbygden att utsättas för påtryckningar att förbättra sitt skolväsen. Det blir ökade krav på bättre skolformer, stegrade anspråk på skolhusutrymmen, skolhusinredningar, nya lärarbefattningar, lärarbostäder m. m., och någon utredning rörande kostnaderna härför finnes alldeles icke i Kungl. Maj:ts proposition och icke heller i utskottets förslag. Redan nu äro statens och kommunernas utgifter för folkskoleväsendet på landsbygden oerhört påfrestande, och denna tunga börda gör sig kännbar hela landet runt i våra kommuner.

Nu säges visserligen i den kungl. propositionen och upprepas av utskottet, att icke blott A-formerna av folkskolan skulle kunna vara lämpliga att vara bottenskola för de högre läroverken utan även de övriga huvudformerna, B1- och B2-skolor, ja, man undantager icke ens B3-skolorna, där en lärare har att undervisa alla sex klasserna på en gång. Den som under de senare åren något litet följt med fackpressen, t. ex. Svensk Läraretidning, har emellertid sett, huru folkskollärare där i insändare bittert klagat över hur otillfredsställande redan B2-formen är, alltså den, där en lärare skall undervisa fyra klasser på en gång. Detta är en av de former, som nu anses kunna ligga till grund för den högre undervisningen. Bildningsresultatet blir dåligt, och lärarkrafterna bli i hög grad överansträngda. Det var därför också med fullt skäl, som skolkommissionen på sin tid förordade endast A-skolor som bottenskolor. Skolkommissionen säger nämligen på sid. 52—53 i sitt betänkande: »Såsom ovan framhållits befinner sig såväl landsbygdens som städernas skolväsen i stark utveckling. Med all rätt torde man kunna förutsätta, att folkskolans organiska förbindelse med läroverket skall utöva en befordrande och påskyndande inverkan på denna utveckling. — Kommissionen vill emellertid tillika giva uttryck åt sin uppfattning, att man genom ändamålsenliga åtgärder bör eftersträva att i möjligaste mån undanröja de med omläggningen förbundna olägenheter, vilka sammanhånga med folkskolans växlande ståndpunkt i skilda landsdelar och som i det föregående utförligt berörts. Sålunda bör det icke ifrågakomma att tilldela någon annan än den högst utvecklade folkskolan (A-skolan) ställningen av omedelbart underlag för läroverket.» Detta betänkande, som

är avgivet så sent som 1922, är undertecknat av sådana personer som rektor Fähræus, överläraren Helger, lektor Björck, som sitter här i kammaren, herr Jöns Pålsson, som likaledes tillhör kammaren, och herr Aug. Sävström. Skolöverstyrelsen, som sedan yttrade sig över skolkommissionens betänkande, säger härom: »Om anspråken begränsas till vad som är rimligt och nödvändigt, kan sägas, att folkskolan befinner sig på en sådan ståndpunkt och i en sådan utveckling, att den sexåriga folkskolan kan bli grundskola. Folkskolan har icke ännu överallt nått den utveckling, som är önskvärd. Men om den på ett bättre sätt inpassas i skolsystemet med vidgad uppgift, blir det uppenbarligen samhällets plikt att så långt som möjligt undanröja de brister, som kunna stå hindrande för denna uppgifts fullgörande. På så sätt kan folkskolans nya ställning framkalla önskvärda reformer, som kanske annars icke — åtminstone icke så snart — kommit till stånd.» Här säges ju uttryckligen, att folkskolan i sin nuvarande gestalt icke är skicklig att uppbära det högre undervisningsväsendet, men om man bara får besluta om att den skall vara bottenskola, kommer utvecklingen att framkalla önskvärda reformer, som kanske annars icke så snart hade kommit till stånd. Där ser man, vad landsbygden har att vänta. De skolsakkunniga, som tillsattes för frågans vidare beredning, yttra härom: »Folkskolan befinner sig otvivelaktigt för närvarande i en period av stark utveckling, vilken lovar gott för framtiden. Goda skäl tala för den uppfattningen, att utvecklingen av folkskolans arbete till större effektivitet skall påskyndas, därest folkskolan som grundskola kommer att ställas inför vidgade uppgifter.» Och statsrådet har yttrat i propositionen: »Så mycket torde vara visst, att förbättringen av folkskolan skulle komma att påskyndas genom det ökade intresse, som icke kan utebliva, därest den 6-åriga folkskolan blir grundskola.»

Således är ingen nöjd med folkskolan, sådan den nu är, som grundskola för läroverken, men man hoppas, att den skall kunna med tiden bli i stånd att tjäna som grundskola. Det kan dock icke ske utan stora ekonomiska uppoffringar, särskilt för landsbygden, där som jag nämnde, skolformerna äro mest otillfredsställande. Det förefaller mig som om man i denna sak ville göra som en byggmästare, vilken lägger taket först på en vacklande grund och sedan ser till, om han kan förbättra grunden, så att det hela håller ihop. Har man en gång bestämt sig för den skolreform, som nu föreslås, så blir det sedan ofrånkomligt, vad det än kommer att kosta, att man måste stärka grunden.

Dessutom är det en annan sak, som icke har tagits i behörigt betraktande. Det är nämligen det, att ifall nu alla barn skola tvingas in i folkskolan och de privata skolorna så småningom trängas undan, så kommer tillströmningen till folkskolan att bli mycket större än den för närvarande är. Därav kommer att följa, särskilt i städerna, att man får nya utgifter för utvidgning av folkskolorna för att de skola kunna taga emot den nya tillströmningen av elever utöver dem, som de hittills varit beräknade för, och på samma sätt blir det med läroverken. Utskottsförslaget öppnar ju på vid gavel dörrarna till läroverken för flickorna. Det är givet, att tillströmningen av flickor till läroverken kommer att bli stor, större kanske än de flesta vänta. Det är ju nämligen så, att flickorna icke på samma sätt som pojkarna genast komma ut i arbete. De gå ofta i hemmen och veta icke, vad de skola ta sig till. Om läroverken då stå öppna utan nämnvärda kostnader, så ligger det nära till hands att de strömma in i läroverken. Det kommer att medföra utvidgning av läroverken, nya parallellavdelningar, kanske på sina ställen nya läroverkshus, och jag tror icke, att kostnaderna för all denna utvidgning äro behörigen beräknade. Man har överhuvud taget inga säkra kostnadsberäkningar i ärendet att hålla sig till.

En annan olägenhet av den högre skolans uppbyggande på fullständigt genomgången folkskolekurs — också den ägnad att väcka betänklighet — är den,

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

utt folkskolan genom en sådan anordning löper fara att förryckas från sitt egentliga ändamål till att bli allenast en förskola till den högre utbildningen. Såsom det nu är, har folkskolan en fullt självständig uppgift, nämligen att åt alla dem, vilka från folkskolan utgå i livet — och dessa utgöra ju och komma alltjämt att utgöra det stora flertalet bland befolkningen — meddela ett avrundat och avslutat helt av kunskaper och färdigheter, som äro så avpassade, att de sätta de unga i stånd att finna sig tillrätta i livet och att, om de därtill röja fallenhet, vidare utveckla sina medfödda anlag. Men den enhetsskoleprincip, för vilken Kungl. Maj:t och utskottet gått in, den medför, att hädanefter folkskolans mest uppmärksamade uppgift blir att förbereda lärjungarna för fortsatta högre studier. I det statsrådsprotokoll, varigenom den första skolkommissionen tillsattes, uttalades, att »som en första grundläggande princip bör uppställas, att skolväsendet i dess helhet skall i organisatoriskt hänseende utgöra en sammanhängande enhet med folkskolan såsom den grund, på vilken övriga läroanstalter, organiskt förbundna med varandra, bygga». En sådan »sammanhängande enhet» mellan folkskolan och den högre skolan, enligt vilken folkskolan är att betrakta såsom den nedre och läroverket såsom den högre avdelningen av en och samma skola, kan enligt min tanke icke genomföras med bibehållande i full och effektiv utsträckning av folkskolans hittillsvarande självständiga uppgift. Det säges visserligen i den kungl. propositionen: »Denna ståndpunkt utesluter naturligtvis icke att, därest med ledning av vunnit erfarenhet en revision av den nu gällande undervisningsplanen provas behöfelig, skäligh uppmärksamhet ägnas även den ställning, folkskolan kan hava erhållit såsom allmän grundskola, blott man ständigt har för ögonen det självständiga mål, som är folkskolan förelagt.» Statsrådet har sålunda en känsla av, att folkskolan bör bibehålla sitt självständiga mål. Men detta mål kan enligt sakens natur icke utan vidare förenas med uppgiften att förbereda för den högre undervisningen, och det är därför på det högsta att befara, att hänsynen till den högre skolan kommer att bli utslagsgivande vid de skilda intressenas avvägande. Det är naturligt, enär i annat fall, d. v. s. om icke först och främst den högre skolans intressen tillgodoses, denna högre skola sättes ur stånd att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sin uppgift.

En ytterligare nackdel av den föreslagna anordningen ligger däri, att den högre undervisningen, även med den ifrågasatta minskningen av läroämnen och lärostoff, blir alltför sammanträngd och för lärjungarna alltför ansträngande. Tiden under de första sex folkskoleåren bortslösas till stor del på alltför enkla uppgifter med påföljd, att arbetet under de följande studieåren i den högre skolan blir jäktande och som följd därav också bildningsresultatet osäkert, sannolikt sämre. En bidragande orsak till, att den högre skolans arbete måste bli försämrat, är, att man i utskottet går in för, att inträdesprövningarna till realskolan skola borttagas, när det gäller elever, som komma från folkskolan. Departementschefen har uttalat, att han helst såge, att alla inträdesprövningar bortföll. Utskottet har gått in för samma tanke och säger, att det vore önskvärt, om inträdesprövningarna kunde bortfalla. Herr Olof Olsson kallade detta »mekanisering» och tog på visst sätt avstånd från en sådan tanke, men icke desto mindre går han in för det, när det gäller beslutet. Emellertid har utskottet stannat vid, att vid övergång från folkskolans huvudformer ingen prövning skall äga rum utom i det fall, att läroverket icke har tillräckligt många platser, så att det kan mottaga alla inträdessökande. Då skall på visst sätt en prövning äga rum för att man skall kunna utröna, vilka av de inträdesberättigade som skola mottagas och vilka som skola uteslutas. Annars skall, som sagt, tillträde till läroverk vara fulkomligt fritt för alla lärjungar från folkskolans s. k. huvudformer. För barnen från folkskolans övriga former eller från de

privata skolorna skall däremot inträdesprövning ske i alla ämnen. Den som något känner folkskolan och vet vilket ojämnt lärjungematerial, som därifrån avlevereras, han måste säga sig, att då ett sådant lärjungematerial utan vidare skall flyttas över i den högre skolan, så är det sannerligen icke en åtgärd i syfte att tillvarataga begåvningarna, utan det blir att taga emot vad man får. Begåvade eller icke begåvade lärjungar, alla äro berättigade att från folkskolan gå över till läroverket utan vidare. En sådan anordning måste med naturnödvändighet sänka bildningsresultatet och hindra undervisningens behöriga bedrivande.

I visst fall skulle emellertid prövning förekomma, nämligen då tillräckligt många platser vid läroverket icke stå till förfogande. Utskottet har icke yttat sig om, hur prövningen i detta fall skall ske. Om man då tänker sig, att det endast kommer elever från folkskolans huvudformer, men att platserna icke räcka till. Hur skall man göra? Vi antaga, att 30 elever kunna tagas emot, men det anmäler sig 35, alltså 5 flera än skolan kan taga emot. Då förmodar jag meningen är, att alla 35 skola underkastas prövning, för att man skall utröna, vilka 5 som skola ratas. Det må ju så vara. Men om vi tänka oss saken på det sättet, att hälften eller två tredjedelar av de inträdesökande komma från folkskolan men resten från privatskolor, hur skall det gå då? De, som komma från folkskolan, skulle ju enligt förslaget vara berättigade att utan vidare vinna inträde i läroverket. Denna rätt kan väl icke berövas dem, om den är en gång för alla fastslagen. Följden torde bliva, att samtidigt inträdesökande privatskoleelever, hur överlägsna de än äro, avvisas. Det betyder, att i de flesta fall privatskolans elever komma att utestängas från den högre skolan. Man kan icke läsa utskottsbetänkandet på annat sätt. Om det ställes på det sättet, att folkskolans elever utan vidare skola vinna inträde i läroverk, så är det också givet, att de ha *rätt* att komma in, och utskottet har gått in för att prövning skall ske endast i det fallet, att platserna icke räcka till. Det skulle vara ganska intressant att höra en verklig auktoritativ förklaring, hur det här skall gå till. På denna punkt råder en oklarhet, som måste skingras, och som väl knappast kan på ett betryggande sätt avlägnas, innan man till ett annat år efter verkställd utredning får se, huru saken tänkes.

Jag har på denna punkt, i fråga om inträdesprövningen, herr talman, en reservation rörande motiveringen — nederst på sid. 258 — till vilken jag redan nu vill hänvisa.

Slutligen kan jag icke underlåta att peka på en olycklig följd av den föreslagna skolreformen, nämligen den, att till följd av omläggningen av arbetet i den högre skolan vissa ämnen måste komma att skjutas åt sidan och, såsom det vill synas, bland dessa ämnen även kristendomsämnet. Utskottet har nämligen — liksom Kungl. Maj:t i propositionen — gått in för en ny arbetsprincip i skolan, som kallas för »arbetsskolans program». Meningen härmed är den, att lärjungarna dels skola beredas tillfälle till större självverksamhet och självutveckling, och dels att i skolarbetet skall införas mera manuellt arbete, handens arbete, vid sidan av de teoretiska studierna. Vi leva ju i kroppsarbetets århundrade, och följaktligen skall även kroppsarbete flyttas in i skolan. Det är här nu inte bara fråga om idrott och lek såsom en motvikt mot de teoretiska studierna, utan här är fråga om arbete under skoltimmarna med en ny grupp av undervisningsämnen. Denna arbetsskoleprincip har redan genom 1918 års skolreform införts vid folkskolan, och den har där väckt berättigat klander och missnöje över hela landet. Barnen sysselsätts i folkskolan med att klippa pappersgubbar och pappersstjärnor, lägga tändstickor och klossar och sådant, som förut hörde till barnkammaren, men som nu fått plats på skol-schemat, med den påföljden, att de verkliga undervisningsämnena ha fått maka

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

åt sig. I främsta rummet är det kristendomsundervisningen, som har inskränkts. Under det att förut kristendomsämnet var skolans huvudämne och hade åt sig anslagna sex timmar i veckan, är nu tiden för kristendomsundervisningen inskränkt till två timmar i veckan eller i undantagsfall till tre.

Arbetssskoleprincipen är för den teoretiska skolan förödande. Nu vill man ha in samma princip i de högre skolorna. Man klagar redan nu — och det klagas högljutt även i Kungl. Maj:ts proposition och i utskottsbetänkandet — över ämnesanhopningen i skolorna. Ämnena äro för många och tiden räcker inte till; och detta redan under nuvarande förhållanden, då ju den högre skolan har längre tid på sig än den som beskäres den föreslagna nya skoltypen. Skall den högre skolan inskränkas, så att realskolan, i stället för att den nu är sex-årig, skall bli fyraårig, så är det tydligt, att det blir ännu mindre plats för de teoretiska ämnena. Och dock vill man nu lägga till en helt ny ämnesgrupp för uppövningen av rent manuella färdigheter. Det betyder, att i stället för att syssla med allvarliga studier skall man använda skoltiden till sådant som att sätta »solkissar» på väggen, att med brännglas tända eld på papper och tygbitar och att laborera ihop satser för raketer och ryska smållare m. m. sådant, »laborationer», som det heter. Detta kommer att upptaga tiden med den påföljden, naturligtvis, att de egentliga skolämnena måste inskränkas eller alldeles borttagas. I Kungl. Maj:ts förslag och i utskottsbetänkandet finnes inte närmare utfört, hur detta skall utföras. Ingen utredning finnes om hur man tänkt sig saken praktiskt ordnad, ingen plan för det nya arbetet. Men herr Oscar Olsson har i en motion antytt de tankar, som legat till grund för denna nya anordning. Han säger: »Här måste sammanhörande ämnen slås ihop. Kristendoms-kunskap, vars betydelse inte ligger i läxläsning av trosformer, bör till någon del gå in i litteraturläsningen men för övrigt i historien.» Och när han sedan kommer till att närmare utforma programmet, så säger han, att ämnena i realskolans tre första klasser skulle bli sex, nämligen tyska, engelska, samhällskunskap — vari då ingår historia — och vidare modersmålet, matematik och naturlära. Historia sättes således in under ämnet samhällskunskap och kristendomsämnet sättes i sin ordning in under ämnet historia och till någon del under litteraturläsning. Därmed försvinner kristendomsämnet som ett självständigt ämne från realskolans schema. I gymnasiet likaså. Undervisningen där skall koncentreras på det sättet, att vissa ämnen bli kärnämnen, som ovillkorligen måste förekomma, olika på olika linjer, och alla övriga ämnen bli valfria, så att pojarna skola kunna välja bort dem. Bland de ämnen, som på detta sätt skola kunna bortväljas, är också kristendomsämnet. Vi ha sett och praktiskt erfarit, hurusom arbetssskoleidén, tillämpad vid folkskolan, har haft till följd, att kristendomsämnet där har blivit i hög grad undanträngt, och det finnes intet tvivel om, att ifall riksdagen nu går in för denna arbetssskoleprincip beträffande de högre läroverken, blir påföljden precis densamma, som redan visat sig vid folkskolorna, eller att kristendomsämnet kommer att undanträngas både i realskolan och i gymnasiet.

Vid utskottsbetänkandet äro fogade tvenne reservationer rörande denna fråga, en av mig på sid. 257—258, och en av herr Wallerius med instämmande av mig på sid. 259, och jag kommer i vederbörlig ordning att yrka bifall till dessa bägge reservationer.

I själva huvudsaken — beträffande den nu föredragna punkten i utskottets hemställan — är jag av den meningen, att förslaget bör ytterligare utredas till sina konsekvenser såväl i fråga om undervisningens anordnande som i fråga om ekonomin, innan slutligt beslut fattas. I förhoppning, att så till en följande riksdag må kunna ske, tillåter jag mig, herr greve och talman, yrka avslag å såväl Kungl. Maj:ts förslag som utskottets hemställan i enlighet med den av mig härutinnan avgivna reservationen.

Herr Ljunglund: Herr greve och talman! Jag erinrar mig från mina yngre dagar som journalist ett ord av en av vårt lands allra främsta politiker, Sven Adolf Hedin, vilken vid ett tillfälle utbrast: »O, att vi hade kunnat vänta!» Detta är ett utbrott, som icke sällan kommer från erfarna politiker, när de överskåda följderna av förhastade beslut. Själva tanken har en internationell giltighet. Det heter: Allting kommer till den, som väntar.

Här har talats om, att om vi nu inte besluta i den riktning, som utskottskommissionen förordar, så kommer det att bli stagnation och stiltje. Ingen uppgift kan vara mera värd att tvivla på. Det har ju nu förflutit i det närmaste 44 år, sedan Fridtjuv Berg gav ut sin berömda skrift om folkskolan som botten-skola. Tror man, att under tiden, medan man på sina håll har väntat på, att denna tanke skulle gå i uppfyllelse, skolväsendet har stått stilla? Folkskolan har, det vittna alla, gått framåt. Vi ha fått en högre skola på landsbygden, som har utvecklats med en rivande fart. De högre läroverken ha förbättrats i många hänseenden, kanske försämrats i andra, i så måtto, att man lastat på dem väl mycket, men huvudsaken är, att tiden inte har stått stilla. Det finnes stora auktoriteter, som mena, att Sverige är att lyckönska till att så varit förhållandet.

En finsk tidning, Tidskrift för Folkskolan i Finland, en publikation, som motsvarar Svensk Läraretidning, säger, att de strävanden, som under de senare åren förekommit i olika länder, visa med stor tydlighet, att botten-skolefrågan hunnit långt utöver den ståndpunkt, som återfinnes i Fridtjuv Bergs skrift från 1883. De som i enlighet med programmet från 1880-talet dogmatiskt hålla fast vid kravet, att den sexåriga folkskolan skall vara enhetlig, gemensam botten-skola för alla samhällets barn, och som stå och falla med begreppet enhetsskola, böra noga överväga, huruvida i själva verket icke tiden gått dem förbi med sin fordran, icke på enhetlighet, men på differentialisering, anpassning och effektivitet.

Vad vill man nu uppnå? Man vill slå fast en riktning för hela vårt skolväsen, om vilken man inte vet, vart den för hän. Många befara, att den skall fastläsa oss; andra befara, att den skall försvaga vår undervisning och vår kultur, men man hör få, som våga bestämt påstå, att de veta, vart det bär hän. Auktoriteterna äro med sällsynt enighet färdiga till invändningar av många och skiftande slag. Vi ha nyss alla här i dag fått på våra bänkar ett uttalande av en framstående läkare, fällt vid ett möte i staden, där han förklarade, att den föreslagna förbättringen, som det heter, av flickundervisningen vore synnerligen ödesdiger. Han säger också bl. a.: Huru frågan än löses, eller rättare sagt, i vilken riktning den närmast kommande utvecklingen av vårt skolväsen kommer att gestalta sig, är den till sina konsekvenser av en utomordentlig räckvidd. Han menar alltså, att vad vi nu slå fast, det kan, hur lösligt det än synes för ögonblicket, dock i framtiden få mycket betänkliga och allvarliga konsekvenser.

Detta innebär ju en maning till dem, som syssla med denna sak, att noga betänka sig, att inte förhastiga sig. Samma maning kommer från alla i skolfrågan kunniga. Om man ser på, hur denna sak har drivits fram, så är det ganska lärorikt. Man finner, såsom en talare nyss framhöll, att det nuvarande förslaget är en sorts renässans av folkskolekommissionens uppslag. Så är utan minsta tvivel fallet. Jag tror det var själva herr Olof Olsson, som yttrade dessa ord, vari många instämma.

Hur kom nu detta folkskolekommissionens förslag till? Denna kommission sammankallades den 18 december 1918. Det var i en av de största krispunkter, om inte den allra värsta, som mänskligheten någonsin har upplevat. En värld var fallen i spillror och full av ruiner. Ett stort folk, sådant som det tyska, var dels genom själva nerderlagets fruktansvärda storlek, dels genom sina

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.*

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

svåra upplevelser drivet därhän, att det ville, som det heter, göra allting nytt, komma bort från allt som gammalt var. Det är ju ändock alltid så, att vår kultur rotar sig, icke i vad vi själva göra, utan i våra fäders verk. I Tyskland skyndade man på den tiden att avskaffa icke bara furstetroner och allt vad därtill hör, utan man skyndade sig också att göra om uppfostran därhän, att den skulle befrämja ett enigt folk, som det heter, d. v. s. folkklasserna skulle bli likställda i socialt avseende, och skolan skulle medverka till detta verk. Det var den tanke man då hade i Tyskland, och den var begriplig, eftersom den vuxit upp ur tidens förhållanden. Det är också begripligt, att denna tanke smittat Sverige. Det var mycket annat, som smittade på den tiden inom vår politik och som kanske gjordes väl hastigt.

Den skolkommission, som utsågs på det sättet, att den skulle komma till det önskade resultatet, fick dock icke arbeta så hastigt, som man hade hoppats. Ty det finnes en sak, som det svenska folket har en instinktivt öm och varm känsla för, och det är, att det skall vara skillnad emellan skola och politik, mellan undervisning och politik. Det skall icke, såsom herr Olof Olsson sade, vara så, att politiken skall diktera vad som skall förekomma i skolan. Det är en reaktionär, en föråldrad och utdömd princip. Den har funnits under forna tider, innan man hunnit tränga så djupt igenom dessa saker. Under absolutismens tid fanns det en skola, i vilken man lärde, att ungdomen skall fostras till att dyrka Gud, vörda Konungen och respektera auktoriteterna. Detta allt var mycket, mycket bra, men man ville faktiskt uppfostra ungdomen till konservativa människor i framtiden. Ehuru jag själv är konservativ, tvekar jag dock icke att betrakta detta som ett övervunnet misstag. Det finns ingen möjlighet till mänskligt framåtskridande, till mänsklig utveckling, om man från början binder skygglappar för barnens ögon, så att de icke kunna se klart omkring sig åt olika håll. Vad man nu vill är att binda en annan sorts skygglappar, man vill skapa en politisk folkskola, såvitt jag förstår.

Jag uppfattade icke riktigt, vilka som instämde med herr Olof Olsson, men jag tror, att det var det socialdemokratiska partiets spetsar och några liberaler. Det frapperade mig, att här finnes, såsom jag tror, sju framstående skolmän. Herr Bergman bildar en klass för sig, men de sex andra tillhöra en och samma klass, det socialdemokratiska partiet, och jag tror till och med, att de allesammans äro skåningar. De intaga en utpräglad motsatt ståndpunkt mot den, som intages av 93 procent av Sveriges läroverkslärare. Intaga de denna motsatta ståndpunkt av det skälet, att de äro så mycket ypperligare pedagoger än alla andra, eller göra de det på den grund, att de äro så mycket ypperligare politiker än dessa 93 procent av Sveriges läroverkslärare? Jag fruktar, att de intaga denna sin ställning på grund av det senare skälet.

Skolkommissionens förslag korrigerades så kraftigt, att det verkligen icke fick tillfälle att få någon renässans, förrän man tycks ha kommit till insikt om, att nu är den behagliga tiden, nu är tiden inne för den politiserade skolan. Det började så beskedligt i höstas med, att hans excellens herr statsministern förklarade, att man skulle göra några jämkningar för att förbereda en blivande skolreform, och det trodde man. Man väntade icke något annat. Jag misstänker, att statsrådet Almqvist själv icke tänkt något vidare längre. Åtminstone fick jag den uppfattningen av ett samtal, som jag hade med honom. Men han tillkallade en sekreterare, som varit med i det, som egentligen skulle uppleva sin renässans, och så kom en oändlig massa till, som statsministern säkerligen icke tänkt på, då han uttalade ordet jämkningar.

Så kom den vidlyftiga kungl. propositionen i skolfrågan, som vi med svett och möda försökt att knoga igenom och som verkar som en gengångare i häpnadsväckande grad. Den är visserligen ett försiktigt spöke, den tager sina steg liksom trevande och tassande fram, den har en viss ängslan för att göra

litet för långa hopp, att taga litet för långa steg. Denna ängslan har emellertid försvunnit under behandlingen i ett särskilt utskott, sammansatt, om man så vill, av alldeles förträffliga män, framför allt av mycket värtaliga och mycket talande män, men ett utskott som letts av upphovsmannen till skolkommissionen av den 18 december 1918.

Jag beklagar, att denna gengångare, detta spöke från kristidens värsta tid nu har kunnat gå igen i den svenska riksdagen. Att den vunnit så stor anslutning har jag svårt att förstå, ty det må vara, att vi här äro politiker, men vi äro dock på samma gång svenskar och svenska kulturmänniskor. Vad vi alla vilja, det är säkerligen att det icke må bindas skygglappar för ögonen på våra barn, och framför allt, landet där ute vill det icke. Riksdagen kan förbise en sak, riksdagen kan fatta ett beslut, men riksdagen kan icke ändra landets mening. Det svenska folket har nu nått en sådan grad av utveckling, att det icke vill, att en handfull djärva och dristiga politiker skola kunna genom diverse -- jag hade så när sagt konstgrepp -- skickliga åtgöranden samla omkring sig en tillfälligt stor majoritet för att driva igenom någonting, som jag vågar påstå icke har någon rot i den nuvarande svenska kulturen, sådan som den är, och icke heller kommer att få några rötter i den framtida svenska kulturen.

Egentligen kan man förvåna sig över att detta spöke från kristiden levat upp igen, då icke alla andra dumheter, som man på den tiden hade för sig i Tyskland, också ha levat upp. Där funnos bland annat föreskrifter om, huru lärarna skulle utbilda sig. De skulle gymnastisera efter vissa riktlinjer, och de skulle göra det, både herrar och damer, nakna. Det gick verkligen för sig en tid i Tyskland, men det fick icke överflyttas till Sverige. Jo, d. v. s. ett försök gjordes verkligen att överflytta det hit av en ivrig underlärare vid gymnastiska centralinstitutet, men det avskaffades snart, därför att man ansåg, att klimatet här vore något obekvämt för sådant.

Såvitt jag kunnat se, har utvecklingen icke alls gått i den riktning, som man påstått. Utvecklingen har icke gått mot en segrande sexårig bottenkola, och siffror härför finnas tillgängliga. Statsrådet Almqvist kände tydligen icke till dessa siffror, när han började skriva sin svällande proposition, men de ha sedan så småningom kommit fram. Han har själv införskaffat siffror från andra folk, och nu torde läget vara på följande sätt:

Tyskland har för närvarande i princip en fyraårig folkskola, Danmark har också en fyraårig folkskola med differentiering av elevmaterialet vid 11-årsåldern. Österrike har varit inne på den gloriösa sexåriga folkskolan, men där håller man numera på att gå över till den fyraåriga, samtidigt med att man experimenterar med en femårig grundskola och en åttaårig högre skola. I England avgav i fjol en mycket stor av undervisningsdepartementet tillsatt kommitté ett förslag, som gick ut på, att de lägre och högre skolstadierna skulle komma i följd och icke såsom nu delvis täcka varandra. Det är enhetsskoltanken. Den lägre slutar och den högre börjar i åldern 11—12 år. I Frankrike hava enhetsskolsträvandena nått därhän, att det heter, att folkskolan och de högre läroverkens egna förberedande klasser i princip äro likvärdiga. Det är ett parallellsystem, som man icke tänker falla ifrån i Frankrike. Med avseende på de båda systemen har man ju från vänsterhåll här i landet ansett ententen vara att föredraga framför Tyskland, och det har därför förvänat mig, att man nu hämtar sina skoluppslag från Tyskland. I Frankrike är t. ex. fortsättningsskolan frivillig, medan den i Tyskland är obligatorisk såsom hos oss. År 1924 hölls i Warschau ett internationellt lärarmöte, där fjorton stater voro representerade, de flesta ententestater. Resolutionen gick emot den sexåriga bottenkolan, ehuru man icke ville förhindra experiment med densamma.

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Jag kan icke se, att den historiska utvecklingen på minsta sätt arbetat i samma riktning som vare sig Kungl. Maj:ts proposition eller ännu mindre kommittéutlåtandet. Jag har då grubblat över herr statsrådet Almkvists förklaring om, vilken idealistisk grund som drivit honom till detta förslag. Det är dock en dunkel förklaring, och jag tror icke, att skolutskottet med all sin lärdom har ett spår till aning om vad det varit, som förmått statsrådet Almkvist att komma med så utmärkta motiv som dem han här har fastslagit. Må det tillåtas mig att läsa upp dem; det skall icke taga lång tid, bara en eller två minuter: »De av skolkommissionen anmärkta allmänna bristerna i vårt högre skolväsen synas mig kunna sammanfattas däruti, att lärjungarna under skoltiden icke förvärva erforderlig förmåga av självständigt arbete; att kunskaperna hos de från skolorna utgående lärjungarna i många fall äro allt för ytliga och obestämda samt att skolarbetet allt för ensidigt tager lärjungarnas förståndsverksamhet i anspråk med försummande av de sidor av personlighetslivet, av vilka karaktärsdanningen beror.»

Det var således bristerna. Lärjungarna hade icke tillräcklig förmåga av självständigt arbete, deras kunskaper vore ytliga och de försummade personligheten. Därför rekommenderade statsrådet Almkvist en arbetsskola. Om denna arbetsskola har lektor Petrini, som skrivit mycket i skolfrågan, yttrat det bevingade ordet, att den kallas arbetsskola därför, att icke något arbete där utfördes. Upphovet är kanske icke så mycket Tyskland som fastmera Amerika, där vår värdade vän Oscar Olsson varit och tittat på, huru miljonärernas ättlingar och även enklare folk få sin uppfostran, och om denna uppfostran har han skrivit underbara saker. Jag skall icke dementera honom, men jag har hört från Amerika, att man där på de elever, som gått igenom denna s. k. arbetsskola, har vedernamnet *cake eater*, kakätare. De duga icke till annat än att gå på konditorierna och äta kakor, sedan de lyckligen slutat skolan. Departementschefen är dunkel. Man vet ej, om han verkligen vill uppfostra vårt folk till sådana förträffliga kakätare. Jag förmodar, att han icke vill det, men han säger, att de omtalade bristerna i utbildningsresultatet till väsentlig del måste uppfattas såsom följer av det allt för starkt framträdande intellektualistiska drag, i detta ords vidaste mening, vilket såsom ett arv från flydda tider fått prägla den högre skolans ämneskrets, lärometoder och arbetssätt. Och så säger han vidare, att det allmänna bildningsbegreppet har skärpt dessa brister.

Nu undrar jag för min del, om herr statsrådet har rätt i detta. Jag tror, att i den moderna undervisningen och upplysningen har det intellektualistiska draget aldrig varit så starkt framträdande som just nu. Den moderna materialismen är allt igenom rationalistisk. Ingenjören måste kunna matematik; han är en oerhört betydande man i vår tids framåtskridande. Vad är läkaren för någonting annat numera än en biologisk ingenjör, som lappar och ställer till rätta efter rationalistiska principer? Överallt möter man dessa rationalistiska principer, de äro outhärliga för de tekniska framsteg, som man sätter över allt annat, för flygmaskiner och nya redskap av alla slag. Aldrig har väl den rationalistiska betoningen av undervisningen varit starkare än i våra dagar och, märk väl, just till fördel för undervisningen.

Jag är icke av den sortens idealister, att jag icke i viss mån skulle kunna instämma med statsrådet Almkvist, men jag är i så fall rädd för, att vi finge ändra oss rätt mycket båda två. Jag tror verkligen, att det är nyttigt, att vilje- och känslolivet förfinas, att det är den sanna bildningen, som ligger i detta. Men det förvånar mig, att man, då man vill uppnå en sådan förfining av vilje- och känslolivet, tager bort den gamla lärdomen, som alla folks historia har givit, att det gives endast ett sätt att få fram denna själens förfining och adel. Det är religionen. Den försöker man mer och mer be-

gränsa och draga in. Huru det kommer att gå med poesien vet jag icke. Förmodligen kommer man att ägna mera uppmärksamhet åt den. Vad som givit mig denna förhoppning är vad en framstående skolman häromdagen skrivit i en tidning, som står mig nära. Han tenterade en pojke och frågade honom, vad Öland var, och pojken rabblade då upp: en från himmelen nedfallen fjärril. Det hade han fått lära sig i sin skola; och det står så i Nils Holgerssons resa av Selma Lagerlöf, det är mycket poetiskt men jag undrar, om det icke är en missförstådd poesi.

Herr Olof Olsson påstod, att eleverna få lära sig precis detsamma i de högre skolorna som i folkskolorna, t. ex. att Karl XII dog vid Fredrikshald. Men jag är icke fullt säker på det, ty jag har hört en fullt trovärdig lärare säga, att han hade mycket svårt att tentera de pojkar, som kommit från folkskolan. Man fick icke i geografi t. ex. fråga om de norrländska älvarna, utan man fick fråga om räfflorna i graniten i Stockholms närhet eller i vilken riktning Fredsgatan går. Om man traskar omkring, så kan man ibland få se en samling barn, som promenera under ledning av sin lärarinna. Häromdagen såg jag på söder en lärarinna, som visade sina barn denna stads härligheter och vattnet där nere. Hon pekade ned och sade: Se där kommer en liten båt och drager en stor båt med ett rep. Då var det en liten pigg pojke, som sade: Det där är en bogserare med en pråm, och det där är en tross. Jag undrar, om den undervisning han fick av sin fröken var behövlig eller så särdeles nyttig. Av den sortens egendomligheter och myndigheter finnes det fullt upp.

Den föregående ärade talaren nämnde läggande av tändstickor, klippande av stjärnor och modellerande och andra konstigheter. Det är underbart, vilken god tid man har icke bara i den sexåriga bottenskolan, där man skall få sina underbara kvalifikationer, som uppstå med ett sådant system, utan man tyckes också ha ganska god tid i den fyraåriga realskolan. Där får man plats för tjugu lovdagar till att vara ute och leka, för handarbeten och framför allt kroppsarbete, för två eller tre språk och dessutom för en massa andra ämnen. Jag förstår icke, vilken undermånniska det skulle vara, som skulle kunna undervisa i denna underbara skola. Man säger, att man skall taga hjälp av lärjungarnas självverksamhet och att det då går bra. Nå, jag har levat i världen tämligen länge, och ju längre jag levat, desto mera har jag begrundat de gamla klara orden, att till kunskapen går ingen kungsväg. Kunskaper flyga icke på folk. Även Goethe, som kanske var lika styv som de underbarn, som skola undervisas i dessa nya skolor, säger blygsamt: Geni är flit. Jag kan icke se någon möjlighet att i denna fyraåriga samskola komma till något som helst resultat utan en oerhört uppdriven pluggning. Det är verkligen så, att soldaten icke lär sig sina handgrepp med detsamma, utan han måste tragla om detsamma om och om igen. Hantverkspojken blir icke gesäll med detsamma, utan han måste ideligen lära sig handgreppen om och om igen, tills han är säker på, att han kan dem. Då man vill lära sig ett språk, lär man sig glossor och försöker tragla in så mycket som möjligt för att få ett ordförråd. Det kräver mycken tid. Man skall icke skämta med den svenska riksdagen om möjligheterna av skolväsendets utveckling, ty det förhåller sig icke så, herr talman, att vårt svenska folk är så enfaldigt, att det tror på sådana förespeglningar.

Jag skulle ha mycket att tillägga, men jag vill endast säga, att det överhuvud taget förefaller mig, som om vi skulle vara i färd med att stöta oss ut i det obekanta. Jag trotsar var och en, som läser alla de skrifter vi ha till vårt förfogande, att kunna få något annat intryck, än att man här icke vet, varthän det bär. Alltjämt står det, att Kungl. Maj:t skall utreda det och det, men det skall också slås fast, i vilken riktning utredningen skall gå.

Jag vill erinra om en tragikomisk eller rättare tragisk anekdot, som jag läste häromdagen. Den handlar om ett ungt par, som levde olyckligt. En dag sä-

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

ger frun till sin man: du bär dig alltid bakvänt åt. Ja, det skall Gud veta, svarade mannen, jag började bakvänt, jag gifte mig med dig först och lärde känna dig sedan. Det är detsamma som man inbjuder oss att göra här. Vi skola besluta först och sedan lära känna det beslut, som fattats. Har svenska folket någonsin i tidigare dagar haft den vanan? Icke mig veterligen. Om vi gå så långt tillbaka som till Tacitus' tid, så finna vi, att han säger, att de gamla germanerna hade för vana att rådpläga till sent på aftonen men att icke fatta sina beslut förr än fram på följande förmiddag. Nu mena kanske herrarna, att vi få göra detsamma här. Det blir säkerligen sent i kväll, innan vi komma att åtskiljas, och sedan få vi hålla på i morgon förmiddag också, innan vi komma att fatta beslut. Men det var icke det, som Tacitus menade. Han menade, att de först rådplägade och överlade, och sedan tänkte var och en för sig noga över, om han kunde vara med om det ena eller andra förslaget, som kommit fram, och först sedan alla nått denna grad av klarhet i uppfattningen, fattade man sina beslut. På samma sätt tänker också den svenska bonden, då han säger, att han gärna vill sova på saken, när det gäller att fatta ett beslut. Jag misstänker, att vi behöva minst ett år på oss, icke för att sova, men väl för att vaka och överlägga, innan vi kunna komma till rätta med detta högst förvillande utlåtande. Jag föreställer mig, att en vanlig människa, som fått utlåtandet i sin hand och läser det, får den uppfattningen, att det är mycket förvillande. Här står om vartannat först Kungl. Maj:ts förslag och så utskottets och så kommer någonting, som i viss mån svär emot utskottet, men som man numera accepterat, och så kommer den berömda kompromissen och reservationerna och linjer, som korsa varandra. Man blir nästan yr i huvudet, när man läser det, och därför vågar jag icke försöka med en sådan utläggning, som min ärade föregångare här på talarestolen gjorde i sitt timplånga anförande om sammanknytning av skolorna och om hela organisationsapparaten. Jag vill se på saken som en enkel lekman, men som en lekman, som håller av sitt folk så mycket, att han icke vill, att man obetänksamt gör det någon skada. Tro herrarna, att herr Reuterskiöld har talat på bondeförbundets vägnar? Kommer herr Reuterskiöld ut på landet och säger till en bonde: Jag hjälpte er allt bra i riksdagen, jag skaffade er en bra gris. Huru såg den grisen ut? frågar bonden. Ja, den hade jag i en säck, svarar herr Reuterskiöld, den kunde icke visas, innan den köptes, ty vi hade alldeles för bråttom. Jag har icke bråttom, kanske bonden säger. Ja, säger herr Reuterskiöld, det var nödvändigt att detta skedde nu. Tror någon, att den svenska bonden köper en gris utan att hava sett, huru beskaffad han är, och utan att veta, vad den kostar? Men det skola vi göra. Vi skola här köpa grisen i säcken, ty jag tror icke, att det finns någon enda av oss som kan påstå, att vi i sanning veta, huru denna skola är beskaffad. Alla veta vi däremot, att vi icke veta, huru mycket den kostar. Därom äro vi överens, och det bekännes öppet från alla håll och kanter.

Jag vill icke taga herrarnas uppmärksamhet för länge i anspråk, utan skall endast fästa uppmärksamheten på, att inom organen för den svenska allmänheten, inom den svenska borgerliga pressen, finns det knappast mer än en mening om denna fråga ännu den dag, då den skall avgöras och en s. k. stor regeringsseger skall vinnas. Gud vet att jag, fastän jag är högerman, icke avundas regeringen den seger den skulle vinna. Ty den kan, just därför att jag är högerman, ge mig åtskilligt att göra, som vore mycket fruktbart och tacksamt. Om jag uteslutande vore partipolitiker och partijournalist, skulle jag gärna se, att herrarna fatta detta orimliga beslut. Nu skall jag i stället återopa mig på ett tidningsorgan, som brukar kallas regeringsorgan. I sista stund innehåller det en bevekande vädjan till regeringen. Tidningen säger, att den i sista stund skulle vilja varmt vädja till regeringen och dess meningsfränder i riksdagen att icke gå in för den Rydén-Reuterskiöldska kompromissen. Vilken tid-

ning är det som säger detta? Jo, det är Svenska Morgonbladet. Tidningen talar vidare om, att det splittrar och förstör de frisinnade partierna, men de frisinnade partierna äro splittrade och förstörda nog. För mig är det ett tecken till, att samhället hotar att komma på en farlig väg, om det icke finnes någon slags mellanriktning. Jag skulle nog vilja samverka med denna mellanriktning — värre högerman är jag inte — men att den helt och hållet försvinner, blir en förlust för vår politik och vår kultur. Här kommer att åtminstone i ett parti ske en minskning, som är högst betänklig för den framtida utvecklingen.

Vidare säger Svenska Morgonbladet: »Blott fem dagar efter det det digra betänkandet lagts på kamrarnas bord, skola de enskilda riksdagsmännen vara färdiga att taga ställning till detsamma, vilket för var och en, som läst förslaget, förefaller rent orimligt.» Dock var det icke omdömet från riksdagsmännen, som regeringen fruktade så mycket, utan den stora allmänhetens omdöme. Denna hade inte alls fått läsa utlåtandet, och det är meningen, att den nu ej skulle få veta vad Sveriges riksdag gjort, förr än det var för sent. Det är ännu mera betänkligt, ty detta är dock en sak, som griper djupt in i vårt kulturella liv och kommer att sträcka sina verkningar till varje ort över hela vårt land. Blir omläggningen oförnuftig och opraktisk, komma följderna att gå ut över riksdagsmännen och de partier, som hava medverkat till detta. Att pojkarne få ett års förlängd studietid och att flickorna bli överansträngda, därför att de tvingas till en för dem olämplig skolform, begriper varje far och mor. Jag skulle vilja, att man lyssnar till denna vädjan, som icke kommer från reaktionärt håll, icke från högerhåll, utan från ett håll, där man är solidarisk med hela den upplysta svenska allmänna opinionen i detta stycke. Den vädjande skriver här icke politik, den delar icke herr Olof Olssons mening, att här skall politiken bilda skola, ty därmed följer det vanvett, att det icke är opinionen, som leder politiken utan politiken som skapar opinionen. Det är ju klart, att om politiken vill göra en skola, ur vilken växa upp män av en viss färg och med vissa skyggelappar för ögonen, vill politiken skapa opinion.

På grund av mycket arbete har jag nödgats improvisera, och därför har kanske min framställning icke varit alltigenom så logisk, som jag gärna skulle hava önskat. Men jag tror icke, att min tanketråd på någon punkt är avbruten utan kommer att hålla stånd mot kritiken, därför att jag försökt genomtänka denna fråga icke såsom partiman utan såsom en svensk man och varm anhängare av svensk kultur.

Det var visst herr Reuterskiöld, som sade, att man icke blir profet genom att själv vilja det. Nej, det är sant. Men man blir inte heller i våra dagar profet genom att ge blankt katten i vad de verkligt sakkunniga i de yppersta lägren säga. Man blir icke profet efter salig Mefistos — nej, nu var det en galenskap igen — efter avlidne Mefistofeles' recept: »Verachte nur Vernunft und Wissenschaft»: förakta blott förnuft och vetenskap! Det är icke på det sättet man blir profet, utan man bör lyssna till förnuft och vetenskap i denna fråga. Då får den den lösning, som den behöver; någon definitiv lösning kommer den aldrig att få, ty mänskligheten går framåt.

Jag ser mig nödsakad, herr talman, att i sakens nuvarande läge yrka avslag på utskottets hemställan, dock med en positiv mening där bakom.

Herr Bergman: Herr talman, mina herrar! Herr Reuterskiöld yttrade för en stund sedan, att den sak vi nu behandla icke får bli någon lärarnas specialfråga: det är en stor kulturfråga, som gäller hela vårt land och folk. Jag är fullt ense med honom däri. Särskilt av den anledningen, att jag i många år tillhört den ena av de lärarkårer, som man i skoldiskussionerna försökt spela ut mot den andra, vill jag för min del säga, att för mig är detta ärende icke

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

i den allra ringaste mån en kårfråga utan uteslutande en kulturfråga samt en fråga om vår ungdoms väl. Vad lärarkåren vid de högre läroanstalterna beträffar, ber jag för övrigt att få erinra därom, att om denna kår i detta fall skulle tala och handla i sitt eget rent materiella intresse, skulle den vara angelägen att få ett beslut denna dag; ty därpå beror ju läroverkslärarnas i många år svävande löneregleringsfråga. Men det är betecknande, att trots denna påtagliga fördel för Sveriges läroverkslärare ha de i alla fall så gott som enhälligt, praktiskt taget enhälligt, gått på den linjen, att de önska uppskov med avgörandet av frågan. De handla därvid icke i eget intresse utan i den ungdoms, vilken de äro satta att uppfostra.

Den allmänna rösträttens första kammare ställes i dag på ett verkligt prov, ett hållfasthetsprov, vars utfall kommer att få betydelse i mer än ett avseende. Först och främst skall ju det beslut, som här kommer att fattas, om det i år blir ett avgörande, få de mest ingripande och kanske ödesdigra följder för generationer av studerande svensk ungdom och därmed för hela vår framtida kultur. Och för det andra kommer beslutet säkerligen även att allvarligt inverka på första kammarens ställning i den allmänna opinionen och därmed indirekt på dess ställning i vår författning. Detta är också en fråga, som står på dagordningen och måhända börjar närma sig sin kris. Första kammarens uppgift, sådan jag ser den, är icke att förhindra reformer — den uppgiften tillhör en tid, som är och böra vara oåterkalleligen förfluten — men första kammarens uppgift enligt våra grundlagars andemening är att sörja för, att de reformer, som beslutas, äro mogna och väl övervägda.

Att detta i väsentliga stycken icke är förhållandet med de åtgärder, som andra särskilda utskottet nu föreslår riksdagen att besluta, det är till överflöd betygat genom otaliga vägande uttalanden av en praktiskt sett så gott som enhällig opinion inom de kretsar, som representera det högre undervisningsväsendet i vårt land, icke blott inom de läroanstalter, vilkas omstöpning det gäller, utan även inom samtliga våra universitet och högskolor. Herr Reuterskiöld är i denna fråga ett undantag, han är verkligen i universitetsvärlden en rarissima avis. Våra högskolor och universitet måste ju intressera sig för frågan först och främst ur den synpunkten, att den i eminent grad är en allmän kulturfråga. Men i visst avseende äro de också speciellt berörda, nämligen i det avseendet, att det gäller på vad sätt den bildningsgrund lägges, varpå universiteten ha att bygga vår högsta vetenskapliga undervisning. För övrigt måste ju deras upplysta opinion i och för sig tillmätas det största värde, enär de representera det högsta vetandet i detta land. Professorerna i pedagogik måtte väl åtminstone få anses sakkunniga. Jag sade, att opinionen inom de kretsar, där man bäst vet vad frågan innebär, är praktiskt taget enhällig och, såsom vi alla veta, starkt kritisk mot vad som här framlagts. Det är betecknande, att denna opinion omsluter även den politiska vänstern, socialdemokrater även inbegripna. Som bevis härför behöver jag endast erinra om professorerna Lundstedt i Uppsala och Malte Jacobsson i Göteborg, som ju ha i särdeles kraftiga ordalag brutit staven över vad som här föreligger. Det hölls nyligen ett stort opinionsmöte i Göteborgs konserthus, till vilket professor Jacobsson var en av inbjudarna. I resolutionen vid mötet uttalades, att genom en sådan åtgärd, som utskottet här föreslagit, »försvårades genomgången av den högre skolan för de mindre bemiddlade». Dess genomförande såsom normaltyp skulle innebära en »oförsvarlig misshushållning med vårt folks värdefullaste tillgångar». Särskilt betänkliga vore dessa risker för flickornas vidkommande. Utvecklingen borde sålunda icke bindas genom några tvångsåtgärder från riksdagens sida utan bestämmas genom det på grund av elevtillströmningen ådagalagda behovet. Vidare säges det, att detta ärende icke borde efter forcerad handläggning företagas till avgörande vid innevarande års riksdag, med mindre en överarbetning vid-

toges i den riktning, som av mötet i olika hänseenden angivits. — Professor Jacobsson är som bekant professor i pedagogik och alltså eminent sakkunnig i frågan. Han är tillika rätttrogen socialdemokrat; han stod, vill jag minnas, den 1 maj på en socialdemokratisk talarstol, så att det är icke något fel med honom ur den synpunkten. Han protesterar »mot skoltidens förlängning, mot betänkelig forcering av arbetet i den högre skolan, mot flickors intvingande i för dem olämpliga skolformer samt mot den betydande minskningen av antalet platser för inträdessökande vid Göteborgsläroverken».

Ja, han är ju icke den ende socialdemokrat, som uttalat en förkrossande dom över den Rydéniska skolpolitiken. Det är många socialdemokrater — men tyvärr utanför riksdagsmurarna — som sagt detsamma. Jag har här i min hand ett brev från en man, som nyss suttit här såsom socialdemokratiens representant i första kammaren. Han uttalar i detta brev sin förhoppning, att det »åtminstone måtte finnas så många förnuftiga män i första kammaren, att man skall kunna förhindra detta ödesdigra beslut». Så säger en förutvarande representant för socialdemokratien i denna kammare. Han har för resten i en av dagens morgontidningar uttalat samma tankar.

Jag vill vidare nämna, att professorn i pedagogik vid Uppsala universitet Bertil Hamner lika kritiskt angriper vissa principer i det föreliggande förslaget, och jag behöver icke erinra om den flammande kritik, som en av socialdemokratiens främsta märkesmän, en av dess allra största kulturbärare i detta land, riktade emot samma principer, då de år 1922 förelågo i skolkommissionens förslag, nämligen doktor Erik Hedén. Jag har här ett band av den socialdemokratiska tidskriften »Tiden» för år 1922, där man kan läsa en utomordentligt sakrik uppsats av hans hand. I samma häfte publicerades också en uppsats av den nyssnämnde professor Jacobsson, bägge vida skarpare kritiker än någon av dem, som i dessa dagar uppträtt emot vad som nu föreligger.

Jag anför detta för att vissa, att i denna fråga äro partilinjerna genombrutna. Så bör det också vara. Detta är en fråga, som bör avgöras efter förnuftets och sakkunskapens utredning och opartiska dom, icke efter partipåvars dekret.

De, som läst denna dags och de närmast föregående dagarnas morgontidningar, ha kanske observerat de uttalanden av rektorer, som strömmat in från alla håll, och i vilka detta förslag praktiskt taget enhälligt avstyrkts. De personer, som där uttalat sig, känna verkligen de förhållanden, om vilka de tala, i motsats mot åtskilliga av de politiker, som dikterat utskottets beslut. Jag vill visst icke förebrå dessa någon pliktförgätenhet, men på grund av det forcerade arbete, som ägt rum inom utskottet, har det helt enkelt icke varit möjligt för dem att tillräckligt intränga i frågan. Jag har icke ett ord att återtaga av vad jag offentligt i pressen uttalat om det ansvarslösa forcerandet av frågan. Jag använde rätt starka ord, men det finns ett ännu starkare, varmed det vore riktigt att beteckna denna forcering; detta ord är tyvärr icke parlamentariskt, och därför skall jag icke använda det. När herr Olof Olsson ursäktade sig med att han varit med i många utskott och icke märkt, att det varit så synnerligen mycket värre i detta, så är det en ursäkt som — sit venia verbo — är högst komprometterande för den ürade talaren och — om uppgiften är riktig — för alla de utskott den gäller. Har man behandlat även andra viktiga frågor lika ansvarslost, ja, då är det förvisso icke underligt, om den s. k. parlamentsledan utbrett sig här i landet.

För att emellertid återgå till de uttalanden, som rektorerna haft i dessa dagar, så vill jag erinra om ett, som härrör från en av socialdemokratiens spetsar i vårt land, nämligen rektor J. Furuskog i Filipstad. Han säger: Vad man än beslutar, så förskona åtminstone Filipstads läroverk från den av utskottet föreslagna fyraåriga linjen! Han kan icke — säger han — »få i sitt socialistiska huvud», anledningen till att man skall företaga denna försämring, och

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

han låter förstå, att han är fullkomligt ense med alla inom hans samhälle, socialdemokraterna icke undantagna.

Jag ber även att få erinra om att i de stadsfullmäktigekårer och andra kommunala myndigheter, som yttrat sig i denna sak till skolutskottet och offentligt på annat sätt, finns det en mängd socialdemokrater, som hava instämt i vad de för övrigt ju efter allmän rösträtt utsedda demokratiska representationerna i samhällena i detta avseende haft att säga.

Och vad sägs t. ex. om föreningen Verdandi i Uppsala? Man lär väl icke kunna säga, att denna förening hindrar folkbildningen eller vill motsätta sig de lägre klassernas höjande o. s. v. Jag undrar, hur många här i landet, som gjort mera för vår folkbildning än Verdandi. På inbjudan av föreningen var jag för några dagar sedan i Uppsala för att hålla föredrag i denna fråga, och jag fann mig där omgiven av idel anslutning till mina synpunkter. Där satt den gamle professor Ohrvall, som också är en märkesman i svensk folkbildnings historia och en radikal man av renaste vatten. Han var i sin kritik av vad som här bjödes vår ungdom ej mindre skarp än de övriga, som jag förut anförde. Det demagogiska konstgreppet att framställa herr Rydén skolorganisation som schibbolet för varje radikal faller inför dessa vittnesbörd platt till marken. I ett organ, som står en av våra ministrar nära — det faller mig naturligtvis icke in att göra honom ansvarig, ty han redigerar ju icke tidningen för närvarande — karakteriserades här om dagen vårt motstånd mot detta förslag ungefär på följande sätt: det är naturligtvis för mycket begärt, att fattiga bondpojkar och arbetarsöner skola få sitta på de bänkar, där endast överklassens barn haft privilegium att sitta. Den, som kan tala så, saknar antingen all ansvarskänsla eller också all kännedom om den sak, varom han talar. Detta nonsens är även komprometterande för det parti, vars organ icke har bättre reda på, vad saken gäller, eller till den grad biter huvudet av skammen. I den tidning, som är socialdemokratiens huvudorgan här i landet, såg jag nyligen en artikel, i vilken man skarpt angrep mig, och det har jag ingenting emot, ty jag tycker icke illa om strid, men jag önskar att man använder blanka vapen. Där stod om vårt motstånd bland annat, att herr Bergman och högern ha sina meningar och vilja icke ens vara med om en utredning angående hjälp åt fattiga begåvningar att komma fram. Som herrarna kunna se av det föreliggande betänkandet, är verkliga förhållandet, vad mig beträffar, just raka motsatsen. Jag för min del har i utskottet yrkat på en sådan hjälp. Jag har i likhet med utskottets majoritet föreslagit avskaffandet av alla terminsavgifter för fattiga barn, och i likhet med den socialdemokratiska motionen och utskottets majoritet yrkar jag studiehjälp till fattiga begåvningar (även från högersidan höjdes en röst härför), men det hindrar icke socialdemokratiska partiets organ att insinuera, att »herr Bergman och högern» ha det motivet för sitt motstånd, att de vilja hindra de fattiga från att komma fram. Jag ber att få beteckna detta tal såsom ansvarslöst och oberättigat, såsom förolämpande och icke värdigt en offentlig diskussion mellan folk, på vilka man ställer anspråket, att de skola väga sina ord och veta vad de tala om.

Jag skulle kunna fortsätta med en hel skeppskatalog av socialdemokrater utanför riksdagen, vilka dela mina meningar i frågan. Jag skulle också kunna räkna upp en stor mängd andra kända radikala personer om vilka detsamma gäller, däribland fröken Anna Whitlock, som är en av våra radikala märkeskvinnor men som samtidigt har förstånd och sinne för de unga flickorna och icke vill inpressa dem i denna prokrustesbädd, där det icke tas hänsyn till deras naturliga växt, deras förutsättningar, behov och intressen. Jag skulle slutligen kunna uppräknat en stor mängd av folkskolans män, vilka just för folkskolans egen skull avvisa det nu föreliggande förslaget och i huvudsak dela min mening.

Jag var häromdagen inbjuden att inleda en diskussion i skolfrågan i Stockholms frisinnade ungdomsförening. Där uppträdde flera skolmän från olika skolområden. Resultatet av debatten var sådant, att det icke skulle varit uppmuntrande för den frisinnade regeringen, om det kommit till allmänhetens kännedom genom pressen. Såvitt jag uppfattade, voro så gott som samtliga uppträdande talare utom en eller två på samma sida som jag, däribland också en i debatten deltagande folkskollärare. Om jag icke misstar mig, står i dagens tidningar ett uttalande av samtliga ämneslärare i en av Stockholms folkskolor, vilket går i samma riktning. Det är ingalunda så, att någon enhetlig mening bland folkskollärarna kräver, att det nu föreliggande förslaget genomföres.

Då jag ser, att herr Rydén just nu är här närvarande, skall jag begagna tillfället att säga några ord till honom i denna punkt. Han har ett icke ringa motstånd mot sig inom sin egen forna kår. Den äldre och medelålders generation, han själv tillhör, är nog måhända till övervägande del av hans mening, men i vida kretsar bland de yngre folkskollärarna och folkskollärarinnorna utbreda sig andra och modernare meningar. Det system, som han nu med lock och pock försöker driva igenom medan det ännu finnes någon möjlighet — ty dröjer man litet, blir det omöjligt — utgår från ohjälpligt föråldrade utgångspunkter. Det bygger på en enligt den nutida pedagogiska vetenskapen i vissa delar förlegad uppfattning.

Jag har velat förutskicka dessa erinringar för att på det eftertryckligaste sätt betona, att det icke är vare sig av brist på demokratiskt sinnelag eller på känsla för den svenska folkskolan och folkbildningen, som jag uppträder emot föreliggande förslag. Även jag har ägnat en rätt stor del av mitt liv åt folkupplysningen, en verksamhet, som icke har varit något geschäft. Man lär sålunda icke kunna beskylla mig för att vara besjälad av någon önskan att hindra vår allmoges och vår arbetarklass att erhålla kunskaper.

Jag var för några månader sedan närvarande vid en stor internationell kongress, där personer av demokratisk åskådning från de stora kulturländerna voro samlade. Jag gjorde då reda för förhållandena här i Sverige ifråga om folkbildningen. Man hörde på med stort intresse och uttryckte som vanligt sin beundran över folkbildningens höga ståndpunkt i Sverige. Alla voro av den mening, att ingenting är angelägnare för en folkstyrd stat — jag gjorde gällande den uppfattningen, och den vann allmän anslutning — än att folket i sin helhet blir så bildat som möjligt och får så mycken kunskap, och verkligen nyttig och gedigen kunskap, som möjligt. Just genom bildningens fördjupande och allmängörande skapar man i en demokratiskt styrd stat förutsättningarna för att kunna utnyttja demokratiens förmåner. Ett okunnigt folk faller lättare offer för diktatoriska tendenser från tronen eller från gatan. Det finns exempel på detta, som äro påtagliga. Men däri folket allmänt är upplyst, där går det icke att på detta sätt tvinga in det i diktatoriska bojor, där är demokratien säkrad, och där kan den fungera på ett mer tillfredsställande sätt, ju upplystare massorna äro.

Folkbildningsfrågan är därför ett demokratiskt samhälles största fråga. Det är min livliga övertygelse. Jag kan säga, att det är ett verkligt patos hos mig, denna önskan att få en allmän och gedigen folkupplysning. Jag vill betona detta, för att man skall förstå, huru förolämpande den osanningen är, då man gent emot mig gör gällande, att den, som uppträder mot ett tekniskt omöjligt och i många avseenden till sina verkningar ödesdigert förslag sådant som detta, skulle vara fiende till folkbildningen.

Vad menas med programmet folkskolan som bottenskola? Jag har alltid varit en anhängare av detta program. Jag har själv gått i folkskola, och mina barn har jag låtit gå i folkskola — det kanske inte ens alla socialdemokrater.

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

som äro här närvarande, kunna säga för sin del. Jag anser verkligen, att folkskolan bör vara botten-skola, att samhällets hela ungdom skall gå där, så länge den kan, utan att ändamålet med undervisningen äventyras, utan att studietiden förlänges och utan att studieresultatet försämras. Jag säger också, att den svenska folkskolan har utvecklat sig på ett stortartat sätt under loppet av de decennier, som förflutit sedan 1842 års folkskolestadga tillkom. Den har därför anspråk att i högre grad än förr bli erkänd som lämplig botten-skola. Men det är en smula naivt, när man åberopar Anders Fryxell och Erik Gustaf Geijer — till och med Wallin har åberopats av skolkommissionen och dess eftersägare — men de som yttrat sig därom, tyckas icke tagit grundligare reda på vad dessa stora män skrivit. Jag har verkligen läst dessa författares skrifter i denna sak och har läst dem noga. Jag skulle kunna på ett för propositionsförfattaren rätt komprometterande sätt citera åtskilligt, om tiden nu medgäve det. Låt dem vila i frid. De skulle vända sig i sina gravar, om de hörde, hur man här utnyttjat dem till förmån för herr Rydén's skolplaner.

Jag tror mig veta vad huvudauktoriteten Anders Fryxell menade. Jag har själv en gång skrivit hans biografi och jag har med mig här originalupplagan av hans broschyr av 1823 om »Enhet och medborgerlighet i de allmänna undervisningsverken» i fall någon skulle tvivla på riktigheten av vad jag säger. Där föreslås att i de högre skolorna skjuta upp latinet men införa tyska och franska på ett tidigt stadium. Där talas i början också något om allmän folk-uppföstran. Det fanns icke någon obligatorisk folkskola på hans tid — den kom till först 20 år senare — men han och många andra arbetade på att få den till stånd, och han och andra demokratiskt sinnade människor hava mycket riktigt varit av den åsikten, att folkskolan skulle läggas till grund även för det högre skolväsendet. Så till vida var han alltså vän av botten-skolan, men ingalunda den 6-åriga. Om han sutte i denna kammare i dag, är jag övertygad om, att han skulle, liksom jag och flera andra botten-skolevänner ämnat göra, rösta för avslag på nu föreliggande organisationsplan.

Vad menas med folkskolan som botten-skola? Varför skall det nödvändigt vara just en sexårig folkskola? Jo, säger herr statsrådet, det skall vara »den avslutade folkskolan», som skall läggas till grund för den högre undervisningen. Men den avslutade folkskolan är sjuårig här i Stockholm, och det finns platser, där den till och med är åttaårig. Är det meningen, att endast avslutad folkskola skall vara botten-skola, bör alltså realskolan flerstädes krypa ihop så att den blir treårig, tvåårig eller kanske till sist ettårig? Till slut går det med den, som den skämtsamme konung Karl XV sade om änkedrottning Desideria på hennes gamla dagar: »Farmor blir mindre och mindre, så att till slut försvinner hon alldeles.» För min del menar jag med folkskolan som botten-skola ett sådant system, i vilket folkskolan fasthåller ungdomen så länge det är möjligt, utan att undervisningens ändamålsenlighet därav lider; men så fort man kommer över en viss gräns, så att olägenhet uppstår, då skall maskineriet vara nog smidigt för att kunna anpassa sig efter vad som är ändamålsenligt och nyttigt.

Man säger, att parallellskolsystemet skall bort. Ja, det är rätt, på ett tidigt stadium. Men man upprättar ju fortsättningsskolor — det är ju alldeles i sin ordning — man upprättar högre folkskolor — det gjorde för resten redan Fryxell som prost i Sunne — det var en av de första högre folkskolorna här i landet — och dessa folkskolans överbyggnader äro ju parallellskolor, ty de äro parallella med realskolan och andra för det åldersstadiet avsedda högre undervisningsanstalter. Talet om att man skall ha bort parallellskolorna är, när det gäller ett högre stadium, nonsens. Man skall ovanför den gemensamma grunden låta olika skolformer differentiera sig på ett sätt, som är lämpligt för olika behov och levnadsbanor. Så vitt jag förstår de herrar, som tillhöra

majoritet, mena de icke heller så tokigt som det understundom låter, ty parallellskolor i denna mening äro de säkerligen med om. Skiljaktigheten gäller blott var differentieringen skall börja.

En av huvudgrunderna till att jag uppträder i dag emot detta förslag är av formell natur, men redan den borde vara avgörande. Det nu föreliggande förslaget har nämligen aldrig undergått någon verklig utskottsbehandling, mina herrar, och det har icke heller undergått Kungl. Maj:ts beredning. Det har icke i realiteten undergått utskottsbehandling. Visserligen diskuterade vi vissa principer, ehuru vi hade mycket kort tid även därtill, då arbetet enligt ordförandens plan skulle starkt forceras, men detaljerna beträffande organisationen av vart och ett av de 77 läroverken och de 54 kommunala mellanskolorna, vilkas förstatligande hastigt och lustigt beslöts, d. v. s., hur det skall vara med anknytningen, vilka parallellklasser det skall finnas o. s. v., detta behandlades icke på något ingående sätt och med tillräcklig kännedom om de olika orternas behov och intressen.

Det har ju kommit ett 40-tal skrivelser med oroliga framställningar, varningar och upplysningar. Dem har den »inre studiecirkeln» under herr Rydén's ledning visserligen i någon mån arbetat med. Jag erkänner hans arbetsamhet, och samtidigt ber jag att få ge honom ett annat erkännande: den kanske bästa gärningen i hans offentliga liv är arbetet på våra seminariers förbättring. Men för att återgå till den sak det gäller: vi ha icke diskuterat förhållandena på alla dessa över 100 orter, och även om vi hade gjort det i detalj, så att vi med något fog kunde ha fattat ståndpunkt, hade man ändå ingen garanti för att vi känt till dessa förhållanden tillräckligt. Jag menar, att om det skall vara någon mening med en sådan utredning rörande denna massa av olika platser i vårt land, så är det väl den mest elementära fordran, att dessa orters vederbörande få reda på vad saken gäller och själva få uttala sig, lägga fram sina behov och få räkna ut vad det kostar kommunerna.

Riksdagen ville dock icke vara med om någon som helst frist. Det har ju varit så, att en dödsdömd person brukat få åtminstone så lång frist före sin avrättning, att han kunnat hinna ingiva nådeansökan, men icke ens det har man velat ge åt dessa många orter, där klasser, linjer och t. o. m. hela skolor dömts till döden. Nu ha i alla fall många representanter för olika orter, gripna av oroliga aningar, kommit in med erinringar. Det har t. ex. räknats ut att reformen enbart i Oskarshamn skulle kosta staden c:a 200,000 kronor i engångskostnad; i Strömstad skulle den kosta 18,000 kronor om året; från Filipstad upplystes det av stadsfullmäktiges hitreste ordförande, med framläggande av, som jag förmodar, pålitliga kalkyler, att där skulle den kosta c:a 8,000 kronor om året, o. s. v. Vad veta vi om allt sådant på de andra orterna, och veta vi förresten huruvida utskottsförslagets plan, därest den blir genomförd, motsvarar ett behov i respektive samhällen? Den socialdemokratiska rektorn i Filipstad säger, att det finns ingen i samhället där, som vill ha fyrklassig realskola, man önskar en femklassig. Här sitta vi och dekretera efter herr Rydén's linjer utan hänsyn till vad man har för önsknings- och verkliga behov ute i orterna. Vi reserverar oss om ett uppskov för att få till nästa år framlagt ett ordentligt förberett förslag, grundat på en utredning, som möjliggjort för orterna att göra sina meningar gällande.

Man har nu sagt, att om man låte stadsfullmäktige i de städer, där skolorna ligga, få bestämma, vore det att förbise landsbygdens önsknings. Men det står i vår reservation »kommunal representation» i obestämd form, och detta har insatts med avsikt för att vilken kommunal representation som helst skall få komma in med sina önsknings, även kommunal representation å landsbygd, som tillhör läroverksområdet.

Min andra anmärkning mot förslaget ur formell synpunkt är, som jag näm-

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

de, att ärendet icke har undergått departemental beredning. Statsrådet presenterade en proposition, som var, jag vill gärna erkänna det, i många avseenden omsorgsfullt förberedd. Det var visserligen åtskilligt, som fattades. Man har gjort befogade anmärkningar mot utredningen, men i många avseenden var den dock omsorgsfullt uppgjord. När utskottet diskuterat saken och fattat beslut med anledning av denna proposition, omstöptes förslaget sedan fullständigt av några personer inom utskottet, som på egen hand kommo överens om att så och så skulle det bli och som därpå skickade ut en kommuniké, att detta skulle bli utskottets beslut, utan att någon annan av utskottets medlemmar hade sett detta nya förslag, förrän saken i realiteten ansågs avgjord.

Denna nya anordning — en fullständig omstöpning av den kungl. propositionen i högst väsentliga avseenden, och med en massa inslag från den socialdemokratiska motionen, vilka ha radikaliserat framställningen på ett synnerligen kraftigt sätt, under det Kungl. Maj:ts proposition var försiktigt avvägd — allt detta presenteras nu för oss att i dag antaga utan departemental förberedelse. Ty jag kan icke betrakta det som departemental beredning, att herr Rydén och ecklesiastikministern i riksdagens korridorer eller möjligen vid någon tête-à-tête annorstädes haft några små samtal om detta. Detta synes icke vara en departemental beredning, som man ur statsrättslig synpunkt kan erkänna, och det förvånar mig, att en statsrättslärare som herr Reuterskiöld kan vara med om en sådan *laissez-aller*-politik.

Vad de kommunala mellanskolorna beträffar, är det ju ingen som missunnar landsbygden dem, för ingen del, man skulle bara vilja ha dem bättre än de äro i vissa avseenden, och det vill mångenstädes även befolkningen, där de finnas, men det får man inte. Det strider mot systemet. Så vitt jag vet, är det ingen inom utskottet, som haft någonting emot principen om statens övertagande av dessa skolor. Men man tycker, att det är en smula lättsinnigt, att då Kungl. Maj:t efter omsorgsfull utredning lagt fram ett förslag om *sju* sådana skolors övertagande, man helt plötsligt beslutar, att staten skall övertaga femtiofyra utan närmare utredning. Det finns en motion därom, av herr Jöns Pålsson i Anderslöv, en omsorgsfullt skriven motion visserligen, men herr Rydén brukar alltid säga — det finns bekanta belägg på det från 1925 och 1926 — hur omsorgsfullt en motion än är utarbetad, att på enskilda motionärers framställning kan man icke besluta i sådana ärenden, de skola enligt sakens natur beredas av Kungl. Maj:t. Men här är han redo att ögonblickligen hoppa på motionen. Vi önska landsbygdens väl i alla avseenden, men vi hade tänkt oss, att man skulle kunna få ett års frist och att det icke skulle så hux flux behöva beslutas beträffande precis alla 54 i år.

Jag talte om den socialdemokratiska motion, som så starkt påverkat utskottets förslag och som har alldeles omvandlat Kungl. Maj:ts försiktigt lagda linjer. Denna socialdemokratiska partimotion är, häpnadsväckande nog, undertecknad även av en före detta undervisningsminister i detta land. Den är full av diverse pedagogiska fantasier och hugskott men utan anvisning hur dessa skola finansieras eller överhuvud taget hur de skola kunna överföras från fantasiens till verklighetens värld. Detta har redan av föregående talare utförligt utvecklats i vissa avseenden. Det finns emellertid i denna motion även goda uppslag, och jag har för min del i mitt säryttrande yrkat bifall till en utredning, där bl. a. den s. k. rörliga linjedelningen, som jag anser vara en god tanke, skulle bli föremål för en vederhäftig undersökning. Men att i dag besluta på grund av en sådan löst utkastad massa projekt utan närmare utredning, det kallar jag politiskt lättsinne.

Är det icke en rimlig begäran, att man måtte få betänketid på detta under ett enda år? Är det riksdagen värdigt att mitt under ett hagel av protester och

bekymrade frågor från hela landet och under en enhällig protest från dem, som det närmast gäller, helt enkelt visa hem alla dessa oräkneliga i saken insatta och kunniga personer, och i full vetskap om att vi handla utan närmare kännedom om de olika orternas behov och intressen endast diktera ett *Sic volo, sic jubeo*? Sådant är riksdagsdiktatur, ovärdig det svenska parlamentets traditioner. Den grundsats, efter vilken folkvalda parlament i demokratiska tider böra handla, tillåter enligt min tanke icke en sådan hänsynslöshet. Det är märkligt, att medan vi ha fått dessa otaliga protester, där sakkunnigt folk förklarar, att de äro enhälligt emot förslaget — det var t. ex. ett möte häromdagen på Auditorium, där läkarna och flickskolevärlden protesterade — man, trots det att denna fråga tilldrar sig det allmänna intresset, icke får höra något synnerligt från den andra sidan, till förslagets förmån. Det har visserligen hållits ett möte i Göteborg, där herr Rydén själv uppträdde, men vad ha vi annars haft för möten, som gjort några uttalanden i den riktning, utskottsförslaget representerar? Är detta verkligen den allmänna folkmening, som är så starkt krävande? Skola vi på grund av en sådan blygsamt anonym och tystlåten folkmening, om vilken vi icke veta någonting, i strid mot den andra folkmeningen, som gjort sig gällande och kommit till uttryck, besluta i överensstämmelse med en lös *förmodan* om hur den förra kan vara beskaffad?

Jag har mig bekant, att en av socialdemokratiens koryféeer i andra kammaren i påskas var ute och höll politiska föredrag någonstans nere i Småland, tror jag det var. Han undrade då, vad han i främsta rummet skulle tala om och frågade: »Skulle vi inte gå in på skolfrågan litet?» »Nej», svarade man, »den ha vi inte intresse för.» Det är ju sorgligt; det borde de ju ha haft — det medger jag —, men jag anför detta bara som bevis för att den oerhört starka folkmening bland arbetarna, som man tror stå bakom herr Rydéns skolpolitik, är, enligt min tanke, obefintlig. Den är en bluff, helt enkelt.

Vad organen för opinionen bland folkskolans män beträffar, är det kanske bekant, att »Folkskollärarnas tidning» — det är det radikala folkskollärareorganet — visserligen är anhängare av den sexåriga bottenskolan, det har den uttalat flera gånger — men denna tidning har dock förordat, att något beslut icke fattas i år. Och den konservativa läraretidningen, »Folkskolans vän», säger följande ord, som äro så starka, att jag skulle knappast vilja använda dem för egen del. Jag endast citerar: »Studietidens förlängning kan icke ursäktas. Det är oförsynt och upprörande att i oträngt mål vilja pålägga den svenska ungdomen detta ok. Åtgärden är, som vid flera tillfällen påvisats, fullkomligt obehövlig.» Detta säger ett organ för en stor mängd av landets folkskollärare, visserligen den konservativare gruppen men, som sagt, även den radikala gruppens organ anser, att det icke bör bli något beslut nu, utan den förordar uppskov. Svensk läraretidning torde väl däremot stå på herr Rydéns sida.

Redan den föregående talaren har anført vad huvudorganet i pressen för det parti, som har äran att nu kunna betrakta sig som regeringsparti, sagt: Det tillstyrker på det bestämdaste uppskov och säger, att det skulle väcka förstämning och vara till skada för vårt parti, om regeringen handlade, som den tyckes vilja handla. Jag ber att på det bestämdaste få instämma i denna varning. Slår man dövorat till emot den, kommer det att gå ut över regeringens prestige, över partiets prestige och även i många andra avseenden bli ödesdigert.

Göteborgs Handelstidning, som i början anslöt sig till Kungl. Maj:ts förslag, som den tyckte vara rätt moderat och hovsamt hållet, säger nu, då den fått se vad riksdagen nu inbjudes att besluta: »Det borde aldrig ifrågakomma att med maktspråk genomtrumfa en genomgripande förändring, innan förslaget grundligt genomtänkts och i sina konsekvenser klarlagts.»

Nu är det herr Rydén och herr Olof Olsson — jag beklagar, att han är med

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.*

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

i detta sällskap — som kasta sin tungt vägande auktoritet i ena vågskålen, och de skola anses uppväga alla landets universitet och högskolor, alla högre läroverk, så gott som hela Sveriges läkarekår, överhuvud taget de flesta i vårt land, som äga närmare kontakt med vetenskapen och det högre undervisningsväsendet. Och den saklighetens vågmästare, som skaffat sig ett berömt namn just för sin realpolitik, en politiker, vilken jag för min del beundrat för den sansade hållning han iakttagit och vars regering jag skulle önska den största livslängd. han bereder sig efter vad det tyckes — jag hoppas in i det sista, att det icke sker så, men det säges ju, att han tänker göra det — att godkänna denna besynnerliga vågs utslag och lagfästa det för vederhäftigheten i svensk regeringskurs och svensk riksdagspolitik år 1927 betecknande resultatet.

Det vore mycket att säga om olika sidor av förslaget, men med hänsyn till tiden kan jag icke gå in på mer än tre särskilda synpunkter. Till en början är det ju så, att oppositionen mot vad som här föreslås först och främst grundar sig på det skälet, att det föreslagna systemet skulle ofrånkomligen förlänga den sammanlagda studietiden med i regel ett år. Herr Reuterskiöld säger då: »Det är ej fallet, ty vi öppna bägge linjerna.» Ja, men det göra vi icke på de ställen, där det endast finns den sämre linjen. Denna skall ju finnas på alla ställen, och den förlänger studietiden. Den linje som förkortar studietiden, den får tolereras på vissa håll, men huruvida man får ha parallellklasser på den linjen i den utsträckning som behöves, framgår icke tydligt. I alla händelser kommer studietiden att förlängas för tusentals svenska pojkar. De förlora alltså ett års lön för det arbete, de kunnat utföra, om de kommit ut i livet ett år tidigare, och denna förlust för en stor mängd torde uppväga den åberopade fördelen för ett litet fåtal av landsbygdens barn att få stanna i hemmet ett år längre. Även dessa komma för övrigt ut ett år för sent. Förhållandet innebär ju också en nationalekonomisk förlust för landet.

En annan anmärkning av saklig beskaffenhet, och fullkomligt ofrånkomlig, är, att detta system medför nödvändigheten att för undvikande av ännu större tidsförlust inskränka realskolans kurs till fyra år. För närvarande är den ju sexårig. Reservanterna ha i samförståndets intresse gått med på fem år, och herr Rydén accepterade detta vårt tillmötesgående men bibehöll ändå den fyraåriga överallt. Och det kallar man kompromiss. Det är ju rena hånet. Realskolan skall alltså i största utsträckning bli fyraårig. Detta måste med tvingande nödvändighet medföra antingen en försämring av bildningsresultatet eller också en orimlig pressning och pluggläsning under den korta tiden, sannolikt bägge dessa olägenheter.

Nu säger herr statsrådet — det är det bästa som står i propositionen, och han har själv betecknat det som det viktigaste — att skolans inre arbete skall omläggas efter helt andra grunder. Det skall bli lugnare studier, ingen pluggläsning, obligatorisk slöjd och handarbete och friluftsledighet en halv dag varje vecka eller möjligen motsvarande tid med någon annan fördelning. Allt detta är i och för sig utmärkt, och friluftsledigheten överensstämmer med vad särskilt läkarna påyrkat. Men var god och säg mig: Hur skall det i all rimlighets namn vara möjligt, utan att sänka realskolexamens kunskapsnivå — det får inte ske, säger man, och det får sannerligen inte heller ske, om det skall vara någon mening med denna examen — att inom en kort fyraårsperiod pressa in allt det, som fanns förut i den sexåriga realskolan, och dessutom allt detta nya? Man måste helt enkelt ha en vidskeplig tro på underverk, om man anser detta möjligt. Man måste förlänga dagens timmar och som Josua en gång ropat: »Sol, ståt stilla i Gibeä och måne i Ajalons dal» — det blir nog nödvändigt att även ta med månen, ty man får taga nätterna till hjälp —, och detta skall bli framtidens lugnare skola utan pluggläsning! Kan man anse, att en sådan

framställning i en regeringsproposition är väl genomtänkt, och kan man annat än förvåna sig över att utskottet accepterat den?

Utskottet har visserligen sagt, att det önskar en utredning om de finansiella verkningarna av detta — det har nämligen verkningar också i ekonomiskt avseende. Friluftslivet en halv dag varje vecka är, som sagt, förträffligt, men ungdomen skall ju därunder ledas av en eller flera lärare, och för den uppgiften duger verkligen inte vilken stofil som helst. Det måste vara en lärare med särskilda kvalifikationer, som skall sköta om detta. Det kan bli gymnastikläraren eller någon annan, men han får nog ha särskild ersättning för detta nya och krävande arbete. Man förklarade när den saken diskuterades i utskottet: »Det finns alltid någon lärare som duger», men vem garanterar, att just han är ledig, då han behövs för denna uppgift? Han har kanske andra timmar då. Detta är icke heller väl genomtänkt.

Nu har man sagt mot invändningen, att man icke kan pressa in realskolans kurs på fyra år, att den vilar på ett förbiseende av att barnen ha gått längre i folkskolan och naturligtvis fått lära sig åtskilligt under denna tid. Detta är fullkomligt riktigt i och för sig, men, mina herrar, man får observera, att det finns ett starkt hämmande moment hos folkskolan. Jag upprepar än en gång, att den svenska folkskolan står högt. Jag har den allra största aktning för vår folkskollärarekår, och den kommer säkert att bli ännu bättre när herr Rydén's seminariereform blir fullt genomförd, även om denna också har en del sidor, som icke äro bra. Men låt vara, att folkskollärarna enligt min tanke i allmänhet äro utmärkta och komma att bli ännu bättre; det går helt enkelt inte, mina herrar, även om man talade med människors och änglars tungor, att i en skola som icke får sovra, utan måste taga hela det elevmaterial, som strömmar till, de största studiebegåvningarna lika väl som de trögaste, att låta de goda studiebegåvningarna draga med sig i snabb takt de tröga, utan det går så, att det blir de tröga, som komma att bestämma takten, även om de icke skulle vara de flesta. Folkskolläraren handlar icke rätt, om han ägnar sig endast åt de bästa, med försummande av de svaga, men han kan icke åstadkomma samma resultat i en skola, som icke kan sovra och differentiera.

Statsrådet vill icke vara med om en differentiering i folkskolan. Jag har varit inne på den tanken, och på det sättet skulle man kanske ha kunnat komma till ett samförstånd, men det avböjer man av olika skäl. Socialdemokraterna ha ett slags anvisning på en utväg, men dessa projekt äro som vanligt mycket lösliga och outredda, och på detta lösa utkast skall man nu besluta. Det huvudsakliga, som föreslås av dem, är att de bästa begåvningarna kunna hoppa över någon klass och därigenom undgå åtminstone tidsförlängningen. D. v. s. detta socialistiska skolförslag lever på hoppet. Socialdemokraterna äro ju i allmänhet optimister och leva på hoppet, men de göra det alldeles bokstavigt i detta fall. Här skall hoppas, och detta hoppande skall sättas i system. Att hoppa över klasser kan vara nödvändigt och nyttigt i ett och annat fall, men att göra upp ett helt skolsystem på grundvalen av en sådan abnormitet i planen förefaller orimligt. I varje fall löser icke hoppförslaget svårigheten med ämnesanhopningen och arbetspressningen.

Så kommer jag till en sak, som enligt min mening hör till de allra viktigaste. Man säger, att folkskolan kan meddela en hel del kunskaper, som alltså äro inhämtade, då ungdomen kommer upp i den nya realskolan. Men det är en sak, som folkskolan icke gjort någonting alls åt, och det är språkundervisningen. Detta är en av de viktigaste punkter, där folkskolan skiljer sig från läroverken. Man måste ju alltså på fyra år pressa in två obligatoriska språk, och för ett mycket stort antal — jag tror det är 60 procent, som även läsa franska — tre språk, och jag ber att få vädja till var och en, som har något

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

kulturellt sinne, huruvida det skulle vara lyckligt att alldeles slopa franskan och avskära oss från kännedomen om den betydelsefulla romanska kulturen. Detta går icke, vi måste räkna med att ett mycket stort antal vill lära sig även franska, och det måste således bli tre språk, som skola inhämtas på fyra år. Tror någon människa, att denna språkundervisning verkligen kommer att leda till samma resultat som den, vilken nu äger rum. Man är nog optimistisk att säga: »Det går nog, om man får bättre metoder o. s. v.» Jag vet, att den stora auktoritet, som man åberopar i fråga om språkundervisningen, är doktor Daniel Elfstrand. Han, om någon, har förstått att utnyttja de bättre metoderna. I allmänhet ha lärarna i språk varit emot den sexåriga botten-skolan, men undervisningsrådet Björck och andra inom utskottet ha åberopat Elfstrand, den utmärkte språkläraren vid Gävle borgarskola. Jag har i dag, mina herrar, fått ett brev från doktor Daniel Elfstrand. Jag har icke alls provocerat fram detta brev. Jag har icke bett honom yttra sig, men han har själv vänt sig till mig och skickat mig express ett brev som kom i dag på morgonen; han säger däri, att jag får göra det legitima bruk av detsamma, som jag behagar, och jag vill nu begagna mig av detta medgivande. Han skriver bl. a.: »Så långt tillbaka som 1895 vid det sjunde nordiska skolmötet i Stockholm yttrade jag bland annat i det föredrag, jag då höll om undervisningen i engelska vid Gävle borgarskola, på tal om mina f. d. folkskolalumners kapacitet i engelska, följande: De folkskolans lärjungar, som *väl tillägnat sig* det kunskapsmått, denna skola är avsedd att bibringa, ha på en jämförelsevis kort tid kunnat nå en ganska god insikt i engelska, varav det synes mig framgå, att folkskolan, *vederbörligen omhuldad och stärkt* mycket väl skulle kunna giva en grundläggande utbildning, på vilken även en god språklig uppfostran kan byggas.» — Observera det försiktiga redan i detta uttalande: han säger ingenting om tiden för anknytning och icke heller för hur många år, man skall ägna åt språkundervisningen. Men så tillägger han. »Märk väl, att på den tiden intog engelskan en absolut dominerande ställning med icke mindre än 23 veckotimmar fördelade på de fyra klasserna. Efter omorganisationen 1909 till kommunal mellanskoltyp» — det är den typ, som allting nu skall förvandlas till; ingenting annat får anslag och därför skall allt stöpas om till denna kommunala mellanskoltyp — »reducerades antalet veckotimmar till 17, och som närmaste mål sattes realskolexamen. Det är mig väl bekant, att den skola, jag arbetat vid och för under mer än 30 år, av kompetenta domare erhöi ett gott vitsord. Men jag vet också, vad priset för det goda resultatet var: icke blott ett intensivt arbete för lärarna, utan ock en forcering för lärjungarna, som ingalunda kunde vara sund. Och detta oaktat lärjungarna underkastades en ganska rigorös inträdesexamen. Ända till 1901 hade folkskolalumnerna från Litt. A-skolor intagits utan examen, sålunda endast på grund av s. k. nöjaktiga folkskolbetyg.» Till vad dr Elfstrand här säger vill jag erinra, att det är just så, som herrar socialdemokrater vilja, att det allmänt skall bli hädanefter, nämligen att eleverna intagas i realskolan från folkskolan utan examen. Komma andra elever än folkskolans, skola dessa däremot examineras i alla ämnen. Således både tröga och bra studiebegåvningar från folkskolan skola, utan vidare, om de ha godkänt betyg — vilket i regeln alla få — och om utrymme finns, tagas in, medan de allra mest lysande studiebegåvningar, som komma annorstädes ifrån, icke skola få komma in utan examen. Dr Elfstrand fortsätter: »Men detta ledde till så abderitiska förhållanden, att styrelsen sagda år på lärarrådets anhängan införde inträdesprövning över lag. Hur vi skulle ha kunnat åstadkomma de resultat, som vunnos, utan denna hjälp, är ofattbart. För mig personligen har det därför under årens lopp blivit fullt klart, att den språkliga underbyggnad, den sexåriga folkskolkursen överhuvud ger, även av den kvalitet, som betecknas med Litt. A,

ingalunda duger som omedelbart underlag för den högre skolan, om denna fortfarande skall kunna tjäna som grundval för vår högre intellektuella odling. Och jag tillåter mig tillägga, att det för mig är ofattligt, att tänkande och ansvarskännande män kunna sätta ifråga att rubba grunden, förrän en annan av minst lika solid halt kan sättas i dess ställe» — d. v. s., förmodar jag att dr Elfstrand menar, förrän man fått folkskolan inrättad så, att den verkligen kan fungera som sådan grund, antingen genom differentiering eller på något annat sätt.

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

»Till det sagda skulle jag vilja foga detta: i ett land som vårt med en längre avancerad demokrati än de flesta andra länder och som en följd därav ett redan högeligen demokratiserat undervisningssystem synes det ej föreligga något giltigt skäl att taga något mindre väl överlagt steg. Vår demokrati är så långt avancerad och så grundmurad, att den lugnt kan bida frukstens naturliga, om ock något långsamma, mognad.

Detta är vad jag i kort sammanfattning skulle ha velat framföra till Eder vid det telefonsamtal, som Ni var vänlig att bevilja mig. Det står Eder fritt att göra det legitima bruk av detta uttalande, som Ni kan finna lämpligt.

Med utmärkt högaktning

Daniel Elfstrand.»

Det var den stora auktoritet, som i strid mot alla de andra språklärarauktoriteter, åtminstone de flesta av dem, skulle ha uttalat sig för 6-årig bottenkola. Vi ha hört en annan auktoritet tala här i dag. Det var adjunkten i levande språk, Olof Olsson, men jag får dock säga, att han talade enligt min uppfattning mera som politiker än som fackman på det område, där han mellan riksdagarna verkar.

Ja, så ha vi slutligen flickorna. Enligt utskottets förslag skola flickor ha samma rätt till inträde i en hel mängd realskolor som gossar. Då undervisningen i realskolorna är så gott som fri, eller åtminstone betingar endast en låg avgift, måste tillströmningen av flickor bli stor och följaktligen konkurrensen för de speciella flickskolorna mördande. Men även konkurrensen mellan gossar och flickor om platser i realskolan torde bli ganska mördande. Antag att 30 gossar och 30 flickor konkurrera om inträde, men blott 30 överhuvud taget kunna tagas emot av utrymmesskäl. Antag även, att 15 gossar och 15 flickor få inträde, eller, jag skulle snarare tro det, 20 flickor och 10 gossar, ty gossarna äro mer lata i de åren. Vad skall det bli av de 15 eller 20 utestängda pojkar? Hade det varit flickor, så hade väl stadens flickskola kunnat ta emot dem. Nu måste antingen denna flickskola öppnas för gossarna eller också får man en ny privatskola, som kommer att anlitas av dem, som bliva i saknad av statens undervisning. Det är emellertid självklart, att mycket höga avgifter måste upptagas i denna skola. Överhuvud taget är en av de svåraste invändningar, man kan göra mot det föreliggande förslaget, den, att det med visshet kommer att skapa en förträfflig jordmån för uppväxande privatskolor, som bli klassbetonade, mycket mera klassbetonade än de nuvarande. Ställer man så till, att våra gamla privatstatsskolor bli sämre än de förut varit, kan man vara övertygad om att det växer upp nya privatskolor, som ge bättre undervisning, och att alla, som på något sätt kunna få råd därtill, komma att skicka sina barn dit. Det blir resultatet. Men vad har man då utträttat med demokratiseringen av vårt skolväsende, när man på det sättet kommer ur askan i elden och i stället för ett jämförelsevis gott förhållande nu, då folkskolan i stor utsträckning är bottenkola, och enligt reservanternas förslag ytterligare skulle bli det genom att eleverna skulle få stanna ett år längre i folkskolan, det skulle ju bli en 4-årig bottenkola i stället för den nuvarande 3-åriga — ordnar till det på det sätt, som utskottet gör? Det är ju att handla

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

rakt i motsats mot de demokratiska intressena. För närvarande äro cirka 60 % av lärjungarna i realskolorna komma från folkskolan. I Gävle hörde jag av rektorn, att ett långt högre procenttal av pojkarne kommit från folkskolan. Samma är förhållandet i många andra städer. Detta är ju som sig bör. Men skall man nu ställa till så, att skolorna bli så inrättade, att de komma att förlänga studietiden, bli mer pressande och ändock ge sämre resultat, ja då kan man vara fullkomligt säker på att det här kommer att uppstå en massa privatskolor.

Vad nu flickorna beträffar, skall det enligt förslag av statsrådet och av utskottsmajoriteten upprättas 4 stora flickläroverk i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg, avsedda för realskolexamen och studentexamen. Märkvärdigt nog skall ingen linje i dessa stora flickskolor ha den normalskolkaraktär, som efter långvarigt utexperimenterande, enligt alla sakkunnigas, enligt fysiologers och läkares vitsord är den lämpligaste för flickorna. I dessa skolor skola de icke kunna få denna normalskolutbildning utan endast utbildning för realskol- och studentexamen. Jag är anhängare av kvinnans likställighet med mannen, men jag anser icke, att denna likställighet bör vara av den beskaffenheten, att man utan vidare skall uppmana kvinnorna att komma just till de och de manliga utbildningsyrkena. De, som behöva det och vilja göra det, de må komma och för dem skall det finnas möjlighet därtill. Men är det verkligen förnuftigt att här inrätta flickskolor, som uteslutande ha en sådan manlig karaktär? Det uttalande, som gjordes här på Auditoriemötet i Stockholm under ledning av en av huvudstadens främsta läkare, vilken därvid förklarade, att han hade hela läkarkåren bakom sig, liksom ock ett föredrag av en annan läkare, som var särskilt sakkunnig på området, lämna intet tvivel om att det här är nått upp bland det mest tokiga, man kan inrätta i avseende på flickornas utbildning. Dessa flickor skola för övrigt på de ställen, där de icke kunna komma in i flickskolor, stoppas in i de 4-klassiga realskolorna och således utsättas för den förut omtalade pressningen under sin allra ömtåligaste period. Pojkarna bli ansträngda och pressade, de också, men det är icke fullt så farligt med dem, därför att de till syvende og sist låta naturen taga ut sin rätt och ägna sig åt den välgörande lättja, som i vissa fall kan vara absolut nödvändig, om det blir för galet. Men flickorna däremot göra icke så. De äro ytterst samvetsgranna och anstränga sig ofta över förmågan. Det är enligt min tanke nästan grymt att utsätta dem för denna pressning. Nej, låt oss behålla den gamla flickskoletypen, visserligen anknuten till en längre bottenskola, nämligen till folkskolans fjärde klass. Det må alltså gärna bli en 7-klassig i stället för en 8-klassig flickskola! Jag kan gå med på att på det sättet anknyta den till bottenskolan i högre grad än hittills varit fallet. Men låt oss förskona flickorna från detta mot naturen stridande system, som utskottsmajoriteten och Kungl. Maj:ts proposition i stor utsträckning vilja ge dem!

Nu vill jag ge herr statsrådet det erkännandet, att han var försiktigare även på den punkten och icke alls ville gå så långt. Utskottsmajoriteten har emellertid, påverkad av den socialdemokratiska motionen, gått ännu längre och vill, att det icke ens skall behövas en anhållan från kommunerna och att kommunerna icke skola bidra på något sätt utan att staten skall övertaga allting. Om kommunerna skulle bidra till t. ex. avlöningen, innebure det kanske en liten hållhake på det viset, att de kanske hellre ville bibehålla sina gamla flickskolor. Nu skola dessa däremot öppnas utan vidare enligt det förslag, som utskottsmajoriteten inbjuder riksdagen att antaga.

Nu har jag, mina herrar, verkligen hållit på så länge, att jag börjar känna bekymmer över att väl mycket ha tagit er uppmärksamhet i anspråk. Jag skall strax sluta, och jag har blott några ord att tillägga. Generaldirektör

Bergqvist, som är chef för vårt undervisningsväsende och vilken som bekant är en utomordentligt samvetsgrann och sakkunnig man, väl den sakkunnigaste vi ha på detta område, har naturligtvis också yttrat sig i dessa brännande frågor. Nu måste jag medge, att generaldirektör Bergqvist är så oerhört välvillig, att han försöker skipa rättvisa åt alla möjliga håll, och därför inträffar det ibland, att man kan citera generaldirektör Bergqvists ord, som man brukat på många håll och i olika tider citera bibeln, till försvar för vilka ståndpunkter som helst. Hans skrifter har en viss likhet med den Heliga skrift i detta avseende. Jag vill emellertid säga, att andemeningen i vad han här säger, kan man dock svårligen missta sig på. Han yttrar följande tankvärda ord, sid. 285, i sitt nyligen utkomna arbete »Våra skolor»: »Vi förfoga ej ännu över ett nog mångsidigt erfarenhetsmaterial i fråga om den inverkan ett skolsystem med 6-årig grundskola kan komma att utöva på arbetet i folkskolan. Vår nuvarande folkskola är stadd i en stark yttre och inre utveckling. Det är av vikt för det pågående nydaningsarbetet, att detta får i möjligaste mån fortgå utan störande organisatoriska ingrepp. Genomföres reformen» — det är fråga om bottenkolereformen — »i en utsträckning, som icke motsvarar folkskolans nuvarande förmåga att inträda som grundskola eller som medför en alltför kännbar förlängning av studietiden, föreligger faran, att privata klassbetonade skolor kunna i en osund utsträckning uppkomma.» Det är precis, vad som sades för en stund sedan. Denna en eminent sakkunskaps erinran bör icke få förklinga obeaktad. Generaldirektör Bergqvist är anhängare av folkskolan som bottenkola och vill gärna ha en 6-årig bottenkola använd som grundval, så fort som den är i stånd att bära byggnaden, men han manar till största försiktighet. Det han här säger låter icke förena sig med den bristande varsamhet, som präglar utskottsmajoritetens förslag i detta avseende. Regeringspropositionen var i det stora hela taget varsammare lagd, ehuru även den drabbas av herr Bergqvists indirekta men ofrånkomliga kritik. Jag vill sålunda till slut sammanfattningsvis säga, att jag anser det vara en ytterst viktig sak, att hela folket, och icke endast vissa klasser, få en gedigen bildning, och att de få den under samma och lika förhållanden. Men de svenska läroverken äro fullkomligt lika demokratiska i princip som vilken annan skola som helst. Både läroverket och folkskolan stå i samma samhälles tjänst och äro icke avsedda att vara olika klassers separata bildningsanstalter. Herr Olof Olsson sade, att den ena var de rikas och den andra de fattigas skola. Men med den förskjutning av förmögenhetsförhållandena, som inträtt, har det blivit så, att ingalunda alla, som gå i folkskolan, ha fattiga föräldrar. Det finns också många som gå i läroverken vilka ha fattiga föräldrar, även om de märkvärdigt nog räknas till överklassen. Läroverket mottager ett mer begränsat antal elever än folkskolan. Det kan ej av utrymmes- och kostnadsskäl mottaga 800,000 elever, såsom redan herr Olof Olsson erinrade, utan bara 30,000, och därför måste det ju bli en gallring. Men varpå beror denna gallring? Jo, urvalet beror på de ådaga-lagda kunskaperna vid inträdesprövningen och icke på föräldrarnas sociala ställning. Att överklassen är mer representerad beror på samhällets ekonomiska förhållanden oberoende av all skolorganisation. Torparpojken och arbetarpojken gå före borgmästarens, läkarens och den höge ämbetsmannens son, och före den rike fabriksägarens, om han vid inträdesprövningen befinnes vara mera framstående i kunskap och begåvning. Så har det alltid varit i den svenska skolan, och den traditionen har generellt sett aldrig svikits. Måhända kan det ha funnits någon enstaka lärare, som icke har gjort sin plikt utan handlat partiskt till överklassens förmån, och om detta skulle vara förhållandet, är en sådan lärare förtjänt av den allra hårdaste näpst. Men jag känner för min del intet sådant fall, och jag har dock en trettioårig erfarenhet från läroverken. Jag tror, att sådana fall äro ytterligt sällsynta.

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.*

(Forts.)

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.*

(Forts.)

Jag vet också av erfarenhet, att ingenting är för de lärare, som handha undervisningen i dessa skolor, en källa till större glädje än när de kunna utdela läroverkets bästa stipendier till just fattiga bondpojkar eller arbetarpojkar, och deras vederlikar, vilka i allmänhet äro de som få dem, då mestadels vid stipendie-donationerna är fästat det villkoret, att de skola utdelas till mindre bemedlade eller obemedlade. Det är också glädjande att se, vilket stort intresse för sådana donationer, som under århundradenas lopp kommit till synes i vårt land. Det finns många dylika stipendier, men det behövs ju i alla fall än mer — i synnerhet vid nyare läroverk — och jag har också för min del yrkat åtgärder i sådan riktning.

Här i kammaren, mina herrar, sitter det mer än en hyddans son, som via de för alla tillgängliga läroverken ha blivit kunskapsrika män, som stigit till rikets högsta värdigheter. Jag beklagar endast att en av dessa, som tillhör det socialdemokratiska partiet, för närvarande är borta i ett främmande land i ett högt uppdrag, och sålunda hindrad att nu deltaga och vittna med sitt ord och sin person. Han skulle annars kunna bestyrka sanningen av mina ord. Jag vet ju icke, hur hans röst till slut skulle ha fallit, men jag vet, att han i många stycken har samma åsikter som jag. Och där borta på norrbottensbänken sitter såsom innehavare av ett av rikets högsta ämbeten en man, som växt upp som värmländsk torparpojke. Jag skulle kunna räkna upp massor av lysande namn i vår kulturhistoria, vilkas bärare, som Linné säger, växt upp ur »stubb-
botan rot» och via dessa läroverk stigit till vetandets och samhällets höjder. Och så säger man, att läroverken äro inrättade för att hindra demokratien att komma fram! De äro i eminent grad demokratiska inrättningar.

Det fanns skolreformatorer också för 300 år sedan, mina herrar, som höllo att ta i, och som hålla att se på och studera än i dag. Och jag skulle vilja tillræda dagens skolreformatorer att något djupare sätta sig in i dessa mäns tankegång och livsverk, mäns sådana som Johannes Rudbeckius, Johan Skytte och även Gustav Adolf själv, som vid 26 års ålder skänkte sin ärvda egendom, 350 gods och gårdar, till Uppsala universitet, och därmed ställde detta på höjden av dåtida universitetsnivå samt för århundraden tryggade dess växt och utveckling. Den mannen hade sinne för demokratiska skolreformer. Det var på hans föranstaltande, som 100 fattiga studenter fingo fritt eller nästan fritt bord vid Uppsala universitet i det s. k. kommunitetet. Det var ett krafttag, det, med den tidens låga, totala studentsiffror. Men vad är det man här föreslår? Ja, socialdemokraterna ha ju i det fallet följt Gustav Adolfs tradition, att de vilja hjälpa eleverna även ekonomiskt och jag ansluter mig till deras linje i den punkten. Men vad är det annars som föreslås? Jo, en del opraktiska organisatoriska anordningar som göra undervisningstiden längre, så att ynglingarna komma ut ett år senare, och som göra arbetet mera pressande och ansträngande, men ändå till råga på allt ge ett sämre resultat. Är detta demokrati? Det är en reaktionär reform, icke värdigt ett demokratiskt parlament att besluta.

När jag var skolpojke i Karlstads läroverk, hörde jag en av mina lärare tala om för oss, att på en minnessten vid Långbanshyttan i närheten av Filipstad står att läsa en inskrift, som lyder så här: »Här föddes bröderna John och Nils Ericsson. Deras väg genom arbete till kunskaper och evärdlig ära står öppen för varje svensk yngling.» Jag har sedermera själv sett stenen och inskriptionen, och den har talat sitt gripande lapidarspråk till släkte efter släkte av pojkar, som gått där förbi.

Jag har själv varit en fattig pojke, ytterst fattig, som kommit fram genom matdagar o. s. v., och jag har den erfarenheten, liksom alla, som jag känner och som befunnit sig i samma situation, att vi icke, och icke heller våra när-maste, önskade någonting hellre än att vi skulle komma in så tidigt som möj-

ligt. Men här önskar man, att barnet så sent som möjligt skall komma fram till den skola, där det sedan skall fortsätta. Det är ju uppenbarligen så, att under de sista åren i den sexklassiga folkskolan få pigga och studiebegåvade pojkar ett synnerligen lätt arbete, och följaktligen måste de sedan pressas under de fyra åren för att återhämta detta. Det är en så opraktisk anordning, som gärna kan tänkas, viddagen endast för att tillgodose en fullkomligt abstrakt demokratisk princip, som icke innebär en verklig demokrati, utan en alldeles förlegad demokrati, av den art, som vi förut ha talat om.

Alltså, bottenskolan bör mycket gärna kvarhålla även de lärjungar, som vilja vinna högre utbildning, så länge detta kan ske med hänsyn till pedagogiska och sociala synpunkter, och så länge det är ändamålsenligt. I vårt land bör, som i många andra länder, tidpunkten för differentieringen för närvarande sättas till tiden för genomgångna fyra klasser i folkskolan. Jag ber att få erinra om, vad jag vill minnas att även herr Ljunglund antydde, att det revolutionära Tyskland, som raserat troner och altaren, för några år sedan, när det demokratiserade sitt undervisningsväsende, icke byggde det på den sexåriga, utan på den fyraåriga bottenskolan. Att så skett i detta gamla kulturland borde väl betyda något. Det var det demokratiska och republikanska Tyskland, som gjorde detta efter revolutionen, och man har icke ångrat det.

Jag erkänner vidare tillfullo statens förpliktelse mot den kvinnliga ungdomen, åt vilken under lika villkor bör beredas möjlighet till högre utbildning oberoende av social och ekonomisk ställning. Därvid bör visserligen tillses, att tillräckliga tillfällen beredas flickorna till avläggande av realskol-examen och studentexamen. Men det bör å andra sidan också tillses, att inga sådana anordningar vidtagas, att de lockas in på den teoretiska studiebanan till student- och realskoleexamen, utan att de själva ha ett särskilt starkt behov därav. Detta sker dock i dessa fyra föreslagna flickläroverk, som endast avse att leda till detta resultat, och likaså syftar flickornas intagande i goss-läroverken, där de skola komma in efter lika och fri konkurrens med pojkarna, endast till det målet. I stället borde det för flickorna beredas sådana utbildningsvägar, som för flertalet kvinnor, med hänsyn till deras framtida uppgifter, äro de lämpligaste och som visat sig genom långvarig experimentation vara de ändamålsenligaste.

Ett biträdande nu av utskottsmajoritetens förslag sker emot en praktiskt sett enhällig sakkunskap i detta land. Det sker till skada för vår ungdom. Det kan möjligen vara bra för 5 procent att få börja senare, men för 95 procent är det enbart till skada. På somliga orter har man genom beräkningar kommit till detta resultat, på andra orter är resultatet till och med ännu ofördelaktigare.

Man säger sig önska, att landsbygdens barn skola få stanna kvar i hemmet så länge som möjligt. Vad är det för mening i detta, då det finns endast 77 läroverk i riket, men ända till 91 kommunala mellanskolor, som alla redan äro byggda på det sätt, som man påstår vara så fördelaktigt för landsbygden? Det finns i medeltal nästan fyra kommunala mellanskolor i varje län. Den vägen står sålunda till överflöd öppen för landsbygdens befolkning. Vi äro emellertid villiga, att där ortsbefolkningen genom sina organ uttala sig därför, och där det visar sig att ett starkt behov föreligger, upprätta en sådan linje även vid läroverken. Men längre är det fullkomligt onödigt att gå, då det ju är ostridigt, att vägen är en nödfallsutväg, som är sämre än den andra.

Det är en reaktionär reform, om man sänker bildningsnivån i ett gammalt kulturland, och likaledes, om man förlänger studietiden i en tid, sådan som

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

vår, då allt talar högt och tydligt och manande för högre effektivitet i arbetet och överhuvud de mest praktiska anordningar. Båda dessa sorgliga resultat kommer en skolreform, sådan som utskottsmajoriteten föreslår, att omedelbart medföra. Vad vi behöva är en höjd bildningsnivå, och samtidigt en allmän utbredning av bildningen inom alla samhällsklasser, men detta kan och bör ske på ett mer praktiskt sätt och på bättre vägar än vad här föreslås. Det är just om den saken, som vi önska en utredning till nästa riksdag, och jag skall därför be att för min del få yrka bifall, med hänsyn till vad jag nu sagt, till huvudreservationens förslag under II, mom. a, att riksdagen måtte »i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t må efter den ytterligare utredning, som kan befinnas påkallad, till 1928 års riksdag» — det är sålunda icke på något sätt fråga om att uppskjuta frågan ad calendas græcas, utan att så snart som möjligt åvägbringa en lösning, även före valrörelsen — »framlägga förslag därom,

att realskolan anordnas såsom femårig, anknyttande till fjärde klassen i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer; samt

att vid läroverk å ort, för vilken genom kommunal representation framställning därom göres, må kunna efter Kungl. Maj:ts prövning av förevarande behov vid sidan av den femåriga realskolan anordnas även linje, anknyttande till sjätte klassen i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer.»

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet **Almkvist**: Herr talman, mina herrar! Så snart det har förelagat förslag till nyordning av skolväsendet i vårt land, har det uppstått strid. Enighet har aldrig varit möjlig att vinna. Riksdagen har ofta mot opinionen utanför riksdagens kretsar genomfört omändringarna. Även i nu förevarande omorganisationsfråga råder samma oenighet. Envar representant för en åsikt påstår sig ha obetingat rätt och fordrar, att hänsyn skall tagas till densamma vid skolväsendets reformerande. Detta är en förklaring till att en fråga av den art, som den föreliggande — om i någon mån jämnare fördelning mellan nationens barn av tillgången till högre bildning och därmed till vår kulturs skatter — kunnat framkalla en strid, som förts med den intensitet och lidelsefullhet, som plåga karakterisera ett religionskrig. Men därför att opinionen påstås vara enhällig, är det därför icke sagt, att den är det. Jag har läst omkring 500 tidningsuppsatser i denna fråga, och jag kan med bestämdhet förklara, att om man undantar stockholmspressen, utmyнна de flesta i erkännande och tillstyrkande helt eller delvis av det föreliggande förslaget och även de modifikationer, som utskottet föreslagit har förslaget vunnit anslutning av en mängd tidningar. Opinionen kan också vara vilseledd, och som ett belysande exempel på huru påståenden fällas och hur uttalanden kunna citeras och användas, tar jag redaktör Ljunglunds anförande rörande förhållandena i Finland. Han förklarade nämligen, att det föreliggande kravet är odemokratiskt och grundat på en övervunnen ståndpunkt, och såsom bevis därför citerade han ett uttalande i en finsk tidning. Hur förhåller det sig nu i verkligheten med situationen i detta avseende i Finland? Vilken betydelse kan man tillmäta det av herr Ljunglund fällda yttrandet såsom bevisning i föreliggande fråga? Svaren torde framgå av följande meddelanden. I Finland framlades till innevarande års riksdag ett förslag, som gick ut på införandet av 6-årig folkskola som gemensam barndomsskola, men med bibehållandet i rätt avsevärd utsträckning av det nuvarande skolsystemet, alltså ett förslag, som man kan säga i sina principer sammanfaller med det

förslag, som nu föreligger. Detta förslag förkastades emellertid av den finska riksdagen, därför att det medtog för mycket av den nuvarande organisationen, och regeringen utfärdade sedermera, den 10 sistlidne mars, följande direktiv för kommittén:

Folkskolan bör bli botten-skola för lärdomsskolan och deras lärokurser böra omedelbart ansluta sig till varandra, varför lärdomsskolan i allt bör byggas på folkskolans lärokurs, varjämte likväl även andra skolformer kunna förekomma i den mån nödiga förutsättningar finnas. Lärdomsskolan bör, för att bättre motsvara de förändrade sociala och ekonomiska förhållandena samt det praktiska livets och den medborgerliga bildningens behov, reformeras också med hänsyn till undervisningsprogrammet och undervisningssättet i enlighet med moderna pedagogiska principer, varvid bör beaktas bland annat att förberedandet av eleverna för lärdomsskolan, då det sker i privat skola, fyller samma krav som i folkskola, att från undervisningen i lärdomsskolan avlägsnas onödiga ämnen, och att i stället större vikt fästes vid utvecklandet av elevernas tanke- och omdömesförmåga samt självverksamhet. Undervisningen bör i högre grad vara koncentrerad, och läroböckerna böra på motsvarande sätt förbättras.

Sådan är den verkliga ställningen för närvarande i Finland och icke sådan, som herr Ljunglund sökte göra gällande.

Ett annat sätt att begagna sig av opinionen mot det föreliggande förslaget användes av herr Bergman. Han talade om ett läkarmöte, som hållits på Auditorium, av vilket skulle framgå, att praktiskt taget hela Sveriges läkarkår stod emot det föreliggande förslaget. Det förhåller sig i detta fall på det sättet, att, sedan inledaren, som var läkare slutat sitt anförande, mötets ordförande framförde mötets tack och därvid sade sig tro, att mötet hade läkarkåren bakom sig i den föreliggande frågan. Att uttyda detta förhållande så, att hela Sveriges läkarkår vore motståndare till det föreliggande skolförslaget, vittnar om en oerhörd djärvhet och frigjordhet i bevisföringen.

För att man över huvud skall kunna nå ett värdefullt resultat med en diskussion, fordras givetvis, att man utgår ifrån riktiga förutsättningar. Och vilka de riktiga förutsättningarna i detta fall äro, skall jag nu söka närmare belysa. När skolkommissionen framlagt sitt betänkande, vilket mynnade ut i ett förslag om generellt införande av sexårig grundskola i det svenska skolsystemet, infordrades däröver yttranden från alla de myndigheter, ämbets- och tjänstemän, som på ett eller annat sätt ha med folkundervisningen och den högre undervisningen att skaffa. Mer än 800 yttranden inkommo på detta sätt. I ett stort antal av dessa uttalades den meningen, att vårt skolväsen icke för närvarande borde byggas upp enbart på grundval av den sexåriga botten-skolan, med hänsyn av den sammanträngning av den högre skolan och den förlängning av studietiden, som därav befarades följa. Å andra sidan vore det heller icke med hänsyn till sociala skäl och med hänsyn till de önskemål, som uppbära botten-skolesträvandena, varken möjligt eller välbetänkt att avskaffa den kommunala mellanskolans skolform och bygga den högre skolan på treårig eller fyraårig grundskola. Det åtminstone för det närvarande riktiga vore därför, att bygga det högre skolväsendet dels på sexårigt, och dels på kortare grundskolestadium. De båda systemen skulle alltså bestå vid sidan av varandra, kompletterande varandra. Vart för sig hade sina förtjänster och sina brister, vart för sig tillgodosåge viktiga behov och intressen, men tillsammans borde de kunna giva skolväsendet den anpassning efter de skilda behoven och intressena, som överhuvud taget vore möjligt att vinna.

En organisation av skolväsendet, som byggde den högre skolan dels på avslutad folkskola, dels på ett kortare grundskolestadium och alltså läte två olika system bestå vid sidan av varandra, kunde sedan tänkas på olika sätt

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

tillämpad med avseende på de båda systemens ställning i förhållande till varandra. De kunde tänkas jämbördiga och lika betydande eller ock kunde det ena systemet uppfattas såsom det huvudsakliga och normala och det andra såsom en därtill fogad supplementär anordning.

Några närmare förslag angående de omständigheter, under vilka det ena eller det andra systemet skulle förekomma eller angående proportionen dem emellan, äro knappast att finna i de ifrågavarande yttrandena. I många yttranden synes man emellertid ha utgått ifrån, att det kortare grundskolestadiet borde komma till användning företrädesvis i städerna, under det att det sexåriga vore den för de mindre orterna lämpligaste formen, och slutligen betonades, att de nu befintliga kommunala mellanskolorna borde bibehållas vid nuvarande organisation och i större eller mindre omfattning förstatligas.

Av särskilt intresse är skolöverstyrelsens ställning. Verkets chef företräder ståndpunkten dels 6-årig, dels 3-årig grundskola. Där på en ort flera eller färre realskolor eller realskollinjer funnes borde allt efter förevarande behov flera eller färre av skolorna eller linjerna lämpas efter det ena eller det andra systemet.

Här vill jag påvisa, att herr Bergmans citerande av generaldirektör Bergqvists anförande skett på det sättet, att herr Bergman brutit ut från generaldirektör Bergqvists polemik rörande förekomsten av enbart den 6-åriga grundskolan det, som han i förevarande sammanhang funnit lämpligt. Överstyrelsens chef föreslår i själva verket ett blandat system.

Överstyrelsens minoritet höll före, att en organisation med kortare grundskolestadium borde bibehållas såsom den normala organisationen, medan överstyrelsens majoritet, som framhöll organisationen med 6-årig grundskola såsom den principiellt riktiga, ansåge, att en till treårig grundskola anknuten realskolororganisation tills vidare borde i viss omfattning bibehållas, nämligen i de fall, då en eller flera av de sålunda befintliga realskollinjerna skulle kunna tillsvidare förbli anknutna till 3-årigt grundskolestadium. Där på en ort endast en realskola funnes och denna hade så ringa barnantal, att parallellavdelningar icke vore upprättade eller funnes blott i de lägre klasserna, borde den förvandlas till en överbyggnad på folkskolans sjätte klass. Antalet realskollinjer på sexårigt grundskolestadium syntes icke enligt överstyrelsens mening böra på någon ort understiga antalet linjer av annan typ.

Vad jag nu anført utgör i huvuddrag en sammanfattning av de åsikter, som kommit till uttryck i de yttranden, som avgåvos över skolkommissionens förslag. Sammanfattningen är verkställd av de av dåvarande departementschefen Clason tillkallade skolsakkunniga.

De sakkunniga själva göra intet bestämt uttalande, men av deras argumentering för och emot skilda grundskolestadier kan dock utläsas, att ett blandat system i en eller annan form borde tillämpas, därest en omorganisation genomfördes. Hur ligga alltså de faktiska utgångspunkterna till för ett bedömande av den föreliggande frågan? Jo, så att den vidlyftiga utredning, som i ärendet verkstälts, sedan skolkommissionen avgav sitt betänkande, med stor tydlighet pekar på ett s. k. blandat system, d. v. s. en organisation med parallellformer.

I Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen har också tagits bestämd hänsyn till de under utredningen framkomna önskemålen. Beträffande anknytningen har, som bekant, föreslagits ett parallellsystem med såväl 3-årig som 6-årig grundskola, och på sådant sätt tillämpad, att antalet lägsta klassavdelningar, som skulle komma att ansluta sig till sexklassig grundskola under första året efter reformens genomförande, komme att förhålla sig som 77 till 94 — alltså en betydande övervikt för det kortare grundskolestadiet — och då omorganisationen blivit genomförd som 95—94 — alltså i det närmaste full likställighet.

Enligt utskottets förslag — jag ber att få nämna detta till förtydligande av de av herr Reuterskiöld på förmiddagen lämnade sifferuppgifterna angående klassavdelningarnas antal — kommer antalet lägsta klassavdelningar vid läroverk, som ansluta sig till 6-årig grundskola att utgöra 73, medan de, som ansluta sig till 4-årig grundskola, bliva 98, alltså en väsentlig förskjutning till förmån för det kortare grundskolestadiet, vad läroverken vidkomma.

I fråga om förekomsten av till den 6-åriga grundskolan anslutna avdelningar går Kungl. Maj:ts förslag följaktligen icke så långt som skolöverstyrelsens majoritet föreslagit men följer dess förslag i fråga om de mindre real-skolor, som endast ha *en* avdelning i de lägre klasserna.

Propositionen har i hög grad klandrats därför, att den icke tagit hänsyn till de från många håll framställda yrkandena om fyraårig grundskola. I dessa yrkanden ligga inneslutna två meningsriktningar, en, som anser, att den fyraåriga grundskolan bör ersätta den sexåriga, vilken endast bör tolereras i vissa fall, den andra, som håller före, att den fyraåriga och den sexåriga böra förekomma vid sidan av varandra i fri tävlan. Propositionens avståndstagande från det 4-åriga grundskolestadiet, taget i såväl den ena som den andra bemärkelsen, grundar sig på den åsikten, att detta system icke tillgodoser de krav, som ur social synpunkt böra ställas på en nationens gemensamma barn-domsskola. Visserligen uppskjutes genom sådan anordning valet av studieriktning ett år, men däremot icke till den tidpunkt, då ett *verkligt* val kan träffas mellan övergång till de praktiska ungdomsskolorna och övergång till fortsatta teoretiska studier. Till de praktiska skolorna sker övergången efter slutad sexårig folkskolekurs, och möjligheterna till vinnande av praktisk utbildning ställas i skymundan därigenom, att många barn två år tidigare måste träffa ett avgörande rörande övergång till teoretiska studier. Hos oss är den 4-åriga grundskolan därjämte alldeles oprövad, ehuru möjligheter för försök med en dylik anordning sedan mer än två årtionden förefunnits. Oprövad är däremot icke den treåriga grundskolan. Där är anknytningen redan sedan länge given, och både skolöverstyrelsens majoritet och generaldirektör Bergqvist hava i sina yttranden givit detta grundskolestadium företräde vid jämförelse med det fyraåriga.

På grund av anförda omständigheter och med hänsyn särskilt till läroverket, som, därest parallellformer skulle bliva införda, komme att mindre rubbas genom bibehållande av 3-årig grundskola än genom nyinförande av 4-årig som den ena formen, har i propositionen föreslagits, att den 3-åriga grundskolan skall utgöra den ena parallellformen. Jag torde knappast behöva framhålla, att jag fortfarande på denna punkt hyser samma åsikt som den i propositionen motiverade. Men då propositionen starkt klandrades — just av den opinion, som man tillmäter så stor betydelse — därför att den icke tagit hänsyn till yrkandena från visst håll om den 4-åriga grundskolan, och då efter verkställd granskning av propositionen ett flertal inom riksdagens skolutskott förklarar sig föredraga den 4-åriga grundskolan framför den 3-åriga som parallellform till den 6-åriga, har jag icke velat resa hinder i vägen för vinnande av större enighet till detta program. Och detta så mycket mindre som utskottet icke bestritt de pedagogiska skäl, jag anförde för mitt ståndpunktstagande.

Om utskottets behandling av propositionen kan från min sida sägas, att utskottet i de centrala och betydelsefulla delarna uttalat sin anslutning till propositionen, ehuru utskottet byggt ut den föreslagna organisationen. Ett undervisningsdepartement måste, hur obekvämt detta i vissa fall än kan befinnas vara, taga stor hänsyn till statsfinansiella förhållanden. Det är dessa hänsyn, som verkat återhållande vid utarbetandet av regeringens förslag i fråga om åtgärder för flickornas undervisning och om förstärkandet av de kommunala mellanskolorna. Riksdagen har i detta avseende friare händer, och

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.*

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

utskottet har i de båda nämnda fallen givit regeringen mer än vad den äskat. Detta kan icke giva anledning till veklagan från departementschefen sida.

I ett par fall måste jag emellertid beklaga, att utskottet funnit sig böra i viss mån frågå Kungl. Maj:ts förslag. I propositionen föreslås, att antalet elever i klassavdelningarna i de högre allmänna läroverken skulle minskas å gymnasiestadiet från 30 till 25, och i realskolan från 35 till 30. Denna minskning har länge framstått såsom önskvärd. Genomförandet av en dylik förbättring skulle, enligt verkställd uppskattning, medföra en kostnadsökning av högst en miljon kronor, för övrigt en fiktiv siffra. Utskottet har emellertid ej nu velat taga bestämd ställning till detta förslag, utan anser, att en närmare utredning rörande de ekonomiska konsekvenserna bör föregå ett beslut härom. Jag vill endast uttala den förhoppningen, att riksdagen i sinom tid välvilligt skall pröva eventuell framställning i nämnda syfte.

Vidare har utskottet i motiveringen till kapitel V, Realskolan, uttalat sig för att inträdesprövning för barn, som genomgått folkskolan, skall förekomma endast vid läroverk, där bristande utrymme gör en gallring bland de inträdessökande nödvändig. Den tolkning av innebörden av utskottets beslut på den punkten, som här nyss gavs av herr Karl Johan Ekman, torde vara oriktig.

De skolsakkunniga hava ansett, att ämnena kristendomskunskap och historia på grund av sin karaktär icke borde göras till föremål för förhör, därest den inträdessökande företedde minst godkänt vitsord från folkskola, anordnad enligt någon av folkskolans huvudformer. De sakkunniga hava därjämte framhållit, att ämnena modersmålet och räkning måste anses vara mest vägledande vid det omedelbara bedömandet av de prövande. I propositionen uttalas visserligen, att departementschefen helst sett, att realskolan kunnat stå öppen för alla lärjungar, som genom betyg från folkskola styrkt sig besitta det kunskapsmått, på vilken realskolan skall bygga. Med hänsyn till de svårigheter av praktisk art, som inställa sig vid en sådan ordning, föreslås emellertid, att inträdesprövning skall omfatta ämnena modersmålet och räkning, samt så anordnas, att den icke blott omfattar skriftliga prov, utan jämväl på lämpligt sätt ordnade samtal i syfte att utröna inträdessökandes förståndsutveckling och läggning, samt att samverkan skulle äga rum mellan den lärare, som avlämnar, och den lärare, som tar emot barnen. Jag håller före, att det vore lämpligast, om på detta sätt begränsade inträdesprövningar tills vidare komma att äga rum även i de fall, då utrymmet medgiver intagning av alla sökande, och jag anser det fördenskull önskvärt, att motiveringen beträffande inträdesprövningarna på så sätt ändras, att någon avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag icke äger rum.

Vad angår *gymnasiet* har utskottet i allt väsentligt skänkt sitt erkännande åt de grundsatser, som jag i mitt anförande till statsrådsprotokollet utvecklat. De berättigade krav på naturlig anknytning för den ungdom, som genomgått kommunala mellanskolor och fristående realskolor, Kungl. Maj:t velat tillgodose genom att i skäligen utsträckning anordna gymnasiet treårigt, har utskottet praktiskt taget fullständigt beaktat. I fråga om den allmänna anordningen av gymnasiets undervisning, har utskottet visserligen avböjt den fasta nyspråkliga linjen, men genom den organisatoriska lösning av linjedelningsproblemet, för vilken utskottet uppdragit grundlinjer, har önskemålet i sak fyllts. Jag kan endast uttala tillfredsställelse däröver, att den närmare prövningen angående linjeuppdelningen överlämnats åt Kungl. Maj:t, varigenom möjlighet förefinnes att begränsa uppdelningarna till normalt antal. Mot de angivna grundsatserna för gymnasiets reformering har jag ingen väsentlig erinran att göra. De ansluta sig i huvudsak till den plan för skolans inre arbete, som jag uppdragit, och jag är övertygad om, att den konkreta utformning av den nya gymnasieorganisationen, som med ledning av utskot-

tets uttalande och vid ett positivt beslut kommer till stånd, skall komma att ådagalägga både att bildningsnivån blir upprätthållen och att en väsentlig fördjupning av de inhämtade kunskaperna skall kunna uppnås, detta främst genom koncentration i olika bemärkelser.

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.*

(Forts.)

Vidare framgår att utskottet accepterat lyceitypen. Dock kan jag icke underlåta att beklaga, att utskottet icke velat tillerkänna Norrland någon linje av denna typ. De skäl, som betingat avvikelser från Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt, kan jag icke finna alldeles övertygande.

Jag kommer så till frågan om *flickundervisningens* ordnande. Även beträffande denna har utskottet godtagit Kungl. Maj:ts principer och i huvudsak biträtt de förslag, som framställts rörande särskilda flickläroverk. Att utskottet icke i den *omedelbart* förestående tillämpningen av desamma ansett sig nödsakat att visa lika stor återhållsamhet, som departementschefen måste ådagalägga, bereder givetvis ingen oangenäm överraskning. Jag har alltså icke anledning att här inlägga någon gensaga. Den enda punkt, där utskottet ställt sig avvisande, hänför sig till de realskolelinjer, som Kungl. Maj:t velat räkna med vid ett antal flickskolor. Jag förstår emellertid utskottets skäl för detta ståndpunktstagande, men kan icke helt gilla det. Jag uttalar emellertid den förhoppningen, att kommunala flickskolor, särskilt anpassade för sin speciella uppgift, snarast möjligt skola komma till stånd, varigenom de studiemöjligheter, Kungl. Maj:t velat bereda flickorna genom det förslag, utskottet icke velat biträda, komma att bli tillfinnandes.

Medan jag är inne på denna punkt, ber jag också att få säga några ord om den kritik, som riktats mot den typ, som givits de statliga flickläroverken, och vilken senast berördes av herr Bergman. Det föreslås i propositionen, att statliga flickläroverk skola upprättas i fyra av rikets städer. Det gäller alltså de största städerna, där flickornas antal är tillräckligt stort för att befolka både ett statligt flickläroverk och de nuvarande åttaklassiga flickskolorna. De nya statliga läroverken ha tillkommit för att bereda flickorna samma möjlighet som ynglingarna att nå fram till realskoleexamen och studentexamen. Ävsikten är att i det hänseendet bereda dem likställighet med de ynglingar, som ha för avsikt att sedermera fortsätta sina studier vid universitet eller eljest taga sådan anställning i statstjänst för vilken någon av nämnda examina kräves som kompetens. Vid sidan av dessa statsläroverk komma möjligheter att finnas för de flickor, som vilja välja den vägen, att fortfarande mottaga undervisning i flickläroverk med normalskolekompetens. Vid utformandet av de ifrågasatta kommunala flickskolorna är det givetvis nödvändigt, att speciell hänsyn toges till deras uppgift att utbilda unga kvinnor, och jag tror, att, om denna nya typ blir väl avvägd samt anpassad till det nutida livets krav, just den kommer att bli framtidens flickskola.

Av anförandet till statsrådsprotokollet torde med tydlighet framgå, att jag fäster mycket stort avseende vid omläggningen av det inre skolarbetet. Att trots detta i statsrådsprotokollet uppdragits allenast huvudlinjerna för den önskvärda och nödvändiga reformen, härrör ingalunda av någon underskattning från min sida av detaljerna, icke heller av någon ringaktning beträffande riksdagens förmåga att bedöma dessa detaljer. Men lika övertygad som jag är om riktigheten av, att riksdagen fattar bestämt beslut rörande den yttre organisationen, lika övertygad är jag, att det är olämpligt att detta inre arbete — kursplaner, timplaner, överhuvud taget arbetets form och läggning — skall i detalj fastställas av riksdagen. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att efter nödig ytterligare beredning, i anslutning till de framställda huvudgrunderna, vidtaga erforderliga åtgärder i saken. De nya undervisningsplaner, som bli nödvändiga, därest riksdagen godtager utskottets ståndpunkt i detta avseende, måste givetvis bli väsentligen olika de hittillsvarande. Och såvitt jag kan

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

se, innebär utskottets förbehåll mot en full anslutning till de uppdragna linjerna, betingat av ekonomiska hänsyn, icke något tvång att uppskjuta åtgärder i sådant syfte, i den mån dessa icke draga med sig ekonomiska konsekvenser. Jag inskränker mig till att konstatera det stöd, som från utskottets sida skänkts strävandena att ingjuta en ny anda i och giva en delvis annan form åt våra skolors arbete. När jag alltså ansluter mig till utskottets förslag, i vad detta avviker från regeringens, vill jag emellertid i detta mitt första anförande understryka vad utskottet säger på sid. 131: »Slutligen vill utskottet beträffande hela den organisation, som nedan föreslås, framhålla, att erfarenheten givetvis kan göra vissa jämkningar i densamma önskvärda på grund av lokala förhållanden, ändrat elevantal m. m., och utskottet förutsätter, att i sådant fall Kungl. Maj:t härom kommer att för riksdagen framlägga förslag», och på sid. 62: »Utskottet vill särskilt framhålla angelägenheten av att övergången till den nya organisationen sker under så mjuka former som möjligt.» Av dessa yttranden framgår det, att det icke är meningen att på det sättet fastlåsa organisationen, att den icke, därest omständigheterna det påkalla, kan förändras, och för min del vill jag mycket starkt understryka det önskvärda i att organisationen ges erforderlig smidighet och anpassning, och samtidigt vill jag betona, att reformens genomförande kommer att ställa stora krav på klokhet och förståelse hos dem, som skola leda och övervaka detta arbete.

Utan att nu i detta sammanhang upptaga till bemötande vissa detaljer, om vilka åtskilligt skulle vara att säga och till vilka jag torde få tillfälle senare återkomma, vill jag framhålla, att det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, som i väsentliga delar godkänts av utskottet, avser att med hänsyn till undervisningsmöjligheter skapa, så långt det går, likställighet mellan barn från skilda samhällsskikt och från hem med olika ekonomisk bärkraft. Därför vill förslaget i sin mån bidra till att utjämna motsatsförhållandet mellan land och stad.

Vårt folk är i många avseenden ett lyckligt och enhälligt folk. Det splittas icke genom slitningar i fråga om religionsåskådningar, och det lider icke under trycket av språkolikheter, men ännu äro vi på långt när icke ett folk. Det finns ännu många klyftor mellan olika samhällsgrupper att överbygga. I stort sett tyda förhållandena på, att det behövs en ny andlig atmosfär i det nationella samarbetet och i den folkliga gemenskapen. För att en sådan skall kunna skapas, är det nödvändigt, att kulturen hämtar sin näring från så djupa, breda och friska lager som möjligt. För framtiden kan Sveriges folk endast ha nytta av ett sådant förhållande.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr förste vice talmannen, att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för åtnjutande av beviljat statsbidrag till uppförande av en för Norrbottens län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium);

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till uppförande och drift av en för Jämtlands län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium) jämte i ämnet väckta motioner;

nr 117, i anledning av väckt motion om anslag till Föreningen för folkbad;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för ersättning åt ombud, som avses i 27 § 4 mom. av förordningen angående försäljning av pilsnerdricka;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 30, gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt nordiska museets personal;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 39, gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt svenska sjömanspräster i vissa utländska hamnstäder;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 218, gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid vissa statsunderstödda anstalter för yrkesundervisning;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 265, gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1927—1928 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1927—1928 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;

nr 125, angående tillfällig löneförbättring åt nordiska museets personal;

nr 126, i anledning av väckt motion om tillfällig löneförbättring åt rektorer och lärarpersonal vid bergsskolorna i Filipstad och Falun samt tillfälliga lönetillägg till vaktmästarna vid samma skolor; samt

nr 127, i anledning av väckta motioner om tillfällig löneförbättring åt lärare vid folk- och småskolor samt högre folkskolor m. m.;

första lagutskottets memorial nr 43, i anledning av första kammarens återremiss av första lagutskottets memorial nr 38 med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 31 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående slakt av husdjur dels ock i ämnet väckta motioner; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion, I: 161, om ropet från Kalix älv och aktiesystemet.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.09 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 18 maj e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Fortsattes överläggningen rörande punkten B. a. 4. av andra särskilda utskottets hemställan under avdelningen I i utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Herr Pålsson: Herr talman! Av den presstorm att döma, som under de sista fjorton dagarna upprört tidningar och läroverksvärlden, skulle man kunna tro, att föreliggande fråga är av mycket stor omfattning. Emellertid är den icke av så stor räckvidd, som man vill göra gällande. Ecklesiastikministern har på ett ställe i propositionen betecknat denna sak med det värde, som den i själva verket har. Han säger, att det »icke nu gällde genomförande av en allmän och fullständig omläggning av läroverksorganisationen utan endast en partiell ombildning». Så ligger nämligen saken. Något så väldigt omfång har frågan inte, utan det gäller här i huvudsak en partiell omläggning, där man skall försöka inpassa den kommunala mellanskolan i läroverkssystemet under statligt hägn. Största motståndet vid försöken att lämpligast anpassa denna skolform, den kommunala mellanskolan och likvärdiga skolformer till systemet i övrigt väcker ju frågan om realskol- och flickskolans anslutning till folkskolan. Man tyckes inte på motsidan, när man nu försöker ordna det på annat sätt, hava observerat, att man i verkligheten är 18 år för sent ute med sin opposition mot den anslutning, som redan i det avseendet finns. Riksdagen beslöt 1909 upprättandet av kommunala mellanskolor med anslutning till folkskolans 6:e klass. Under årens lopp har med denna anslutningsform till folkskolan bildats ett 90-tal kommunala mellanskolor och 10,000-tal elever ha utexaminerats därifrån. Det motståndet är sålunda för sent ute, om man nu skall göra som villkor vid den officiella anslutningen för landets övriga skolor anslutning till 4-årig bottenskola som huvudform. Utskottsreservanterna utgå ifrån, att det inte längre skulle vara frihet att erhålla anslutning till 6-årig folkskola, som man haft under dessa år, utan de sätta ju upp som ett av sina huvudyrkanden, att även härvidlag skulle i huvudsak anslutning medgivas endast till den 4-åriga folkskolan som huvudform. Anslutningsrätt till 6-årig folkskola skulle endast ges undantagsvis och efter särskild ansökan. Att landsbygdsintresset härigenom skulle skadas, är uppenbart. I allt fall bör bevis framläggas, att den kommunala mellanskolan icke bibringar eller kunnat bibringa sina elever kunskaper upp till samma nivå som den 6-åriga realskolan, vilken enligt utskottet nu skall övertaga denna anslutning. Denna bevisning anser jag ännu saknas.

Bland alla angrepp, som denna skolorganisation blivit utsatt för, har man i alla fall på intet håll påstått, att den kunskapsnivå, som den kommunala mellanskolan gav, skulle stå lägre än den kunskapsnivå, den 6-åriga realskolan i städerna ger, utan tvärtom är det erkänt på alla håll, att man väl håller uppe kunskapsnivån i de kommunala mellanskolorna, som äro byggda på 6-årig folkskola. I skolkommissionen hade jag tillfälle att jämte några andra

ledamöter genomräkna de studentbetyg, som givits vid gymnasier, där eleverna utgjorts dels av sådana, som kommit från de kommunala mellanskolorna, dels av realskolornas lärjungar. Det visade sig därvid, att om man tar hänsyn till vad studentbetygen gävo vid handen, därest de evalveras i siffror, de av dessa studenter, som genomgått den kommunala mellanskolan, samtliga hade en högre betygsnivå än de andra. Allt detta bestyrker således, att den kommunala mellanskolan och 4-åriga realskolan byggd på typen av 6-årig folkskola är en grund, som bär, och att den ger lika gott resultat som 6-årig realskola byggd på 3-årig folkskola.

Varför sträva vi då att nu försöka förstatliga de kommunala mellanskolorna? Ja, det är därför, att nu då det är fråga om att förstatliga en hel del kommunala läroverk i städerna, så bör landsbygden naturligtvis begagna tillfället att få förstatliga så många av de kommunala mellanskolorna, som det är möjligt att nu föra inom linjen. Ty vi, de kommunala mellanskolornas vänner, äro fullt övertygade om, att därest nu vid den stora uppgörelsen de kommunala mellanskolorna på landsbygden skulle lämnas utanför och icke bli förstatligade, bleve följden, att vi för lång tid framåt finge sämre lärarmateriel i den skolan än man får i statens skolor. Det är ju så att var och en, som kan, strävar efter att få statsanställning. Det är en socialt bättre och förnämligare ställning, man därigenom får och lönen är också högre. Det är alldeles tydligt, att om den enskilda kommunen har lärarbefattningar vid sin skola, försöka dess innehavare att så fort som möjligt komma in i statstjänst. Om nu inte de kommunala mellanskolorna förstatligas och således icke kunna erbjuda statstjänst åt dessa lärare, blir naturligtvis de kommunala mellanskolorna vad lärarbefattningarna angår en genomgångsport i betydligt högre grad än de varit förut. Ty om man förstatligar läroverken i städerna, blir det flera tillfällen än förut till statsanställning, och då skulle de bästa lärarna från de kommunala mellanskolorna alltid söka komma över till dessa nybildade statsläroverk.

I verkligheten finnes ingen större skillnad mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Den enhetsskoletanke, som bär upp utskottsförslaget, godkännes ju även av reservanterna. Reservanterna godkänna icke anslutning till 3:e folkskoleklassen, och det gör ju inte heller utskottsmajoriteten. Således stå bägge två även där på samma linje. Både reservanterna och skolutskottets majoritet godkänna däremot anslutning till 4:e och 6:e folkskoleklassen, men reservanterna vilja ha den förra som huvudform och anslutning till 6:e klassen i folkskolan endast i mån av behov, under det att utskottsmajoriteten godkänner anslutning till 4:e och 6:e klassen i folkskolan som med varandra likvärdiga skolformer. Det må man ju säga, att det är väl att i alla fall kräva alltför mycket, när man från deras håll, där man ivrar för anslutning till den 4-åriga folkskolan, kräver, att den skall vara huvudformen, under det att anslutning till den 6-åriga folkskolan endast skulle vara en biform i synnerhet som utvecklingen gått sistnämnda väg. I alla fall är ju skillnaden så liten, att jag tycker att den inte borde medföra något avslagsyrkande från reservanthåll.

Enahanda är förhållandet i fråga om flickskolorna. I den delen äro ju alla numera överens om, att det är statens skyldighet att ombesörja, såväl att lika goda skolor av staten tillhandahållas flickor och gossar, som att dessa skolor med avseende å terminsavgifter äro lika billiga som de övriga. Såväl reservanterna som majoriteten äro också överens om att i en skrivelse tillkännagiva detta för regeringen och avvakta regeringens förslag ett kommande år. Skulle man då verkligen kunna tro, att regeringen förfar på annat sätt än att undersöka alla möjligheter för att försöka få flickskolorna så bra ordnade som möjligt? På reservanthåll fruktar man, att den 8-åriga flickskolan, som av

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

reservanterna omhuldas, inte skulle komma att på något sätt gå igen i den nya skolformen, men det är ju alldeles säkert, att regeringen i alla händelser har sin blick riktad på även denna skolform och försöker att om möjligt tillgodose kravet på den längre utbildningstid, som man säger vara nödvändig med flickornas undervisning. Således kan man säga, att inte heller i detta fall någonting skiljer reservanterna från utskottsmajoriteten.

I fråga om den praktiska realskolan förorda båda parterna skrivelser, avseende att folkhögskolor och lantmannaskolor skulle på något sätt sammanbindas med den högre folkskolelinjen. Här är man således återigen ense, och det är ju rätt så underligt, att den ena parten då skulle gå på ett rent avslagsyrkande, under det den andra parten vill ha resultat i år.

Även i fråga om gymnasiet tycks man kunna vara överens, i det att utskottets majoritet förordar departementschefens förslag, att studiearbetet inom de olika gymnasielinjerna skall koncentreras kring ett visst antal ämnen med fri rätt att välja andra ämnen. Reservanterna säga, »att de finna detta förslag tilltalande», och det är ju klart, att det underlättar betydligt vid studentexamen att slippa hålla tillsammans de många ämnen, som nu är erforderligt. Inte heller här är det någon större skillnad mellan reservanterna och utskottsmajoriteten. Det är ju rätt så egendomligt, att när man står så nära varandra, man från reservanternas håll endast får förnäma axelryckningar, när det gäller att besluta och skrida till handling. Jag kan inte tyda detta på annat sätt, än att man på det hållet brister i god vilja att föra skolreformen fram till en verklig lösning. Emellertid måste reservanterna finna, att denna lilla skillnad inte kan utgöra tillräckligt skäl för majoriteten att uppskjuta frågans lösning ett år. Vi komma att handla.

Herr Ljunglund sade oss på förmiddagen, att den goda viljan att vänta var tillräcklig, för att man skulle kunna nå ett mål, och att om man förtröstade på att en sak skulle komma, den också i verkligheten kom. Jag tror inte, att herr Ljunglund själv är beredd att tillämpa detta vid de tillfällen, då han med handling kan förvärva något. Då jag hörde herr Ljunglund tala om tålmodets stora konst, så mindes jag, huru för två månader sedan en vredgad man uppträdde på denna talarstol. Jag tror, att om han vid det tillfället haft i sin makt att erövra den Bonnierska pressbyrån, så hade han säkerligen tagit den utan att sitta stilla i förbidan och vänta på, att den skulle komma honom i handom.

Emellertid bli reservanterna rätt varma i hågen, då man kommer till kapitel X, där det gäller förstatligandet av de kommunala läroverken i städerna. Där är den runda handen framme, och genast är man färdig att förstatliga de kommunala skolorna i nio stycken städer. I en hast förstatligar man sålunda de kommunala gymnasierna i Eksjö, Södertälje, Eskilstuna, Uddevalla, Skövde, Landskrona, Ystad och Hudiksvall och de bägge sistnämnda utvidgas med nya linjer. Kungsholmens realskola utvidgas med tre- och fyraårigt gymnasium och ensamt denna utvidgning av Kungsholmens läroverk kostar årligen lika mycket som förstatligandet av tio kommunala mellanskolor på landsbygden. Men eftersom det finns flera städer, som ännu inte blivit tillfredsställda, då det gäller att förstatliga deras läroverk, så fortsätter man. Man tar då med de kommunala mellanskolorna i Lidingö, Katrineholm, Motala, Höganäs, Trollhättan, Sollefteå och Boden, vidare Nässjö, Ronneby, Hässleholm, Falkenberg, Karlskoga och Stora Tuna. Men de kommunala mellanskolor, som äro belägna i mindre samhällen och på landsbygden, har man rakt inte råd att ta med. Detta är högerreservanternas bidrag till avlyftandet av landsbygdens kostnader för det högre skolväsendet. Man kan väl fråga sig, om det ligger rättvisa i detta tydliga skoltagande till städer-

nas förmån. Att döma av detta tycks landsbygden för högern inte äga annat värde än det värde, som vart fjärde år framkommer vid valmarknaderna, då man vill få fram väljare för partiet.

Man kan då också fråga sig, vilken ståndpunkt lantmannahögern kan ha i denna fråga. Jag tycker, att det skulle bära den rätt mycket emot att följa stadshögern även i dess försök att bringa städerna hjälp genom att förstatliga deras skolor och sänka deras skolor och sänka deras kommunalutgifter, under det landsbygden ingenting kan få. Det är väl dock så numera, att även bönderna förstå värdet av bildning och kunskaper och veta att dessa utgöra en källa till makt. Makt även att utvinna markens gröda. Man menar därför att det, som staten skall offra för undervisningens behov, icke enbart skall stanna vid sådana åtgärder som att städerna få sina skolor förstatligade, utan att de utsträckas även till landsbygden i den omfattning, som utskottet föreslagit.

Nu synes det emellertid inte vara någon möjlighet att få en enda röst från högersidan till förmån för detta förslag, men vi få väl försöka reda oss ändå. Socialdemokraterna visa sig ju, tacknämligt nog, vara rätt förstående genom att utöver förstatligandet av de kommunala mellanskolorna i de rena industri-distrikten även vilja tillmötesgå landsbygden rätt långt ute i bondebygderna.

Karl Staaff yttrade en gång något om, att det fanns två nationer här i landet, vilkas intressen det var synnerligen svårt att ena. En av orsakerna till, att dessa två nationer finnas, är naturligtvis den, att barndomsskolan icke är gemensam. Det förslag som här föreligger skulle — om det antages — göra barndomsskolan gemensam för alla barn och kommer i så måtto, åtminstone i den mån staten kan göra det, att undanrycka denna olikhet och bibraga till att av de två nationerna göra en.

Herr talman! Då jag har god kännedom om de utmärkta resultat i kunskapshänseende, som kunna nås vid en fyraårig kommunal mellanskola, byggd på en sexårig folkskola av B-typ, och då det för dem, som tvivla på denna skolform och dess vederhäftighet, finns tillgång till en typ med femårig realskola, byggd på en fyraårig folkskola, skall jag be att få ansluta mig till dem, som yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wohlin: Herr talman, mina herrar! Jag inlägger min protest mot kammarens i lördags fattade beslut att icke bevilja några dagars rådrom för detta ärendes ytterligare övervägande. De gångna dagarnas studium av propositionen har för mitt vidkommande givit vid handen, att detta är en av de allra svåraste och mest invecklade frågor, till vilka jag såsom riksdagsman haft att ta ställning. I utskottets kläm äro dessutom de olika momenten och de olika huvudavdelningarna så egendomligt sammanknutna med varandra, att, som man finner av ett utdelat cirkulär, talmännen måste ge kammarens ledamöter särskilda anvisningar, i vilket sammanhang de olika momenten i verkligheten stå till varandra.

Skolfrågan är även för mig vida mera än en organisatorisk fråga; den måste ses i sammanhang med hela vårt samhällsliv. Visserligen bestämmas de sociala förskjutningarna liksom inriktningen av de unga generationernas val av levnadsbanor djupast av tidsrörelsernas mäktiga krafter. Men ett lands skolväsen utövar dock ett betydligt inflytande på denna utveckling. Det är oerhört viktigt att anpassa skolväsendets organisation efter de sunda och goda strömningarna i tiden och icke efter doktrinära uppfattningar, även om dessa kunna ha ett tillfälligt stöd i populära men skeva samhällsåskådningar. Utskottet säger, att skolorganisationen bör »taga vederbörlig hänsyn till samhällets nuvarande sociala struktur». Ja, men icke enbart till samhällets nuva-

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.*

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

rande sociala struktur, utan även till samhällets sociala struktur. sådan man önskar, att denna så småningom skall förändras. Jag är personligen fri från alla dogmatiska och förutfattade meningar i skolfrågan, på mig inverka inga speciella kårintressen, men jag har naturligtvis liksom alla andra en viss uppfattning om vad som bäst gagnar vårt svenska samhälle.

Vårt skolväsendes utveckling under de sista decennierna har, såvitt jag förstår, i övervägande grad främjat ungdomens teoretiska utbildning. Jag tillhör dem, som anse den praktiska yrkesutbildningen, trots vad som här gjorts, vara för svagt företrädd inom vårt undervisningsväsen. I forna tider rådde ett långt starkare urval bland de studiebegåvade, i senare tid har tidsandan drivit allt större massor av ungdomar från olika samhällsklasser in på de långa teoretiska studiebanorna. Otaliga ynglingar, som haft praktiska anlag, ha på grund av de praktiska yrkenas undervärdering och en verklighetsfrämmande tro på de s. k. högre yrkenas utkomstmöjligheter, tagit miste om sin verkliga kallelse. Vårt lands breda samhällsklasser på land och i stad, böndernas söner icke minst, ha lämnat fädernas yrke, och vi ha fått en växande massa av studerat folk, för vilket livsuppehållet med varje år blir allt osäkrare. Tjänstemannabarnorna äro överfyllda, medan jordbruket och andra förnämliga yrken berövas många praktiska yrkesmän och framtidsmän.

Nu säger man: denna utveckling är på retur. Den ekonomiska utvecklingen reglerar av sig själv sådana felaktiga förskjutningar yrkena emellan. Väl fanns en tid, då fåfänga föräldrar i den nyblivne studenten sågo sina gladaste förhoppningar realiserade; nu ser den frie jordbrukaren eller borgaren många fall omkring sig, där studenter gå nedslagna och besvikna inför den bistra verkligheten. Nu ha, tillägger man, tjänstemannabarnornas ekonomiska fördelar blivit mindre, medan de fria yrkenas, ja t. o. m. kroppsarbetarnas löner relativt stigit. Jag svarar på allt detta: det är i någon mån sant, men alltså jämt förhärska dock i de vidaste kretsar av vårt folk de gamla föreställningarna. Alltjämt suges en mängd unga män och kvinnor upp mot de högre studiebanorna utan att ha verkliga anlag härför. Och alltjämt är vårt lands skolväsen enligt min mening sådant, att det icke främjar den bästa och allsidigaste inriktningen av svenska nationens produktiva andliga krafter.

Alla veta, i vilken grad den tekniska och praktiska undervisningen blivit undanskjuten av den moderna skolpolitiken. De s. k. fortsättningsskolorna efter folkskolan besökas visserligen av ett stort antal barn, men deras värde för yrkesutbildning är ju icke vidare stort. De genom 1918 års reform inrättade praktiska yrkesskolorna finnas visserligen i viss utsträckning, men bestå enligt sakkunnigas mening ännu väsentligen på papperet. Tekniska skolan i Stockholm är otillräckligt tillgodosedd och i landets huvudstad sakna vi ännu ett tekniskt gymnasium. De tekniska fackskolorna i Stockholm, Göteborg och annorstädes äro föga utvecklade och ekonomiskt ställda i skymundan, samtidigt med att folkskolorna vuxit upp som jättepalats. Anslagen till dessa tekniska skolor äro redan av den grund små, att respektive stadskommuner lagt ut miljoner kronor för folkskolornas byggande; flera städer, t. ex. Norrköping, där behovet av sådana tekniska skolor är stort, ha dessutom ej minst på grund av den förda skolpolitiken mycket höga kommunalutskylder. Den nu föreslagna skolreformen lämnar alla dessa förhållanden åsido. Man säger måhända, att de icke höra hit, men det bestrider jag. När man som nu vill genomföra en stor revision av vårt skolväsen får man ej tappa blicken för proportionerna mellan skolväsendets olika grenar, ej minst med hänsyn till denna reforms ekonomiska följdverkningar på folkskoleväsendets område. Jag anser det vara av vikt att ha inledningsvis nämnt denna min uppfattning om den felaktiga proportion, i vilken vi under de gångna årtiondena tillgodosett å ena sidan den teoretiska, å andra sidan den praktiska undervisningen.

Visserligen innehåller utskottets motivering en och annan sats, som tyder på att denna synpunkt uppmärksamrats. Så säges t. ex., att »de på mera teoretiska studier inriktade begåvningarna såväl som de för det praktiska livets mångskiftande uppgifter lämpade begåvningarna äro alla att betrakta som viktiga samhällstillgångar». »De individuella begåvningarna», tillägges det, »bliva på det sätt föremål för samhällets omvårdnad, att de vid barndomens slut beredas tillfälle till utbildning i läroanstalter, där de kunna utveckla sig var och en efter sina anlag.» Men sådana sporadiskt förekommande satser ådrunkna fullständigt i totalframställningen, som jag betecknar såsom uttryck för en dogmatisk och förlegad syn på vårt skolväsendes uppgifter. Motiveringen är i övervägande grad knuten till omtanken om »studiebegåvningarna» och deras tillvaratagande. Man vill skapa möjligast lika startmöjligheter för dessa, det är för dessas skull man vill ha den sexåriga bottenkolan i så stor omfattning genomförd, det är denna grupp av samhällets barn man har i tankarna, då man som nu vill omstöpa vårt högre undervisningsväsen. Ingen uppräknings av spridda uttryck med annat innehåll ändrar denna min mening om utskottsbetänkandets uppläggning. Under II, punkt b, förekommer ett skrivelseförslag rörande bl. a. frågan, huruvida praktiska bildningslinjer må kunna anordnas på realskolans åldersstadier. Jag har diskuterat denna tanke med för den praktiska undervisningen intresserade personer. Det torde vara en dödfödd tanke, men därest den likväl skulle förverkligas, komme den att leda till en ofullkomnad praktisk bildning utan värde, samtidigt med att intresset för de verkliga skolorna för praktisk yrkesutbildning komme att försvagas. Nej, jag behöver icke tillägga mera; hela den anda, varur utskottsbetänkandet framgår, är uppenbar.

Mot folkskolan som bottenkola har jag ingen erinran. Jag instämmer i vad utskottet anför om betydelsen av att social ställning och ekonomiska villkor icke få vara avgörande för de ungas framkomst i livet. Likaledes instämmer jag i att samhället bör skapa ett skolsystem, som framkallar känslan av de olika medborgargruppernas nationella samhörighet. Men om dessa grundsatser råder ju i denna stund ingen meningsskiljaktighet mellan de olika grupperna i riksdagen. Herr Olof Olsson yttrade i sitt för övrigt sympatiska anförande, att det icke ginge för sig att låta de förmögnas barn och de fattigas barn få sin utbildning i skilda skolor. Men så är det lyckligtvis icke heller ställt för närvarande! Det är icke så, tillade han, »att de förmögnare klassernas barn i regel äro mera begåvade än de fattiga klassernas barn». Jag saknar all kännedom om att det existerar en sådan orimlig och motbjudande uppfattning. Därest den anmärkningen hade fog för sig gentemot oss, som tillhöra oppositionen, ja, då skulle vår ställning vara svag. Men anmärkningen har intet som helst fog gentemot oss, ty vi äro anhängare av folkskolan som bottenkola och vi vilja i likhet med utskottet i möjligaste mån ordna det så, att föräldrarnas förmögenhetsställning, såvitt på skolväsendet beror, icke skall inverka på barnens möjligheter att ta sig fram på olika studievägar. Nej, aldrig har jag ett ögonblick haft en så absurd tanke, som att de begåvade barnen företrädesvis skulle komma från förmögnare samhällsskikt. Hela vår svenska historia jävar ju riktigheten av en sådan mening. Den har icke kommit fram på något ställe i reservanternas framställning eller eljest inom riksdagen och, såvitt jag vet, icke heller från något ansvarigt håll i den offentliga debatten utom riksdagen. Jag protesterar bestämt mot att ett sådant argument framföres gentemot oss, som här diskutera frågan om den lämpligaste anknytningen mellan folkskolan som bottenkola och de högre läroverken. Jag menar emellertid — för att återkomma till min allmänna tankegång — att bottenkolereformen, om vilken alltså enighet nu råder i den svenska riksdagen, bör så genomföras, att den högre undervisningens berättigade önskemål bli tillgodosed-

Ang. omorganisation av det högre skolväsendet.

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

da. Det synes mig vara ett faktum, att en ganska samfällad pedagogisk erfarenhet talar till förmån för den fyraåriga folkskolans insättande som botten-skola för de högre läroverken. En ganska enstämmig och saklig opinion från de mest skilda håll har å andra sidan uttryckt oro och farhågor för att ett allmänt insättande av den sexåriga bottenskolan såsom grundskola till de högre läroanstalterna skulle sönderbryta eller åtminstone försämra realskolans arbetsresultat, och jag tror att man såsom icke pedagogisk sakkunnig har allt skäl att respektera denna den sakkunniga opinionens mening. Erfarenhet och sakkunskap tala alltså för att man icke utan risker av detta slag kan införa den sexåriga bottenskolan med en därpå byggd fyraårig realskola. Men trots detta reses från vår sida icke någon opposition mot den sexåriga folkskolan som botten-skola, först i alla de fall, där den nu finnes, nämligen vid det stora antalet kommunala mellanskolor, även om dessa kommunala mellanskolors arbetsresultat är skiftande och troligen icke över hela linjen så gynnsamt, som man på sina håll vill göra gällande. Men så står striden nu om frågan, i vilken utsträckning den sexåriga bottenskolan i övrigt — de kommunala mellanskolorna lämnade åsido — skall införas, d. v. s. såsom bottenskola för de högre allmänna läroverken, normalskolan för flickor, de föreslagna nya statliga flickskolorna samt de fristående realskolorna. Här kan jag icke tillägga talet om »principiell likställighet» mellan den fyraåriga och den sexåriga bottenskolan sakligt berättigande; än mindre kan jag följa herr Reuterskiöld i hans abstrakta syn på denna fråga; ett sakligt övernämnt förordar här mer än mekaniska likställighetsprinciper. Gentemot denna min väntade anmärkning anförde den nyssnämnde ärade talaren på förmiddagen, att det är dock »livets egen mekanik», som ligger bakom. Jag är i förbigående sagt licentiat i ämnet mekanik sedan min ungdom, men jag tror icke, att livets grönskande träd regleras av den matematiska mekanikens lagar.

Sedan sökte herr Reuterskiöld förklara, hurusom detta utskottsutlåtandes motivering vore präglad av »full neutralitet i fråga av de båda systemens likställighet». Det var nog en något andfådd uppräkningsstycken ur utskottets motivering, som skulle styrka denna mening. Den uppräkningsstycken gick så fort, att många kammarledamöter säkerligen icke hunno följa med utan till sin heder blevo, icke en, utan många hästlängder efter den ärade talaren. Först var det sid. 97, där utskottet säger, att de högre flickskolorna samt de högre goss- och samskolorna »böra framdeles anknytas till folkskolans 4:de klass, i den mån ej anknytning till högre folkskoleklass betingas av skolans organisation». Är nu detta citat så särskilt betydelsefullt, då man erinrar sig, att skolans organisation i många fall av utskottet bestämmes just så, att den skall passa för anknytning till 6:e folkskoleklassen? Så var det sid. 36, där det står: »Därför är den 3-åriga grundskolan ur här berörda synpunkt (d. v. s. den pedagogiska) underlägsen såväl den 4-åriga som än mer den 6-åriga.» Detta är endast konstaterandet av ett obestriddigt faktum, sade herr Reuterskiöld. Men det står i en avdelning, som har kantrubriken *utskottet*, och är alltså utskottets positiva mening. Är icke denna en positiv mening till förmån för den längre grundskolan? Men är den i så fall neutral? Herr Reuterskiöld svarar ja, men jag svarar förnuftigtvis nej. Vidare var det sid. 35. »Enhets-skoletankens genomförande och skapandet av en skolorganisation, som låter folkskolan ingå som bottenskola i det stora skolsystemet, innebär säkerligen för hela vårt folk många och obestriddliga fördelar. Socialt och ekonomiskt framträda dessa fördelar, om man tager i betraktande särskilt beträffande landsbygdens befolkning, hurusom barnen genom att genomgå den 6-åriga folkskolan få en längre tid kvarstanna i hemmen etc. Om sålunda enligt utskottets mening de sociala synpunkterna i alldeles särskild grad tala för ett förverkligande av enhetsskolan i anslutning till vad utskottet nu angivit, föreliggande

jämväl etc.» Man bör verkligen vara bra ovan vid kompromisser och sammanjämkningar för att icke förstå, vem som i detta snår av formuleringar dragit det kortaste strået. Sedan var det sid. 62: »Ehuru inom utskottet en viss tveksamhet gjort sig gällande beträffande valet mellan den 6-åriga och den 5-åriga realskolan såsom parallellform till den 4-åriga, har utskottet till slut stannat vid att förorda den sistnämnda. En viktigt bidragande orsak till detta ståndpunktstagande har utskottet funnit i det förhållande, att den 5-åriga realskolans genomförande kommer att medföra en betydande besparing för statsverket. Utskottet har härvid funnit särskilt angeläget att i detalj undersöka, huru behovet av parallellinjer vid de olika läroverken skulle komma att ställa sig. Därvid hava vägts mot varandra å ena sidan en önskan, att båda typerna av realskolor bleve *i görligaste mån* lika företrädta i den nya organisationen och å andra sidan omtanken om att å de olika platserna läroverken komme att bli på ändamålsenligaste sätt anpassade efter ortsbefolkningens behov.» Observera »i görligaste mån», och observera vidare, att herr Reuterskiöld i annat sammanhang uttalade den förbluffande satsen, att »ortsbefolkningens behov kan aldrig utredas» — utan här måste man lägga till grund — »de allmänna synpunkter, som varit vägledande i utskottets arbete». Alltså äro nämnda satser i utskottets motivering utan allt värde såsom försvarsargument från herr Reuterskiölds sida. Låt mig då ett ögonblick gå till utskottets hemställan. Här dekretas utan varje utredning om de lokala förhållandena hur det skall vara ställt på varje plats: detta läroverk skall ha endast 4-årig botten-skola, detta andra läroverk blandat system, detta tredje läroverk endast 6-årig botten-skola o. s. v. Jag har redan sagt min mening om detta förfarande. Men nu kommer herr Reuterskiölds sista nödankare nederst i motiveringen på sid. 62: »Utskottet vill särskilt framhålla angelägenheten av att övergången till den nya organisationen sker under så mjuka former som möjligt.» Jo, jag tackar, det kan man kalla mjuka former, som här tillämpats i skolutskottet! Och så allra sist sid. 131: »utskottet vill slutligen beträffande hela den organisation, som nedan föreslås, framhålla, att erfarenheten givitsvis kan göra vissa jämkningar i densamma önskvärda på grund av lokala förhållanden, ändrat elevantal m. m., och utskottet förutsätter, att i sådant fall Kungl. Maj:t härom kommer att för riksdagen framlägga förslag.» Det var även den sats, vid vilken statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet strax före middagen fästade ett särskilt avseende. Men kan det vara riktigt att nu först fatta positivt beslut, hur det skall vara ordnat precis på varje särskild läroverksort: medan man beslutar detta så befarar man, att det kan bli galet i en mängd stycken, men så tröstar man sig med kommande propositioner om ändringar i vad man nu beslutar. Nej, hela sanningen är, att motiveringen i utskottets betänkande från början till slut genomdras av ett ibland obetäckt och ibland mera fördolt förord för den 6-åriga botten-skoletypen. Jag är icke så doktrinär, att jag motsätter mig systemet 6 + 4 under alla förhållanden. Ej heller skall jag på denna punkt följa huvudreservationen, där man gör detta systems införande beroende av framställning genom kommunal representation. Men däremot synes mig fullständigt omöjligt att acceptera utskottets utan verklig utredning av det faktiska behovet på varje läroverksort verkställda schematiska införande av de båda systemen eller ett av dem. Det enda riktiga, mina herrar, är, såsom frågan nu ligger, att man erkänner de båda systemen — 4-årig realskola, byggd på 6-årig folkskola samt 5-årig realskola, byggd på folkskolans 4:de klass — vara lika berättigade såsom vardera under vissa förutsättningar erbjudande den bästa lösningen, och att man med utgångspunkt från denna grundsats låter det genom en allsidig utredning ådagalagda behovet å de olika läroverksorterna vara bestämmande för valet mellan den ena eller den andra anknätningsformen.

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

Jag måste säga, att utskottets förslag är någonting ganska oerhört i svensk riksdagspolitik. Sedan den kungl. propositionen i väsentliga delar och särskilt beträffande det ena bottenskolesystemet övergivits, har utskottet efter ett arbete, som förut karakteriserats av herr Dahl och herr Bergman, på några få dagar bestämt huru bottenskolreformen skall genomföras på varje ort. utan att de olika orternas önskemål det minsta beaktats och utan att det sakkunniga ämbetsverket hörts över förslaget. Herr Reuterskiöld, som eljest alltid håller på att våra grundlagar skola tolkas efter deras ordalydelse och som alltid söker på ett enligt min uppfattning gagneligt sätt vidmakthålla respekten för de svenska grundlagarna, betecknade det såsom ett »de obotfärdigas förhinder», att det sakkunniga ämbetsverket, nämligen skolöverstyrelsen, skulle beredas tillfälle att yttra sig om denna fråga, som ju skolöverstyrelsen i eminentaste grad är sakkunnig att rätt bedöma. Från de olika läroverks-orterna ha till utskottet inströmmat sakligt motiverade protester mot utskottets dekretierande av, att här skall det vara så och här skall det vara så. Man vet alldeles icke, om verkligt behov av den 6-klassiga bottenskolan föreligger på de orter, där den föreslås antingen som parallellform eller såsom ensamt gällande system. Bland annat har utskottet, såsom redan under debatten påpekats, föreslagit, att tio samskolor, nämligen i Norrtälje, Vadstena etc., skola vara grundade allenast på den 6-åriga bottenskolan, en bestämmelse, som icke endast sönderbryter den mekaniska likställighetsprincip, som jag, enligt vad jag nyss sagt, icke godkänner, utan som — vad värre är — sätter åtminstone vissa av dessa läroverk inför exceptionella svårigheter och som strider mot den därvarande Ortsbefolkningens verkliga intressen. Antager riksdagen en på detta sätt tillkommen reform, då hava vi framför oss icke endast skådespelet av ett ytterligt försvagande av den första statsmaktens prestige, utan vi ha därutöver råkat ut för ett utskottsvälde, utan motstycke i vår riksdagshistoria sedan det värsta förfallet under frihetstidens senare skede. Jag kan icke förstå, huru en ledamot av riksdagen, som känner sitt ansvar och är mån om sitt anseende, kan vara med om ett sådant förfaringssätt; han kryper, om han det gör, in under partipiskan och måste, om han överhuvud har någon självkänsla, känna en dold otillfredsställelse med sig själv. Statsrådet yttrade strax före middagen i resignerad ton, att förslag om jämkningar och ändringar skulle vara att förvänta i form av kungl. propositioner eller eljest till något kommande år. Jag har redan sagt, att jag icke kan vara med om en så upp- och nedvänd ordning.

Att man här vill handla i blindo, det är för mig så mycket svårare att förstå, som ju den 6-åriga bottenskolan enligt vad jag påpekat måste medföra svåra rubbningar i de högre läroanstalternas arbete. Det blir icke så lätt att inom den 4-åriga realskolans ram sammantränga undervisningen i främmande levande språk utan men för språkutbildningen. Herr Olof Olsson anförde, att den svåraste och viktigaste punkten vid bedömandet av denna fråga vore, huruvida man med 6-årig bottenskola skulle behöva i de två högsta klasserna införa studiet av tyska språket. Han sade, att han såsom gammal språklärare »hade svårt att hålla sig allvarsam inför detta tal». Studiet av tyska i realskolans två nedersta klasser vore »ett synnerligen ofruktbart studium». Det vore en ren fördel, yttrade han, om ungdomen nått en något högre ålder för att börja studiet av ett sådant levande språk. Jag har ingen erfarenhet som lärare, men jag har erfarenhet som elev. Den kanske icke tillmätas något större vitsord, men jag vet med mig själv, vilken stor förmån det var för mig att få börja lära mig detta tyska språk redan i första klassen, då jag sedermera vid 13 års ålder företog en fotvandring i Thüringerwald och därvid hjälpligt ledde mig fram med mina sålunda förvärvade språkkunskaper. Jag har alltså en ungdomserfarenhet av betydelsen av det tyska

språkets inlärande på ett tidigt stadium. Naturligtvis väger den ingenting mot herr Olof Olssons sakkunskap, men jag vågar ändå i all anspråkslöshet påpeka, att något fog finns väl i alla fall för min uppfattning om att ett levande språk kanske ganska snart kommer att upptagas i studieplanen för folkskolans högsta klass. Den mycket påtalade forceringen av studierna i den 4-åriga realskolan medför ju vidare, som så ofta framhållits, stora nackdelar, och alldeles särskilt har ju detta påpekats med avseende på flickorna, vilka, därest flickläroverken skulle organiseras enligt utskottets förslag, i en ömtålig ålder bleve utsatta för hårda påfrestningar å sin hälsa. Denna fråga om de nya flickläroverkens anknytning till folkskolan är av den ofantliga betydelse för den studerande kvinnliga ungdomen, att det, såvitt jag förstår, är ansvarslöst att nu på denna punkt följa utskottet utan vidare utredning. Jag finner även här ett starkt skäl för ytterligare ett års uppskov.

Man har här talat om att detta beslut skulle innebära »en kulturell nedrustning», och flera ärade representanter för utskottsmajoriteten hava inlagt sarkastiska eller skarpa gensagor emot detta tal. Jag vill icke heller använda ett så starkt överord, som upphetsar sinnena och som för övrigt icke är adekvat. Nog kommer det att gå på ett eller annat sätt, även om denna reform genomföres, och icke få vi därigenom se oss plötsligt nedsänkta i de lägre kulturfolkens krets. Men det ligger dock en viss sanning däri, att språkutbildningen blir sämre i den 4-åriga realskolan, att studierna i den nya på 6-årig bottenkola grundade enhetsskolan rubbas i olämplig riktning, att de studiebegåvade i folkskolans båda högsta klasser, om man nu skall tro på vad utskottet säger om den oförändrade studieplanen, tvingas hålla takt med medelmåttorna och med de svagare begåvade, slutligen och framför allt, att bildningsresultatet kan sjunka i värde genom de starkt begränsade eller borttagna inträdesprövningarna till realskolan. Skulle sedermera även mogenhetsprövningarnas effektivitet minskas genom en sådan omläggning av studentexamen, som de socialdemokratiska reservanterna föreslår, så kan ju, som ofta påpekats, hela bildningsnivån så småningom komma att sjunka, utan att man en tid framåt kan så noga iakttaga företeelsen. Det hela synes mig leda till en viss allmän uppluckring av det svenska skolväsendets arbetsresultat utan gagn för dem, som avsluta sin skolutbildning med genomgången folkskola, snarare till men även för dessa, men med påtaglig fara för det arbete, som syftar till djupare kunskaper och produktivt andligt arbete. Universitetens protester mot skolreformen, sådan den nu föreslagits, må dock icke lämnas obeaktade, ty där har man, förmodar jag, en känsla av att studenternas genomsnittliga bildningsstandard icke tål någon ytterligare sänkning. Det samma gäller med avseende å alla de moderna högskolorna för ingenjörsvetenskap, handel, skogsvetenskap, veterinärväsen, m. m., så att nog finnes det ändå, trots herr Reuterskiölds ringaktande ord därom, verkligt fog för den allmänna kritiken mot det nu föreliggande förslaget.

Några ord allenast om ärendets ekonomiska sida. Utskottets beräkningar hänföra sig till de aktuella kostnaderna för själva reformen. Mot dessa beräkningar skall jag ingenting anmärka. Men märk väl, och jag vågar här rikta mig till kammarens jordbrukare: alla dessa beräkningar hänföra sig utslutande till denna så att säga övergångskostnad för nyorganisationen, medan den stora frågan om reformens ekonomiska följdverkningar praktiskt taget är lämnad fullständigt å sido. Endast kostnaderna för 75 nya folkskol-läraryrbesättningar äro medtagna. Nu håller jag emellertid före, att de indirekta kostnaderna för bottenkolereformen, sådan den här föreslås, kunna bli betydande. Från många håll framhålles, och säkerligen med rätt, att omläggningen kommer att föra med sig sämre folkskolors organisation till skolor av högre typ, sålunda till A-skolor, och detta särskilt mångenstädes på lands-

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

bygden, med åtföljande nybyggnader eller tillbyggnader av folkskolorna. Detta behöver icke befaras, har man svarat, ty barnantalet inom landet minskas och oanvända utrymmen inom skolorna skola tvärtom uppstå. Jag tror emellertid, att det är en smula vanskligt för ett riksdagens utskott att bygga motiveringen i en stor ekonomisk fråga på spekulationer om den svenska nativitetens förändringar under kommande tid. Jag vill även understryka, att jämväl andra kostnadsökningar bli följden, om den 6-åriga folkskolan, som här föreslås, i stor utsträckning skall bli bottenkola. Man måste tillse, säger visserligen utskottet, att folkskolan icke förvandlas till i första hand en förberedande skola för de högre undervisningsanstalterna. Mina herrar, »i första hand»! Ligger icke i dessa ord en aning om framdeles nödiga förändringar av undervisningsplanen i folkskolans båda högsta klasser? Är det icke, trots allt som nu försäkras, både möjligt och sannolikt, att krav komma att framställas på språkundervisningens upptagande i dessa klasser eller åtminstone den högsta av dem? Vilka ekonomiska perspektiv öppna sig icke då för våra ögon! Folkskollärare med språkkunskaper: det betyder ökade kostnader för dessas utbildning och ökade lönepretentioner. Ja, ej heller kravet på laboratorieutrustning och naturvetenskapligt åskådningsmateriel kan utan vidare bortvisas. Jag är försiktig, jag säger icke positivt och bestämt, att så och så kommer det att gå. Men låtom oss likväl, herr statsråd och chef för finansdepartementet, med hänsyn till allt detta åtminstone få en finansplan för skolreformens bedömande, innan vi gå att fatta beslut i denna oerhört viktiga fråga. Beträffande till sist de högre läroanstalterna är ju redan påpekat, att där förestå betydande omläggningar, vilkas ekonomiska konsekvenser i denna stund icke kunna överblickas.

Några ord om bondeförbundsmotionen i skolfrågan. Hur hava herr Schedin och hans medmotionärer fått sina önskemål beaktade? Herr Schedin m. fl. ha motionerat om »en snar och oefftergivlig revision av folkskolans inre gestaltning». Härom säger nu utskottet sid. 63: »Även om brister i folkskolans inre arbete otvivelaktigt finnas, får det icke förbises, att nu gällande undervisningsplan av år 1919 i allmänhet icke kom i tillämpning förrän läsåret 1923—1924. Den har sålunda icke annat än i begränsad omfattning kunnat visa sina verkningar på folkskolans inre gestalt. När så i större utsträckning kommer att bli fallet, vågar utskottet hysa den tillförsikten, att anmärkningar i berörda hänseende» — d. v. s. herr Schedins och andra medmotionärers anmärkningar — »allt mindre skola kunna framställas med verkligt berättigande». Vad är nu detta annat än ett envist fasthållande vid den Rydéniska undervisningsplanen, som utskottet menar med tiden skall vinna allt allmännare anslutning. »Utskottet har gått in för motionen på denna punkt», sade herr Reuterskiöld ordagrant på förmiddagen. Jag undrar, om herr Schedin och hans medmotionärer äro så gränslöst anspråkslösa, att de finna sig tillfreds med en sådan behandling av sin motion. Den andra punkten i samma motion har givit upphov till förslag om riksdagsskrivelse, i II. b, andra stycket, det är sant, men det är också bara en skrivelse, vars öde är ovisst. Den tredje punkten i samma motion innehåller, att kommunal mellanskola härefter ej må inrättas utan riksdagens samtycke. Detta har av utskottet tillmötesgått så: »Vid överbägande av detta spörsmål har utskottet icke funnit sig böra uttala sig till förmån för nyssberörda yrkande, men har utskottet sökt träffa en anordning, varigenom man på ett annat sätt *torde kunna i viss utsträckning tillmötesgå motionärernas önskemål*. I detta hänseende vill utskottet föreslå, att den nuvarande bestämmelsen om villkor för statsbidrag till ifrågakvarande skolor, som stadgar att skolan skall i sina fyra klasser hava sammanlagt minst 32 lärjungar, må skärpas därhän, att skolan skall för erhållande av statsbidrag kunna uppvisa ett lärjungeantal av minst 40». Jag frågar:

när nu bondeförbundets program i skolfrågan enligt herr Reuterskiölds förklaring på förmiddagen *accepterats* av vissa riktningar bland frisinnade och socialdemokrater i den föreliggande kompromissen, varför kunde icke då denna punkt i bondeförbundsmotionens program drivas igenom som den var, hel och obesuren? De, som ha accepterat bondeförbundets program, borde ju också ha accepterat denna punkt i programmet. Den fjärde och sista punkten i bondeförbundsmotionen innehåller yrkandet, att »åtgärder för utvidgande av den högre flickundervisningen böra ske med större varsamhet än i propositionen iakttagits och att under inga förhållanden nya flickläroverk få tillkomma med mindre trängande skäl därtill föreligga». Det är citat ur motionen. Den kungl. propositionen föreslog upprättande av fyra dylika läroverk »från och med den tid Kungl. Maj:t bestämmer». Utskottet föreslår nu, att de *omedelbart* skola upprättas. Är detta den av herr Schedin önskade större varsamheten? Står för övrigt utskottsförslaget i hela denna avdelning i överensstämmelse med motionärernas allmänna syn på den kvinnliga ungdomens viktigaste livsuppgifter? Herr Reuterskiöld förklarade emellertid »som sin bestämda personliga övertygelse, att bondeförbundets idéer i fråga om flickornas naturliga uppgifter och undervisning skulle slå igenom», och han hänvisade härvid till en reservation av honom och av bondeförbundets andre utskottsrepresentant, sid. 262—263, en reservation, som icke biträts av någon annan inom utskottet. Är nu denna reservation verkligen en räddningsplanka? »Vi ha», säga reservanterna, »under förväntan att den plan för flickundervisningens ordnande, som utskottet föreslagit, skall uppgöras med beaktande av vad ovan anförts, ansett oss kunna biträda utskottets förslag», även i fråga om flickundervisningens ordnande. Det blir nog en väntan, som blir lång — tyvärr, tillägger jag. Men nog är reservanten nu som så ofta eljest bra sangvinisk.

Herr Reuterskiöld och andra talade om faran av ett uppskov under ett år med denna fråga. Särskilt har herr Reuterskiöld målat denna fara av uppskov med mera bjärta än verklighetstroga färger. Frågan skulle, trodde han, genom en sådan ytterligare beredning, som vi föreslå, föras ut i nya långa utredningar och sist någon gång lösas i den allmänna avmattningens tecken. Jag förstår icke detta tal. Riksdagens samtliga partier hava gått in för bottenkoleprogrammet, även högerreservanterna uttala sig positivt till förmån för ett sådant program, ehuru de vilja ha reformen genomförd på ett varsammare och förnuftigare sätt. Tror man då, att denna fråga, som berör hela Sveriges folk, berör alla de hundratusentals hemmen runt om i Sveriges bygder, skall behöva lösas i avmattningens tecken? Icke äro förresten vi, varken herr Reuterskiöld eller jag, så avmattade, att vi behöva befara att själva tappa intresset för frågan under det kommande året! Nej, sanningen är att även oppositionen är besjälad av vilja att lösa bottenkoleproblemet, men på ett sakligt underlag och sedan den sittande regeringen fått tillfälle att under ytterligare ett år överarbeta förslaget. Men nu kom herr Reuterskiölds stora trumf: frågan *bör* icke lösas på sådant sätt. Nej, den vinner mest på att »*påtvingas folket*». »liksom Kungl. Maj:t påtvingade vårt folk en ny ordning på skifteslagstiftningens område genom 1827 års skiftesstadga, som sedermera visat för folket så gagneliga verkningar». Ja, min doktorsavhandling handlade om jordstyckningspolitiken och jag kan händelsevis även vår skifteslagstiftnings historia. Skiftesstadgan av den 4 maj 1827 sammanhänger på det intimaste med förordningen om hemmansklyvning och jordavsöndring av den 19 december samma år. De båda författningarna bilda ett sammanhängande helt, ty skifteslagstiftningen måste på den tiden rätta sig efter reglerna för hemmansklyvning och jordavsöndring. 1827 års skiftesstadga — herr generaldirektör Nothin kan kontrollera mig — kom till stånd på ständernas begäran i en un-

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

derdånig skrivelse av den 2 juli 1818 angående storskiftes- och enskiftesförrättningarnas sammanförande samt om ägodelningsrätter för dylika mål. Det heter däri: »Riksens Ständer anse ifrågavarande olägenheter kunna undanröjas och ändamålet med de om Enskiftes-delningarna gifne föreskrifter vinnas» etc. genom vissa föreskrifter. »Till Eder Kongl. Maj:ts Nådiga ompröfning öfverlemnas Riksens Ständer i underdånighet sina nu gjorda förslag, under lika underdånig anhållan, att, om de samma äfven vinna Eder Kongl. Maj:ts bifall, Eder Kongl. Maj:t må i nåder täckas uti den Författning, som i ämnet utfärdas, närmare bestämma de nödiga förhållanden» o. s. v. Och bland riksens ständer ingick, som bekant såsom det sannerligen icke minst viktiga bondeståndet! Och vad beträffar parallellförfattningen om hemmansklyvning och ägostyckning, väcktes förslag om den gamla lagstiftningens revision av en riksdagsfullmäktig för Värmlands län vid 1815 års riksdag. Samma fråga behandlades på Kongl. Maj:ts befallning av ett stort antal ombud för alla kommuner i riket under en enquête av 1820, varvid en rad gamla allmogemän hade tillfälle att till och med till protokollet angiva sina önskemål beträffande denna lagstiftning. Detta hände under Karl XIV Johans mindre folkliga regeringstid, det var under den stora europeiska reaktionens tidsålder. Och likväl var man på den tiden i Sverige så upplyst och hade så stor respekt för de svenska bönderna, att man föranstaltade om en allmän rundfråga bland allmogemän och andra i riket före ärendets avgörande. Att författningarna sedan utfärdades i administrativ ordning stod i samklang med den tidens tolkning av vidkommande § i regeringsformen. Nu 1927, jämnt hundra år senare, står den så folklige herr Reuterskiöld, väl icke en socialist men i denna fråga en socialists vederlike, och vill påtvinga Sveriges bönder denna skolreform, som för bönderna i denna stund är i högsta grad oklar, påtvinga dem reformen under några dagars oerhört jäkt och i den febrilaste oro för en saklig och offentlig diskussion i ämnet. Så gott som alla bondeförbundstidningar i landet, som icke genom herr Reuterskiöld eller hans medhjälpare fått direktiv från Stockholm, ha uttalat sig för ett rådrum, innan frågan avgöres. Men herr Reuterskiöld är långt mera obekymrad om vad bönderna tänka i landet än konung Karl XIV Johan och hans reaktionära regering.

Mina herrar av bondeförbundet, några korta slutord. Jag skrev för nära tjugo år tillbaka en bok om faran av bondeklassens försvagande i samband med emigrationen och den moderna kulturradikalismens landvinningar på den svenska landsbygden. Den svenska bondeklassen har under vårt lands hela historia varit kärnan i vår befolkning. Från den ha alla andra yrken och stånd rekryterats. Den har också spelat en stor ekonomisk och social samt under lantmannapartiets dagar även en stor politisk roll i vårt land. Den våldsamma emigrationen till Amerika tömde bondeklassen på hundratusentals unga hemmasöner och hemmadöttrar, tillhörande vårt yppersta folkvirke. Åderlåtningen var oerhört stor och kunde icke annat än medföra ett visst försvagande av bondeklassen. Den starka inrikes omflyttningen från jordbruket till städerna och industrisamhällena verkade i samma riktning. Så har under de sista årtiondena tillkommit denna silande ström av ungdom från jordbruket till tjänstemannabanorna, vilken även — som jag förut sagt — berövat jordbruket så många dugliga yrkesmän och föregångsmän. Visserligen är den svenska bondeklassen alltjämt stark, men för att den så skall vara och för att den ytterligare skall stärkas, fordras att kärleken till jorden och till fädernas yrke lever upp igen som fordom. Bondeförbunds rörelsens hela strävan har också gått ut på att stärka dessa känslor samt att så trygga jordbrukets ekonomi, att det blir känslor med nödigt materiellt underlag.

Går nu, frågar jag, denna med herr Värner Rydén signatur stämplade skolreform i sådan riktning, att den sammanfaller med bondeklassens verkliga och

icke endast med dess skenbara intressen? Jag förbigår härvid, att reformen är präglad av socialismens materialistiska livsuppfattning, en sak, som jag nu icke skall närmare beröra. Men kan verkligen detta lockbete med ett par års ytterligare vistelse i hemmet ha den suggererande inverkan på bonderörelsens representanter, att de för denna obetydliga vinst vilja gå in för en skolorganisation, som utan tvivel djupast syftar till att suga upp ännu mer ungdom från bondeklassen till de så ofta ofruktbara tjänstemannabanorna och därigenom ytterligare försvaga bondeklassen? Ty tömmes bondeklassen på sina unga kraftiga karlar, blir den i framtiden ett lättare byte för den framstormande röda flodvägen. Är det så oerhört viktigt att nu knäsetta den sexåriga botten-skolan i denna stora omfattning, med utsikt att i framtiden få den allenahärs-kande, synnerligast när man tänker på att därmed följer ett års förlängning av studietiden och ett års mistad arbetsförtjänst? Är det bondeförbundets uppgift att medverka till en förlängning av tiden för teoretiska studier; har man icke fastmer inom förbundet betraktat studietidens förkortning som det viktigare, och har man icke velat öka de unga generationernas intresse för fädernas yrke? En allmän medborgerlig bildning bör en modern jordbrukare äga, och botten-skole-systemet ha vi ju också alla accepterat, men varför acceptera det just i den form, som socialdemokraterna finna bäst? Är det verkligen meningen, att bondeförbundet nu skall bryta med hela sin hittills förda politik och skriva på en blankoväxel å en okänd summa på tiotals miljoner kronor: den ekonomiska följden av denna reform? Var finner jag i detta ögonblick den kloka betänksamhet inför sådana perspektiv, som eljest varit ett så sympatiskt och för landet så betydelsefullt lynnesdrag hos Sveriges bönder. Vål förstår jag, att den svenske bonden mindre intresserar sig för den s. k. högre undervisningen, men fiendlig mot kultur i god mening har han mig veterligen aldrig varit. Bondeförbundets representant i statsutskottet från denna kammare, herr Nilsson i Gränebo, har icke brukat lägga sin röst emot goda kulturfrämjande ändamål. Kan det nu vara någon glädje att tillsammans med socialdemokraterna genomdriva botten-skolereformen på sådant sätt, att denna reform allvarligt skadar vad man med skäl kallar den högre bildningen och synnerligast skadar tusentals av landets unga kvinnor? Äro bondeförbundets representanter slutligen beredda på att utan att blinka, utan tillräcklig tidsfrist för frågans bedömande, svara ja på ett utskottsbetänkande, vars tillkomst och utseende — jag vågar uttala det — är en offentlig skandal och bakom vilket står en härsklysten skolpolitisk riktning, som redan börjat förlora terräng bland yngre intelligenta representanter för landets aktade folkskollärarkår. Ja, bryr sig bondeförbundet icke om vad jag nu har sagt, utan går det i detta stycke professor Reuterskiölds väg, godkänner bondeförbundet hans politiska handlande, då strider det så oerhört mot allt vad jag trott vara äkta bondeförbundspolitik, strider så fullständigt mot hela min uppfattning och min dröm allt från ungdomen om bondeklassen som en ekonomiskt och politiskt ledande klass, att jag omöjligen förstår, hur man med bibehållen konsekvens i sitt handlande skall kunna fortfarande verka för bondeförbundets idéer och fortfara att, i skaran av gamla vänner, vara en bland dem, som föra förbundets talan.

Herr talman! Jag har härmed förklarat, varför jag icke kan ansluta mig till utskottets hemställan i förevarande punkt. Den till utskottets betänkande fogade huvudreservationen innehåller många tänkvärda och riktiga synpunkter, hela dess anda är mycket friare och mera tilltalande, och funnes intet tredje val skulle jag icke tveka att yrka bifall till denna reservation. Nu tror jag mig emellertid bäst uttrycka mina intentioner, om jag i stället yrkar avslag, men därmed menar jag icke rent avslag, utan jag menar allenast uppskov på ett år med frågans avgörande.

I enlighet med vad jag sålunda anfört får jag yrka, att riksdagen måtte, med

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

avslag å utskottets betänkande i denna punkt, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville för 1928 års riksdag framlägga ett nytt förslag i ärendet, grundat på följande principer:

a) de båda systemen, fyraårig realskola, byggd på sexklassig folkskola, samt femårig realskola, byggd på folkskolans fjärde klass, erkännas vara lika berättigade såsom vartdera under vissa förutsättningar erbjudande den bästa lösningen;

b) det genom en allsidig utredning ådagalagda behovet å de olika läroverks-orterna bör vara bestämmande för valet mellan den ena eller andra anknytningsformen.

Herr talmannen infann sig och övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Den siste ärade talaren var ytterligt sympatisk i sin strävan att inte begagna överord i denna debatt. Han lyckades fullfölja sin avsikt i det fallet ungefär lika mycket som man i denna »bildade opinion» mot utskottsförslaget har lyckats i dylika högt proklamerade avsikter. Han tog bestämt avstånd — och det var det egentliga kraftprovet, som tyckes ha tömt hans förmåga i det fallet — från den fula glosan om »kulturell nedrustning». Sedan ägnade han sig åt att söka mildare och sakligare uttryck för sina känslor, när han t. ex. talade om utskottsutlåtandet såsom »präglad av den röda socialismens materialistiska uppfattning», när han talade om utskottsförslaget såsom »ägnat att tömma bondeklassen på dess begåvningar», »en inblankoväxel på miljoner», »en offentlig skandal» — för att nu ej uppehålla mig vid hans uttalande om att »denna frågas behandling på ett sätt upplivar frihetstidens värsta och farligaste utskottsvälde». Jag får ju säga, att med den andliga kraft, som ligger bakom den talarens goda uppsåt, så skulle man ju möjligen kunna ha väntat sig ett något bättre resultat.

Jag skall naturligtvis ej lägga mig i den lärda disputatsen mellan de båda representanterna för bondeförbundet. Jag skall bara i en punkt — beträffande herr Wohlins ironiska fråga till herr Schedin rörande vad han hade fått för sin motion om snar revision rörande folkskolans inre arbete — be att få fästa uppmärksamheten på, att det ej var i alla punkter, som herr Wohlin yttrade sig med samma djupa och säkra sakkunskap, som när det gällde denna gamla författning, om vilken hans doktorsavhandling hade skrivits. Hade herr Wohlin haft något litet bättre reda på utskottets utlåtande, så hade han ej precis behövt blamera sig med denna ironiska fråga, ty på den frågan finnes ett svar och ett ganska tillfredsställande svar. skulle jag tro, just i utskottsutlåtandet.

Det var åtskilliga punkter i början av herr Wohlins uttalande av den arten, att jag fullt och helt instämmer däri. Vad angår den inledning herr Wohlin gjorde rörande den riktning vår skolpolitik under de senaste årtiondena har intagit, med undanskjutande av de praktiska utbildningslinjerna och ensidigt stirrande på de teoretiska, och de olyckliga resultat, som ha uppkommit på åtskilliga håll i fråga om de praktiska skolorna, instämmer jag därutinnan fullt och helt med honom. Det är bara det, att av de premisser, där vi äro eniga, kan det tydligen dragas högst olikartade slutsatser.

Det är två stora makter, som äro mobiliserade mot skolutskottets förslag. Den ena är, för att använda herr Bergmans uttryck, en praktiskt taget enhällig sakkunskap, och den andra är, för att använda ett uttryck från »kulturpressen», en praktiskt taget enhällig »bildad opinion». Det är verkligen två aktningvärda stormakter dessa, den enhälliga sakkunskapen och den enhälliga bildade opinionen. Dessa två stormakter ha ej varit ute och promenerat

sig i all sin glans såsom i år sedan 1914. Man får gå tillbaka till det året för att finna ett motstycke! Det var då ej en enhällig pedagogisk sakkunskap, utan då var det en enhällig militär sakkunskap, men själva enhälligheten kommer på ett ut. Den enhälliga sakkunskapen vid det tillfället, den gick ej ur sin kampanj med alldeles bibehållet anseende. Jag skall akta mig för att profetera i fråga om den enhälliga sakkunskapens ställning i det fallet efter denna kampanj, jag vill bara i förbigående säga, att den respekt, som jag hade för den enhälliga sakkunskapen 1914, den kan jag tämligen jämföra med den respekt, som jag har för den enhälliga sakkunskapen i år. Det är den skillnaden emellertid, att då jag 1914 inte satt inne med förutsättningar för att i alla avseenden kunna bedöma den dåvarande enhälliga sakkunskapen, så smickrar jag mig med, att jag vid detta tillfälle begriper den sak, som är i fråga, lika väl som sakkunskapen, och det är därför, som jag känner mig på den absolut säkra sidan, när jag går emot skolmännens och skolkvinnornas »praktiskt enhälliga sakkunskap» i detta hänseende.

Vad nu den där praktiska enhälligheten beträffar, ser den litet egendomlig ut i denna kammare, då på det förkättrade utskottsförslagets ständpunkt stå 6 läroverkslärare, 6 lärare, som under en ganska lång tid av sitt liv ha ägnat sig åt läroverken och undervisningen där. Och på den andra sidan finnes en enda. Jag vill naturligtvis ej på något sätt säga, att mängden i detta fallet spelar någon som helst roll, men den är rätt betecknande. Den proportionen här i denna kammare betyder emellertid mindre än intet därför, att dessa 6, som nu stå på ena sidan emot den ensamme på den andra, de äro socialister, och de kunna naturligtvis ej tillmätas någon som helst betydelse därför, att de, för att begagna den älskliga sakliga terminologi, som av »kulturpressen» har använts, så lydigt ha låtit sig spännas framför den Rydénka triumfvagnen i detta hänseende. Det är den politiska iniskningen, som gör, att de sex ej få räknas med som sakkunniga, och det må nu vara hänt!

Sakkunskapen utanför riksdagen är ju praktiskt taget enhällig hörde vi. Jag vill dock peka på en representant för sakkunskapen, som ganska sällan blivit omnämnd, men som har betytt åtskilligt, när skolfrågan förut har diskuterats, nämligen rektor Fähræus. Denna sakliga opinion har glömt att påpeka vad det är, som gjort, att denne storman på läroverksundervisningens område har låtit spänna sig för triumfvagnen i fråga. De ha glömt att tala om, huruvida det är de partipolitiska lidelserna eller om det är kulturenfalden, som i detta hänseende varit den drivande orsaken.

Jag vill emellertid också beträffande denna enhälliga sakkunskap fästa uppmärksamheten på ett par rätt så avsevärda sprickor i densamma. Den har nämligen varit enhällig på olika sätt vid olika tillfällen. Omedelbart efter det att skolkommissionens utlåtande hade publicerats vid första läroverkslärmötet, så förklarade den enhälliga läroverkslärararkären, att den fyraåriga botten-skolan och den femåriga realskolan, det var den pedagogiska visdomen! Den var då enhällig därom, men efter ett par år, vid nästa läroverkslärmöte, förklarade man lika enhälligt, att detta uttalande var ingenting att räkna med. Man antydde, att den ständpunkten hade läroverkslärarna fått under inflytande av en sorts skräckens psykos för den sexåriga botten-skolan, så att nu kunde man lugnt och lika enhälligt gå tillbaka och förklara, att det var den treåriga botten-skolan, den nuvarande, som var den riktiga och bästa. Se vi på utskottsutlåtandet så finna vi, att denna opinions representanter ha gått tillbaka till den förra ständpunkten. Om vi tänka på reservanterna i utskottet så äro de något delade, beroende på det forum, inför vilket de tala. När en av dessa högt aktade utskottsmedlemmar håller om pennan i Svdsvenska Dagbladet Snällposten, så får man höra talas om, att det, som reservanterna stå för, är visst ej något bättre än den nuvarande treåriga botten-skolan, men han har

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

ju också varit med om att hålla i pennan, när det gällde att skriva reservationen med motsatt mening. Jag tror, att man är något för benägen att i fråga om denna enhälliga sakkunskap här känna sig på alltför säker mark.

Det är ungefär på samma sätt då det gäller enhälligheten i den bildade opinionen. Den har ej heller alltid varit så enhällig. Herr Ljunglund stod här i talarestolen före middagen och resonerade om, att det vore politiken, som borde följa opinionen och inte opinionen, som borde följa politiken. Som bekant anser sig pressen, ej minst huvudstadspressen, ha till sin förnämsta uppgift att vara opinionsbildare här i landet. Herr Ljunglund gick ej närmare in på den saken, annars hade vi fått en synnerligen betecknande slutledningskedja. Vi hade fått pressen såsom opinionsbildare, den riktiga och rättmätiga opinionsbildaren, och denna opinionsbildning borde så ha varit den avgörande för ej bara denna skolfrågas utan även andra politiska frågor avgörande här i riksdagen. Denna bildade opinion har liksom herr Wohlin förklarat sig vara av en rent saklig beskaffenhet och velat undvika överord. Ja, vi veta ungefär, hur det har gått med den saken. Det har i detta fall varit en smådekampanj, som man nog också får gå tillbaka till 1914 för att finna ett verkligt motstycke till. Det är emellertid alldeles tydligt, att de sakskäl, som ha kommit ifrån opinionen, böra behandlas lika akttningsfullt som om denna smådekampanj ej hade funnits till, denna smådekampanj, som i så stor utsträckning verkligen har lyckats tränga ut sakskälen.

Om vi nu se på de viktigaste sakskälen i detta avseende, så är det allra viktigaste sakskälet mot utskottsutlåtandet till förmån för reservationen följande: när det gäller denna fråga, så måste vi proklamera den satsen, att den högre skolans medborgarebildning får inte meddelas till vidare grupper än det lilla antal av svenska folket, som nu kommer i åtnjutande därav. I och med detsamma, att den medborgarbildning, vilken de högre skolorna skänka, komme att meddelas ett större antal svenska medborgare än för närvarande, så är det fara för ekonomisk och kulturell ruin här i landet. Herr Dahl uttryckte ej saken på det sättet — högern uttrycker ej saken med just de orden! Om vi erinra oss herr Dahls formulering, så talade han om detta utskottsförslag såsom innebärande en sugning, en sugning till de teoretiska yrkena från de praktiska av den omfattning, att ifall utskottsförslaget ginge igenom så skulle det föranleda ekonomiskt ruinerande verkningar för vårt folk. Herr Bergman proklamerade, att han var oense med den uppfattningen. Herr Bergman förklarade, att han visst inte ville begränsa den högre medborgarbildningen, som våra högre skolor avse att skänka, till det ringa antal, de 30,000 barn, som nu få den, utan han ville, att denna högre bildning skulle komma ett betydligt större antal till del. Han ville, att den skulle komma så många som möjligt till del, och han sade många vackra ord om demokratiens krav i det hänseendet. Det betyder emellertid ganska litet vad herr Bergman i det fallet säger, ty det är ej han som kör, utan det är högern, som kör. Det är herr Dahl, som så att säga håller i tömmen, och herr Bergman, som håller i tofsändan. Fast nog kan man tillmäta honom en ganska framskjuten plats på det lasset, så länge man har en sådan det äkta frisinnet gallionsfigur i hans skepnad med på detsamma. Han kan således komma med vilka demokratiska deklamationer som helst, utan att det betyder något. Men vad herr Dahl i det fallet gav uttryck åt, det är just det, som det hela tiden från oppositionen givits uttryck åt i detta fall, och det är den synpunkten, som samlat så gott som hela den svenska demokratin i detta fall omkring utskottets utlåtande. Det är det, som utgör skiljegränsen mellan denna högerreservation och utskottsbetänkandet. Herr Bergman har rätt, när han säger, att det är ett demokratiskt önskemål att få en så hög medborgerlig bildning som möjligt åt så många som möjligt. Visst är det så, men den, som har den ståndpunkten, han kan natur-

ligtvis inte instämma i det förslag, vilket som sin uttalade avsikt håller på, att porten inte skall göras vidare än den nu är för tillströmningen till dessa högre skolor. Naturligtvis borde det vara på det sättet, att varenda demokrat, som medvetet önskar, att landets öde skall läggas i massans händer, ytterst i arbetarnas och böndernas händer, naturligtvis — säger jag — borde det vara alldeles självklart för honom, att landets, att folkets utveckling äventyras, om det ej är en verkligt god medborgarbildning, som gives denna massa. Denna verkligt goda medborgerliga bildning, den gives ej i folkskolan före 12—13-årsåldern. Folkskolan håller ej för den uppgiften.

När herr Ljunglund var inne på talet om, hur man i utlandet ordnade med anknytningen till folkskolan, så förvånade han sig över, att man ej toge hänsyn till ententemakterna och hur de ordnade saken, och i samma ögonblick var han inne på frågan om, hur England nu ämnade enligt den utredning, som där föreligger, ordna sitt skolväsen. England ämnar verkligen ordna det alldeles på det sätt, som utskottsutlåtandet här anser som det riktiga, och alldeles på samma sätt som Amerika har ordnat sitt skolväsen. England ämnar ha en sexårig bottenkola och omedelbart på denna bottenkola den högre skolan, som skall vara en skola tillsammans med bottenkolan. Herr Ljunglund hade fått litet om bakfoten i det hänseendet, därför att han ej ordentligt kände till dessa engelska förhållanden. Han sade, att vid 11—12-årsåldern skall övergången ske. I England är det 12 år, här är det 13 år. Ja, det är ju så, att i England börjar man skolan vid 6 års och här i Sverige vid 7 års ålder. Det är följaktligen hela saken! När herr Ljunglund var så bekymrad över, att vi ej följde Englands exempel, kan han således lugna sig i det hänseendet. Vi äro verkligen, ifall skolutskottets förslag skulle gå igenom och de principer, som där äro proklamerade, vinna anklang, på god väg. Vad sedan den västeuropeiska kulturen beträffar, så finnes det ett litet land, som har den sexåriga bottenkolan. Det är ett land, som kanske är litet infekterat av amerikanska synpunkter, men det är ett gott kulturland, och det heter Holland. Det landets kultur är ej att förakta, och jag tror, att den åtnjuter stor aktning ute i världen. När herr Ljunglund sålunda var inne på, att man borde söka sina mönster på närmare håll och se efter, att man ej komme för långt bort, behöva vi således inte gå ända till Amerika för att finna dem. Vad nu angår den nya amerikanska skolan så har den byggts upp på alldeles det sätt, som skolkommissionen här rekommenderade, endast med ett års kortare skoltid. De ha före mellanskolan en sexårig folkskola, så en treårig mellanskola och treårigt gymnasium. Nu ha utskottets reservanter rörande denna skola kommit med ett utlåtande, som är ganska egendomligt, och som tyder på, att också ifråga om studierna av det amerikanska skolväsendet reservanterna äro ganska många hästlängder efter utvecklingen. De ha sagt, att den skolorganisationen står i ganska nära förbindelse med sugningen från de praktiska yrkena, detta amerikanska skolsystem, som är likt det, vilket vi ämna införa. I Amerika har man med bedrövelse sett bondeklassen utarmas på sina begåvningar, säga reservanterna, därför att de ha lockats in i denna högre skola, och de ha lockats därför, att den ansluter sig så väl till det lägre stadiet. Nu är saken den, att på så gott som hela den amerikanska landsbygden har man fortfarande åttaårig folkskola och fyraårigt gymnasium. Jag förstår ej vad dessa reservanter menat då de säga, att det *nya* skolsystem, som där nyligen har införts eller håller på att införas och som vi nu inbjudas att efterlikna, skulle ha haft någon betydelse för den amerikanska ungdomens dragande ifrån jordbruket. Som bland pedagogerna torde vara bekant, är denna inrättning i Amerika, den sexåriga folkskolan och den treåriga mellanskolan, just tillkommen för att i stor utsträckning bevara åt de praktiska yrkena de begåvningar, de praktiska begåvningar, som man annars kunde riskera att förlora till de teoretiska yrkena.

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

Och jag får ju säga, att så långt jag känner till saken, har man om ej precis lyckats i det hänseendet, så som man önskade, så dock tyckt, att man var på god väg, och i åtskilliga städer var man redan över sig belåten över det sätt, varpå detta nya skolsystem hade verkat för bevarande av de praktiska begåvningarna åt de praktiska yrkena.

Det är otvivelaktigt, att skolutskottet genom sitt förslag gör vägen vidare, gör porten vidare för den svenska ungdomens, den svenska arbetareungdomens och bondeungdomens inträngande i de högre skolorna med den högre medborgarbildning, dessa skolor skola giva. Då är det också helt naturligt, att personer, vilka i likhet med herr Wohlin och mig inte önska, att folket skall dragas ifrån kroppsarbetet, ifrån bondens värld, måste se till att få en organisation av den högre skolan, som motverkar denna beklagliga sugning åt de teoretiska yrkena på folk, som ej ha där att göra och ej borde komma dit. Redan som det är nu, redan med de 30,000 elever av de 800,000 skolpliktiga barn, som finnas i Sverige, anses det vara en alldeles för stark sugning till de teoretiska yrkena. Men här har ju också en socialdemokratisk motion visat vägen, visat en väg, som är prövad, nämligen den väg jag nyss omtalade, att Amerika har gått, den vägen att genom differentierandet i realskolan av undervisningen dels i praktisk och dels i teoretisk riktning på en gång befordra den högre allmänna medborgarbildningens utsträckande till större lager och samtidigt inrikta den stora majoriteten av realskolans lärjungar på kroppsarbetarnas, på lantbrukarnas yrken. Det är alldeles säkert, att med den utveckling vi nu ha på det ekonomiska och sociala området skall en utjämning i fråga om denna sugning till de teoretiska yrkena ske lättare, om det blir samma högre skola, som giver medborgarbildning åt både de praktiska och de teoretiska yrkenas män.

Herr Bergman sade, att förståndigt nog hade ingen människa tänkt något annat, än att det skulle vara olika parallellskolor efter folkskolan som botten-skola. Jag får beklaga, att han i det fallet också är någon hästlängd efter sin tid. Just dessa stora pedagoger, som ha spelat en roll för hela världens skolväsende, sådana som Dewey med hans i det fallet mycket nitiske efterföljare professor Malte Jacobsson i Sverige, sådana ledande män på pedagogikens område, de hålla mycket starkt fast vid, att det är betydligt lämpligare med *en* skola ifrån 6-årsåldern till 18-årsåldern, men med differentiering i denna samma skola vid en viss ålder. Den differentieringen ha amerikanarna satt efter det sjätte skolåret, och de ha vunnit mycket goda resultat därmed. Men det är ju alldeles tydligt, att får man en sådan enhetsskola, då är det lättare att sätta differentieringen, som herr Bergman vill ha den, ett år förr eller till och med två år förr, än om man skall ha olika skolor. Således: detta är ganska avgörande för socialdemokraternas liksom skulle jag tro även för de folkfrisinnades och för bondeförbundarnas ställning. Det är ganska avgörande för dessas ställning, att rätten till högre medborgarbildning skall ej bara principiellt medgivas, utan också givas på ett sådant sätt, att den kan utnyttjas av ett större antal unga män och kvinnor än för närvarande. Det är också därför, som den socialdemokratiska motionen och med den utskottet har avvisat skolkommisionens gallringsprincip för övergången från det lägre stadiet till de högre stadierna i denna enhetsskola.

Denna gallringsdiskussions utveckling visar mer än väl vad det egentligen är, som högern vill i detta hänseende. Den visar mer än något annat, att den högre skolan, den skall enligt högerns mening även för framtiden förbli i största utsträckning just de mera bemedlade samhällsklassernas skola här i landet. Herr Dahl kommer här och tror, att jag narras, men jag skall genast visa honom hur rätt jag har i den saken. Jag skall genast visa honom, att jag ej narras. Vi komma ihåg från skolkommisionens utlåtande, då det kom ut, och den

diskussion, som då kom igång, att skolkommissionen hade velat förbehålla den högre skolan, även realskolan, åt de verkliga studiebegåvningarna. Man hade ställt upp gallergrindar, mycket tätta, både vid övergången till realskolan och till gymnasiet. Vad sade då herr Dahls parti, när det gällde dessa gallergrindar? Herr Dahls parti liksom alla »kulturorganen» förklarade med en mun, att det var höjden av orättfärdighet att vilja hindra dem, som så önskade och hade råd därtill, från att låta sina barn få en högre bildning än folkskolan kunde medgiva. Beträffande dessa högre begåvningar, dessa teoretiska begåvningar poängterades då med stor skärpa och med mycken sanning, att det behövdes visst inte några särskilda ljushuvuden för att gå igenom vare sig realskolan eller ens gymnasiet. Men det var en medborgerlig rättighet, att de som kunde tillgodogöra sig undervisningen där, vare sig de voro särskilt studiebegåvade eller ej, skulle få lov att göra det. Det var tydligen då huvudsakligen de, som hade råd, som skulle få behålla denna rätt. Denna kritik sköt alldeles sönder skolkommissionens förslag. Så småningom var man fullt på det klara med att man inte skulle ha dylika intelligensprövningar och hårda prov. När skolförslaget sedan framlades, trodde jag, att alla voro överens om — jag trodde verkligen, att högern då var överens med oss andra därom — att det var galet med denna gallring. Men vad ser jag? Jo, högern säger: Visst ska vi ha gallring! Sedan de förnämre eller de mera bemedlade hemmen hade fått sitt på det torra, sade de: Dessa skolor skola vara till för våra barn såsom deras folkskola. Och vi ha ingenting emot att dessutom ett mycket begränsat antal av de bästa begåvningarna från de fattigare klasserna få komma med. Således: från rikemanshemmen *alla* barn, begåvade och mindre begåvade; från de fattiga hemmen endast de utmärkta begåvningarna! Ty, som herr Dahl sade på förmiddagen, det går inte an att låta för många komma in i denna skola, så att vi få ett bildat proletariet; ett dylikt bildat proletariet är ruinerande för vårt land. Jag förstår nu inte, att det skall vara svårare att dragas med ett bildat proletariet än med ett obildat proletariet. Jag kan visserligen förstå, att det från herr Dahls samhällsbevarande utgångspunkter kan vara farligare med ett bildat proletariet, men från *mina* samhällsbevarande utgångspunkter föredrager jag det bildade proletariet.

Slutresultatet av högerns reservation, sådan herr Dahl har lagt ut den och försvarat den, är således den, att visst skola vi behålla en högre skola, som är de bättre bemedlades skola för alla deras barn, begåvade och obegåvade, men som är avsedd endast för de allra bästa och mest utsökta begåvningarna från fattiga hem. Det är på det sättet, som man från det hållet alltid har ömmat för ståndscirkulationen. Det är en »ståndscirkulation», som alltid skall gå uppåt, men alltid i mycket begränsad skala. Man har ingenting emot att förstärka sin samhällsklass med några av de allra bästa från de fattiga hemmen. Herr Bergman talade i förmiddags om dem, som hade växt upp i kojan, sådana som — utom talaren själv — en biskop här i kammaren, en generaldirektör, Nils och John Ericsson o. s. v. Men det är naturligtvis inte bara sådana stora snillen, som genom den högre skolan hava från de fattiga hemmen kommit upp i de högre klasserna. De flesta äro icke sådana. Men de allra flesta av dessa dyktiga, fattiga pojkar, som hava kommit upp i de högre klasserna, hava ganska ordentligt tappat sitt samband med de samhällsklasser, från vilka de hava kommit. Även det är väl en orsak till att man inte har så värst stort intresse av att låta så många gå dessa vägar, att det kan bli en fara för klassprivilegierna.

Herr Bergman sade, när han var inne på talet om folkskolans förträfflighet, att han hade låtit sina barn gå i folkskolan, och det hade kanske inte alla utskottsledamöter, som stode på utskottsmajoritetens ståndpunkt, gjort. Nej, det har *jag* inte gjort. Det har jag verkligen aktat mig för. Jag vill inte ha

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

mina barn i en så dålig skola. Trots alla försök att skydda denna skolas anseende var herr Bergman sedan inne på den tankegången, att denna skola *måste* bli dålig på grund av att intet urval kan göras. Han var dock rysligt försiktig på den punkten. Jag förstår ju, att denna skola ur den synpunkten är bättre före fjärde klassen än efter denna. Efter fjärde klassen var han inte angelägen att ha sina barn kvar där. Jag tyckte, att den var för dålig för mina barn även före fjärde klassen. Jag tyckte, att den var nästan lika dålig som läroverkens småklasser. Det fanns en herre här i landet, som hade ett mycket skarpt huvud och som sade en del förfärliga saker. Han sade bland annat, att sådant som vårt skolväsen är, är det bättre att låta barnen springa omkring hemma än att sätta dem i skolan före 12 års ålder. Han hette Knut Wicksell. Jag tror, att han hade alldeles rätt, och den rätt stora personliga erfarenhet jag har av detta system bekräftar alldeles hans synpunkter i detta fall. Det är just den synpunkten, som är den avgörande för min ställning till den sexåriga botten skolan, att denna skola är för dålig som den är, och att den alltid kommer att bli för dålig, ända till dess att även de inflytelserika samhällsgrupper, vilka nu inte låta sina barn gå i denna skola eller vilka för sina barn endast använda skolans småbarnsavdelningar, tvingas att, om de vilja ha sina barn i den högre skolan, låta dem gå alla sex klasserna. Då komma de icke att tillåta, att denna skola blir så undermålig, som den nu enligt alla samstämmiga vittnesbörd från det hållet rent av naturnödvändigt måste vara. Man har anmärkt på — det har bondeförbundsmotionen också mycket riktigt anmärkt på — att kunskapsresultaten i folkskolan äro alldeles för låga och måste höjas. Det är riktigt. Men när man då från andra hållet säger, att folkskolan först skall förbättras, innan vi kunna taga den som botten skola, är detta ett fullkomligt irrationellt resonemang. Ett förnuftigt resonemang måste säga, att först när även de i många hänseenden inflytelserikaste samhällsklasserna hava sina barn i denna skola, först då ligger det i deras intresse att få denna skola så stark som den bör vara. Här har talats om hurusom alla samhällsklasser i landet äro angelägna om att ge folkskolan vad till folkskolan hör. Alla samhällsklasser äro så välvilliga mot folkskolan. Jag bryr mig inte om välvilja. Jag vill ingen välvilja ha. Jag vill ha personligt intresse för folkskolan genom att man har sina barn där. Det är denna väg man har att gå, om man skall få en folkskola sådan som folkskolan bör vara.

När man emellertid från andra hållet gör gällande, att resultaten av läroverkens undervisning äro så mycket bättre, tar man fel. Det är visserligen sant, att man delger barnen mera kunskaper i läroverkens småklasser än i folkskolans högre klasser, men detta är som bekant inte undervisningens och undervisarnas förtjänst. Herr Olof Olsson talade i dag om ett par av de finaste läroverken här i Stockholm, där *två femtedelar* av eleverna i de fem lägre klasserna voro kvarsittare. Jag kan överhuvud inte förstå, att skolor, där två femtedelar av eleverna misslyckas för lärarna, kunna bibehålla förtroende hos svenska medborgare. Men det är på det sättet. Det är inte så, att eleverna lära sig att arbeta mera i läroverkens lägre klasser än i folkskolan. Undervisningssystemet där är lika dåligt som i folkskolan även vad kunskapsmeddelandet beträffar. Det är bara det, att dessa läroverk lägga en del av sin arbetsbörda på föräldrarna, på gymnasister, som skola läsa med barnen — överhuvud taget på privatläsning. Lärarna äro där i stor utsträckning läxförhörare och inga undervisare; undervisningen få åtminstone dessa två femtedelar av eleverna skaffa sig utanför skolan var de kunna. Det är följaktligen ganska nödvändigt, att det — såsom också utskottsförslaget har krävt — blir andra metoder både i folkskolan och i läroverken.

Man har sagt, att detta är omöjligt på grund av det osovrade lärjungematerialet. Nej, det är visst inte omöjligt. Man har i en huvudstadstidning uttalat, att

det skulle vara nödvändigt att vara ett pedagogiskt snille för att i en klass av folkskolbarn med högst olika begåvning bedriva individualiserad undervisning, så att de elever, som kunde gå fortare fram, finge göra detta, och de, som inte kunde gå så fort, skulle få gå i sin naturliga arbetstakt. I Amerika kan snart sagt vilken liten lärarinna som helst både i stad och på landsbygd gå i land med en dylikt uppgift. Och man skall inte inbilla sig, att de amerikanska barnen med den folkblandning, som där råder, äro på något sätt bättre begåvade än de svenska skolbarnen. Jag skulle inte heller tro, att man på allvar vill göra gällande, att den svenska lärarkåren är underlägsen den amerikanska. Det har visat sig, att det går att individualisera undervisningen i dessa skolor i klasser upp till 40 lärjungar. Då herr Ljunglund talade om dessa »kakätare» såsom resultat av den amerikanska arbetsmetoden, vill jag inte förneka, att det har funnits och finns även sådana skolor i Amerika, där denna glosa kan vara berättigad. Den stora revolutionen i undervisningen i Amerika är icke mera än sex eller sju år gammal, och den kan inte ha spritt sig över hela landet. Men de resultat, till vilka man har kommit i Amerika och som äro framlagda för svensk publik, hava väckt sådan uppmärksamhet på sin tid i alla politiska läger här i landet, att man måste hava ganska kort minne eller också ha andra avsikter med sitt förtigande, för att inte nu komma ihåg dem. Från herr Ljunglunds egna ledare i Nya Dagligt Allehanda och hela vägen den svenska pressen igenom har man i tidningar av alla skiftningar och av alla åskådningar, när dessa resultat framlades, utan vidare sagt, att detta är saker och ting, som vi måste taga upp till allvarligt övervägande och även, så långt det passar för våra förhållanden, begagna oss av.

Det är också denna sak, som skolutskottet har tagit upp till behandling, då utskottet haft att behandla den svåra frågan om skoltidens förlängning. Skoltidens förlänges enligt skolutskottets förslag för en hel del elever med ett år, säger man. Detta är en sanning med mycket stor modifikation. Jag har fått i mina händer en statistik från ett av de läroverk, som herr Bergman känner bäst till, nämligen Karlstads läroverk. Det visade sig av denna statistik, att minst hälften av eleverna i gymnasiets alla åtta klasser voro ett, två eller tre år över den ålder, som de borde hava, om de hade genomgått skolan i den ordning, som reservanterna förutsätta vara den naturliga. Och så är det i många läroverk.

Skolutskottet har nu icke, såsom herr Bergman påstod, förordat ett system med överhoppning av klasser i folkskolan. Det är också ett av tecknen på hur pass långt efter i den pedagogiska utvecklingen och den pedagogiska diskussionen herr Bergman och reservanterna äro, då de komma med dylika påståenden. Det är tvärtom så — såsom herr Olof Olsson under förmiddagens debatt antydde för den högre skolans del — att det i olika länder, även i Europa, mycket väl genomexperimenterade systemet med kursflyttning i stället för klassflyttning skulle genomföras, varigenom alltså en elev i folkskolan inte skulle »hoppa över» en klass utan glida fram genom årskurserna, så att han eller hon utan att egentligen ha märkt, hur det gått till, på fem år skulle komma igenom de sex årskurserna. Vad har man nu anmärkt mot detta system? Man har anmärkt — och det är den väsentliga anmärkningen — att det stöter på »schematekniska svårigheter». Tänk det — schematekniska svårigheter! Skulle inte våra rektorer och våra lärare bland sina skyldigheter hava den att övervinna schematekniska svårigheter, då det gäller att inbespara tid för eleverna? Här har först den socialdemokratiska motionen och därefter utskottsutlåtandet gått in för en ordning, varigenom, om man skall döma efter erfarenheterna från utlandet, ungefär tredjedelen av folkskolans alla elever skulle spara ett år av de sex. De något så när begåvade av folkskolans elever skulle således alla spara ett år av de sex genom den individualiserade undervisning, för vilken utskottet

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

gått in. Och därvidlag har utskottet icke nöjt sig med några fromma önskingar. När det gällt — något som bondeförbundarna också påyrkat — en revision av folkskolans undervisningsplan, har utskottet i sin motivering hemställt om ett kungl. cirkulär, enligt vilket lärarna i folkskolan skulle få frihet att tillämpa dessa metoder, varigenom ett år skulle sparas för de något så när begåvade eleverna. Det är samma eller ett liknande system, som sedermera skulle tillämpas i mellanskolan och i gymnasiet. Herr Olof Olsson var inne på frågan om gymnasiet och visade, hur saken där kunde och borde läggas, så att man skulle vinna — såsom också herr Reuterskiöld påpekade — ett fördjupat bildningsresultat av gymnasiets studier med en betydligt förnuftigare läggning av studierna än den nuvarande.

I detta sammanhang har också en del reservanter, i överensstämmelse med yrkande i den socialdemokratiska motionen, krävt studentexamens avskaffande. När man talar om faran för vårt nuvarande bildningsmål, faran för att detta bildningsmål skall sänkas i våra skolor, vill jag fästa uppmärksamheten på att samma stora tidningar, som nu äro rädda för denna sak, på hösten 1925 hade åtskilliga vassa saker att säga rörande både studentexamen och dess betydelse och vår bildningsnivå överhuvud. Man var då fullt på det klara med att studentexamen vore ett hinder för en förnuftig undervisning, åtminstone under det sista gymnasieåret. Det hot, studentexamen kastade framför sig, vore av den art, att inga förnuftigt och ordentligt planlagda studier då kunde gå för sig. Man var vidare fullt på det klara med att det bildningsresultat, som vunnes, vore allt annat än det åtråvärda. Det vore också universitetsprofessorerna fullt på det klara med. Det är ingen hemlighet, att det finnes professorer, som just i fråga om språkkunskaperna anse det nuvarande systemet så under all kritik, att de icke anse sig kunna bedriva vetenskaplig undervisning åt en hel del av de studenter, som äro godkända i språk i studentexamen, utan att dessa förvärva sig vidgade språkkunskaper. Det finnes en professor i litteraturhistoria, som, innan han tillåter provning i sitt ämne, låter studenterna översätta från franska, tyska och engelska för att se, om de kunna så pass mycket, att de duga för litteraturhistoriska studier. Det är inte heller alls någon hemlighet för professorerna, att vid litteraturhistoriska studier den franska litteraturen ofta läses av studenterna i översättning på Reklams bibliotek, därför att studenterna kunna tyska så pass mycket bättre än franska, att de föredra denna väg. Om professorerna i astronomi och matematik vid Lunds universitet anföres en ganska vitt spridd och även här uppe i riksdagen berättad anekdot, att de yttrat, att studenterna för att följa undervisningen i deras ämnen till nöds skulle kunna undvara de kunskaper i matematik, som de komma till universitetet med, om de bara kunde litet mera franska. Det är inte underligt, såsom språkundervisningen bedrives, att man uppnår sådana resultat, som man verkligen når. Man bedriver inte undervisningen för att lära eleverna läsa språket, än mindre att tala eller skriva detsamma. Man har i stället som undervisningens mål att eleverna efter ett ganska drygt tilltaget antal veckotimmar många år i rad skola kunna i studentexamen översätta en anekdot om Alexander den store eller Filip II av Spanien med högst fyra bockar mot formläran och syn-taxen. På det sättet är det ju helt naturligt, att språkundervisningen kan komma att leda till synnerligen ofullständiga resultat.

Man säger nu, att med en fyraårig realskola i stället för den femåriga eller sexåriga skulle språkresultaten komma att bli ännu mindre tillfredsställande. Det beror på. Jag har, utan att vara språkman, redan då jag var student, läst in pojkar på mindre än ett år i fjärde klassen med således tre årsklasser tyska. Jag har senare under min lärartid läst in pojkar i gymnasiet, exempelvis en fjortonåring, som på ett år läste fem årsklasser tyska och två årsklasser engelska utan någon överansträngning tillika med alla de

andra ämnena som behövdes för att efter avslutad folkskola komma in i gymnasiets första ring. Jag får säga, att hela undervisningssystemet i realskolan och i gymnasiet, så långt jag med min ganska långa erfarenhet har kunnat finna, helt naturligt — så länge det skall pågå enligt de läsordningar och med det studiesystem, som vi nu ha — icke kan leda till så värst stora resultat. Men med förnuftiga studiemetoder, sådana som äro rekommenderade i utskottsutlåtandet, kan denna sak högst avsevärt hjälpas.

Man har här i dag ävenledes sagt, att den fyraåriga realskolan, den nuvarande fyraåriga kommunala mellanskolan, måste vara underlägsen den femåriga eller sexåriga, därför att man på dessa fyra år skall tränga samman flera årskurser. Det skall man visst inte! Att den kommunala mellanskolan är så efter sin tid och så besvärlig att gå igenom i jämförelse med realskolan beror helt enkelt på att det icke finnes någon undervisningsplan för densamma, ehuru skolformen är 20 år gammal. Det beror helt enkelt på att lärarna i denna skola envisas att där sammantränga sex årskurser, av vilka eleverna hava genomgått ett par årskurser redan i folkskolan. En rektor vid en skola här i närheten av Stockholm, som utlade det förfärliga i att man ville fördärva den högre skolan genom att i större utsträckning införa den fyraåriga realskolan, anförde därvid exempel från sitt eget läroverk. Jag anmärkte mot honom, utan att han motsade mig, att jag dagen förut hade hört en fader till en elev i detta läroverk säga till mig, att hans son i första klassen av denne rektors kommunala mellanskola inte hade lärt sig ett enda dugg i matematik under hela första året utöver den folkskolekurs han redan genomgått. Tacka för att man skall komma fram till överansträngning och till överhopning av ämnena, när man lägger undervisningen på ett dylikt sätt! När jag beträffande en annan kommunal mellanskola anmärkte, att det ju vore galet, att de där läste om kursen i medeltidens historia i stället för att nöja sig med den kurs, de haft i folkskolan, fick jag höra, att man verkligen hade försökt att ordna saken förnuftigt utan denna onödiga repetition, men vid en inspektion hade skolan ålagts att taga om denna kurs efter de läroböcker, som användas i realskolan. Man kan ju förstå, att med en sådan planlöshet, en sådan likgiltighet för planläggningen av studierna i den kommunala mellanskolan resultaten blivit sådana de äro.

Den viktigaste anmärkningen emot de metoder som av utskottet äro föreslagna i den högre skolan lyder på följande utomordentliga sätt: Dessa nya metoder kräva ovedersägligen mera lugn och ro och mera tid för att kunna tillämpas än de gamla. D. v. s.: de metoder, varigenom man i utlandet inbesparar åtskillig tid i undervisningen, skulle i Sverige kräva mera tid än man nu tager i anspråk vid tillämpandet av de gamla metoderna. Detta uttalande finnes också i reservationen. Det är verkligen ganska svårt att förstå sig på denna logik. Här i Sverige skulle det behövas längre skoltid, när man använder metoder, som i utlandet hava åstadkommit förkortning av skoltiden!

Vad slutligen angår kravet på en differentierad undervisning i realskolan med praktisk undervisning åt dem, som äro lagda för en sådan, och mera teoretisk undervisning åt dem, som äro så lagda — vilket krav finnes upptaget inte endast i utskottets utan också i reservanternas förslag —, anförde herr Wohlin, att han talat med praktiska människor, som förklarat, att detta krav vore fullkomligt orimligt. Jag skulle kunna ge dem, som tro på herr Wohlin i detta fall, en anvisning. Det finnes här i Stockholm en skola, som kallas för den högre yrkesbetonade folkskolan. Rektorerna vid denna skola stå i morgon dag till tjänst för vem som helst av herrarna, som vill gå och se på resultaten av undervisningen i deras skolor. Jag kan försäkra, att till och med den kritiske herr Wohlin, sedan han sett den högre yrkesbetonade folkskolan i Stockholm i mekanik, skall taga tillbaka de överord han här i

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

dag har fällt. Denna högre yrkesbetonade folkskola arbetar ungefär på det sätt, som det i min motion är föreslaget, att realskola med praktisk inriktning skall arbeta. Lärarna vid denna skola och de stockholmare, som hava intresse för den praktiska undervisningen och känna till den, skola kunna intyga, att den skolform, som herr Wohlin uttalade sin förkastelsedom över, är alldeles utmärkt, just då det gäller att tillgodose näringslivets intressen. Dessa lärare skola också kunna intyga, att ifrågavarande skola i och med att den blir socialt jämställd med realskolan, i och med detsamma som den flyttar in i den högre skolformen, får en helt annan dragningskraft än den för närvarande har.

Då flickskolan kommer att behandlas i annat sammanhang, skall jag nu förbigå den.

Med åberopande av vad jag nu har yttrat i fråga om utskottsförslagets betydelse för vidgandet av porten för större skaror av bönders och arbetares barn fram till en högre medborgerlig bildning och med hänsyn till vad den föreslagna skolreformen skulle betyda för ernående av bättre resultat vid undervisningen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den föreliggande punkten i utskottsutlåtandet.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Hur viktig än den föreliggande frågan må vara, kan man nog icke påräkna någon större uppmärksamhet från kammarens ledamöter efter den långa rad av uttömmande anföranden, i medeltal vart och ett på omkring en timme, som nu hållits. Jag skall icke fortskrida på denna väg utan skall söka i största korthet beröra en sida av frågan.

När jag i början av detta år tillbringade några dagar i Tyskland, läste jag där i snart sagt varje tidning redogörelser för en rundfråga om Tysklands framtid, som hade ställts till framstående tyskar i olika levnadsställning. Majoriteten av dem svarade på den framställda frågan, att Tysklands framtid ligger vid dess universitet och högskolor. Jag föreställer mig, att detta lika väl kan tillämpas här i landet. Om jag fattade saken rätt, beror den vikt, som lagts på undervisningen vid universitet och högskolor därpå, att målet väl får anses vara att genom den högre undervisningen fostra en ungdom, som genom sina kunskaper och sitt kunskapsbegär, genom sin andliga utveckling, sin mognad och ansvarskänsla är lämpad att i en framtid fylla en, i många fall, ledande plats på de olika områdena i det kulturella och ekonomiska livet. Det förefaller mig uppenbart, att den föregående undervisningen måste vara av den största betydelse för att på bästa sätt kunna nå detta mål vid den högre undervisningen. Det är detsamma som att en byggnad, för att vara fast och stå genom tiderna, måste hava sin fasta grund. Denna grund lär i det avseende jag nu talar om vara den undervisning, varom debatten här i dag rör sig.

Frågar man då, hur det föreliggande förslaget skulle verka i detta hänseende, vill jag till en början framhålla, att redan den s. k. Friesenska läroverksreformen i början på 1900-talet enligt allmän uppfattning verkat förminskande på studenternas förmåga att på tillfredsställande sätt mottaga den undervisning, som bjödes dem. Nu befarar jag, att ett bifall till föreliggande förslag skulle vara ett ytterligare steg i samma olyckliga riktning. Visserligen har här förut herr Reuterskiöld uttalat, att han såsom universitetsman med glädje hälsar utskottets förslag. Effekten av detta hans yttrande lär väl dock uppvägas — för att använda ett lindrigt ord — av den, som jag tror, enhälliga meningen bland hans kolleger vid universiteten.

Om jag nu skulle söka att något motivera min uppfattning angående verkningarna av föreliggande förslag, vill jag börja med att framhålla, att, såvitt

jag förstår, den övervägande fyraåriga realskolan i stället för den hittillsvarande femåriga skulle verka olyckligt. Det skulle bli ett forcerat arbete. Vidare måste jag anse den föreslagna treåriga gymnasietiden vara för kort, speciellt på latinlinjen. Detta medges också på sätt och vis av departementschefen, när han säger, att »det är tydligt, att en fyraårig gymnasiekurs i åtskilliga avseenden äger företräde framför en treårig» och vidare talar om en »sammanträngd och hoppressad skolform», vars olägenheter dock skulle uppvägas genom åtskilliga av honom föreslagna åtgärder. Dessa skulle gå ut på ämneskoncentration och en i samband därmed stående omläggning av skolans inre arbete. Jag tror dock, att det är fåfängt att söka vinna det avsedda målet på det sätt, som här ifrågasättes. Det i viktiga avseenden helt fria ämnesvalet måste skapa en löslig grund. Det blir ett val på måfå. I en morgontidning i dag har det talats om att det skulle uppkomma en irrgångssalong härvidlag, och det ligger nog däri en viss sanning. Undervisningen i de moderna språken skulle också försvagas; det skulle endast bli *ett* obligatoriskt främmande språk. Vidare vill jag framhålla, att de moderna arbetsmetoder, som äro avsedda att införas, säkerligen skulle försvåras om icke omöjliggöras genom det forcerade studiesättet, och det är just denna forcering, som jag finner vara det mest betänkliga i förslaget. Det blir en pluggläsning, det blir en strävan framför allt att taga sin examen. Det blir icke en lugn utbildning, som låter ynglingarna väl tillgodogöra sig undervisningen, smälta vad de läsa och mogna till män för sina framtida uppgifter. Den gamla satsen torde väl stå, att vi lära icke för skolan, utan för livet. En ytterligare fara ser jag också i den i ett tidigare anförande här i kammaren påtalade uppsugningen till den högre undervisningen, som skaffar en större konkurrens och därmed ytterligare pådriver examensläsningen.

Nu vill jag ingalunda med vad jag här sagt påstå, att ensamt hänsynen till den högre undervisningen i detta fall får vara avgörande. Ingalunda! Det är nog viktigare, att den allmänna folkbildningen ordnas på ett tillfredsställande sätt, men emot det sätt, som här är föreslaget för denna allmänna folkbildnings ordnande, har jag funnit så vägande skäl vara anförda, att jag icke kan anse annat än att de anmärkningar jag här framhållit beträffande den högre undervisningen måste för mig bli avgörande.

Jag vill på grund härav, herr greve och talman, yrka avslag på den nu föredragna punkten.

Herr Björck: Herr talman, mina herrar! Den fanatismens glöd, som präglade herr Bergmans anförande, gör, att jag icke närmare skall gå in på det, framförallt i de stora delar, där man tyckte sig märka brister i lugnet och besinningen. Men jag kan icke neka mig att i förbigående konstatera, hurusom herr Bergman, som med en sådan skärpa har anmärkt på utskottets sätt att bedriva sitt arbete, i ganska väsentliga stycken syndade mot den historiska troheten i framställningen. Jag bortser från sådana jämförelsevis obetydliga ting som att en av honom åberopad auktoritet — socialdemokrater synas ha auktoritet inför herr Bergman, endast så länge de stå på samma ståndpunkt som han — förgylldes upp genom att karakteriseras som professor i pedagogik, medan han rätteligen är professor i filosofi. Detta är visserligen en bagatell, men misstaget är verkligen betecknande.

Vidare kan jag inte underlåta att för kammaren avslöja, att herr Bergman byggde sin respekt för utskottets ordförande på lösan sand, då han särskilt dröjde vid herr Rydén's förtjänster om den sista seminarierformen. Om herr Bergman gått till arkunderna, hade han funnit, att förordningen därom är kontrahierad av herr K. G. Westman. Men det är ju tänkbart, eftersom herr K. G. Westman representerar ett av de allierade partierna, att den konstella-

Ang. omorganisation av det högre skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.

(Forts.)

tion, som herr Bergman bekämpar, i alla fall kan få tillgodoräkna sig den ära, som han här tillerkände felaktig person.

I fråga om interiörerna från utskottet, som herr Bergman med sådan detaljrikedom och så livfull skildringskonst »avslöjat», skall jag tillåta mig att göra en gensaga endast på den punkten, att den s. k. inre cirkeln, som fått uppbära så många förebräelser, mycket väl kunde hava räknat representanter även för herr Bergmans grupp, därest önskemål i sådan riktning hade blivit framställda. Och vad särskilt angår de 54 till statsövertagande föreslagna mellanskolorna, har denna fråga, tvärt emot vad herr Bergman här gjort gällande, varit föremål för ett särdeles ingående övervägande vid den förberedande behandlingen under anlitande av all den tekniska sakkunskap, över vilken utskottet förfogade. På det mellanhavande mellan mig och herr Bergman, som drogs inför kammarens bedömande, skall jag icke gå in närmare än att jag nödgas framhålla, att det, när jag en gång i utskottet åberopade herr Elfstrands auktoritet, icke alls förhöll sig på det sätt, som herr Bergman ville bevisa med det brev, som här föredrogs. Det gällde en helt annan sak, nämligen den *tidpunkt*, då språkundervisningen lämpligast borde inträda. Härefter skall jag, för ögonblicket åtminstone, lämna herr Bergman åsido. —

Den, som inför det avgörande, som snart stundar, söker fasthålla det historiska perspektivet och ser den föreslagna reformen ur synpunkten av tidigare avgöranden av liknande innebörd, har anledning till ett par särskilda reflexioner. Den skolpolitiska utvecklingen i vårt land har klart ådagalagt, att det är riksdagen och icke Kungl. Maj:t, som dirigerat denna utveckling. Detta faktum är mer slående än vad mången kanske anar. Under de senaste hundra åren har det högre undervisningsväsendet vid två skilda tillfällen varit föremål för en mer grundlig omstöpning. Den första gången, 1849, då det omsider gjordes slut på den fördärvliga dualismen mellan lärdoms- och apologistkolan, togs initiativet fyra år tidigare av riksdagen. En skarp fejd hade i årtal rasat mellan dem, som förklarade allt vara »bra som det är», och dem, som önskade en ny form och en ny anda i det svenska skolväsendet. Om man så vill, gällde det också den gången en enhetsskola ehuru i annan mening än nu. När de stridande parterna icke kunde komma till något slut, ingrepo ständerna och dekretade, att det nya skulle flyttas över från illusionernas till verklighetens värld. Att prästeståndet protesterade underströk för eftervärlden, att sakkunskapens folk då lika väl som senare varit de sista på de gamla skansarna.

Inför samhällets omlagring vid mitten av förra seklet började man bland lek-männen på nytt röra på sig, och nu är det bottensskolan och medborgarskolan, som skymta i diskussionen, icke minst inom bondeståndet. År 1868 resulterade riksdagsinitiativet i den dåvarande första läroverksklassens indragning.

Den andra stora omläggningen av vårt högre skolväsen under senaste seklet skedde som bekant 1904. *Formellt* genomfördes den visserligen i anslutning till en kungl. proposition, men följer man denna propositions tillkomsthistoria, finner man omedelbart, att direktiven för reformen lämnades av 1899 års riksdag och härrörde från enskilda motionärer. Och forskar man djupare i skrifterna, visar det sig, att reformprogrammet i all huvudsak utmejslats av Abraham Rundbäck i spetsen för andra kammarens lantmän redan år 1870. Första kammaren, stödd på och ledd av fackmän, hade i mer än tre årtionden förmått bromsa utvecklingen, men nödgades till slut kapitulera på denna stridsfront liksom på så många andra.

På samma sätt var det med den i all sin blygsamhet viktiga anordning, som 1894 vidtogs, då den treåriga grundskolan blev verklighet. Icke heller detta steg togs på grund av framställning av fackmännen eller Kungl. Maj:t, utan genomfördes av riksdagen utan annan utredning än den en enskild motionär åvägbragt.

Vi kunna gå ett stycke längre och hålla oss till den mycket beydelsefulla utbyggnad, som det högre skolväsendet erhöll genom 1909 års beslut om den kommunala mellanskolan. Formellt var även detta steg föranlett av en kungl. proposition, och beslutet byggde närmast på den. Men alla som då voro med känna nogsam, att planritningen även i detaljer härrörde från Fridtjuv Berg i en av honom och herr Hammarlund väckt motion vid 1892 års riksdag. Ett eller annat årtionde dröjde det, innan tanken hunnit slå rot, men den mognade och tog gestalt trots sakkunskapens avoghet.

Mellan dessa händelser ligger en ändlös rad av förolyckade regeringsframställningar, burna av den s. k. sakkunskapens anda och auktoritet, men med otillräcklig kontakt med livet och verkligheten.

Jag har ansett mig böra erinra om dessa enkla fakta, närmast därför att man bland reservanternas och deras meningsfränder har ordat vitt och brett om den bristande överensstämmelsen mellan sakkunskapens mening och utskottets. Det är skäl att skriva sig till minnes, att detta motsatsförhållande icke är något speciellt karakteristiskt för den nu föreliggande situationen. Så har det alltid varit, och hade riksdagen besjålats av den auktoritetstro, som genomandras reservationen, kan man vara ganska viss om att vår högre skola i detta nu hade varit i behov av en ännu grundligare omläggning än den Kungl. Maj:t och utskottet funnit erforderlig.

Men glädjande nog möter man i de grundläggande principer, som äro gemensamma för utskottets och regeringens förslag, en bestämd vilja att bryta med det förgångna också på denna punkt. Man har önskat ett vidare perspektiv än vad sakkunskapen i regel förmår åstadkomma, och därav kommer det sig, att de sociala synpunkterna erhållit så vidsträckt spelrum. Något splittrigt nytt är detta förvisso icke. Departementschefen har haft mycket fog för sin erinran om att samhällsutvecklingen har satt sin prägel också på tidigare avgöranden på detta område. Men man har redan i regeringsförslaget haft blicken öppen för de oavvisliga krav, som samhället och dess medborgare i gemenskap i rättfärdighetens namn ställa på den högre skolans organisation. Därav kommer det sig, att den allmänna rösträttens riksdag, sådan den har varit representerad i utskottet, icke har reflekterat på att avböja sin medverkan till den föreslagna reformen. Hade däremot den anda, som behärskar reservationen, vilat över regeringsförslaget, skulle med till visshet gränsande sannolikhet läget i dag återspeglat situationen i flydda tider. Just därför att samhällskravet har fått så stort utrymme i förslaget, finns det utsikter för att ett lyckligt initiativ från första statsmakten i en stor skolorganisatorisk fråga kan vinna riksdagens anslutning utan den tidsödande och förlamande omgång, varpå den föregående utvecklingen givit oss så talande exempel.

Den reservation, som föreligger till utskottets utlåtande, är i många avseenden ett ganska märkligt aktstycke redan i yttre måtto, med de många reservationer till reservationen, som den innesluter, men främst, vill jag ändå säga, karakteriseras den av en sterilitet, som man onekligen icke hade väntat av så många lärda och handlingskraftiga tillskyndare. Det är t. ex. anmärkningsvärt, att medan det på en sida står, att utskottet kan gå en viss väg gemensamt med Kungl. Maj:t, nämligen på sid. 219, där det på tal om flickornas undervisning heter, att »utskottet kan därför endast så till vida tillstyrka det kungl. förslaget i denna punkt», finner man sedan i klämman, att reservanternas yrkat blankt avslag även på en punkt, som de funnit sig i viss utsträckning kunna tillstyrka. Det är också ganska anmärkningsvärt att möta en sådan sats som att den nuvarande skolan »i socialt avseende sedan gammalt *principiellt* fyller enhetsskolans krav». Jag undrar, hur man skall kunna konstatera, att den principiellt fyller »enhetsskolans» krav, då det icke ens klart anges, vad man menar med en enhetsskola eller om man talar om enhetssko-

*Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

lan i en annan än hävdvunnen betydelse. Att den nuvarande skolan principiellt fyller de kraven, säger icke så mycket, när verkligheten visar något helt annat och talar ett så kraftigt språk som siffrorna i propositionen, mot vilka inga vägande invändningar kunna göras. Att det finnes flera jordbrukarebarn i Anderslöv än i Stockholm, är ett bra banalt konstaterande av den kommunala mellanskolans sociala struktur, och ingen har naturligtvis använt siffror på det sätt, som reservanterna insinuera. Tvärtom ha just Stockholm och de övriga storstäderna uteslutits från jämförelsen, när man velat åskådliggöra landsbygdens förhållanden.

Jag skall icke gå in på detaljer, men jag kan ändå icke underlåta att finna det anmärkningsvärt, att reservanterna på sid. 204 konstatera, att systemet 6 plus 4 ur »pedagogisk synpunkt givetvis ter sig mycket otillfredsställande». Man skulle eljest hava väntat från detta mycket auktoritetstroende håll, att när t. o. m. den Tryggerska regeringens sakkunniga, som ju voro valda med mycket stor omsorg, hava kommit till det resultatet, att denna skolform är en i pedagogiskt avseende fullt användbar och i åtskilliga hänseenden fördelaktig organisation, reservanterna knappast skulle ansett betyget »otillfredsställande» på sin plats.

Det är också anmärkningsvärt, att det på tal om den fyraåriga realskolan beklagas, att det icke föreligger några undervisningsplaner, »som kunde ge en föreställning om hur denna skola tänkts utformad i detalj». Man frestas nästan att fråga, om herrar reservanter därvidlag uppträda som skämtare, såsom deras härledare icke sällan har för sed, ty såvitt jag känner — och det böra också reservanterna vara väl förtrogna med — finnas fullständiga kursplaner och motiver till sådana utarbetade av skolkommissionen. Reviderade kursplaner hava fogats vid de skolsakkunnigas betänkande. Dessa förslag äro uttryckligen återopade i propositionen såsom åskådliggörande den skolform det här gäller. Man borde vidare kunna förutsätta, att reservanterna icke sökte framställa denna skolform som någonting nytt och oprövat. Det har ju dock i sjutton år existerat något åtminstone i samma stil fastän med brister, som det kungl. förslaget avser att undanröja, och skolformen har under denna tid visat en sådan livskraft, att det under den korta period, som ligger emellan regeringsförslagets avgivande och utskottsförslaget, har tillkommit tre å fyra nya skolor av samma typ, så att de för närvarande överstiga nittio-talet. Man tycker då, att reservanterna borde hava hunnit tillägna sig åtminstone en allmän uppfattning om denna skoltyp om inte förr så under det trägna arbetet i utskottet. Denna reservanternas anspråksfullhet, då det gäller utredningar och undervisningsplaner beträffande den 4-åriga realskolan, kommer i blyxtbelysning, när reservanterna själva förorda den femklassiga realskolan som generell typ. Då vittnas det om att de föregående utredningarna lämna ett utmärkt underlag för omdömet, fastän sanningen är, att det inte alls finnes så mycket utredning om den typen som om den 4-åriga realskolan. Likaledes saknas totalt alla erfarenhetshållpunkter. Då vila som sagt inga ledsamheter över färden, utan man nöjer sig med även ganska blygsamma utredningar och mycket ofullständigt utformade konkreta förslag.

Jag måste också taga fasta på ett uttryck, som förekommer i reservationen och som uppenbarligen bär herr K. J. Ekmans signatur. Det är när man viftar med de växande krav på folkskolan som den av utskottet föreslagna organisationen skulle medföra, framför allt i syfte att få de s. k. undantagsformerna ersatta med huvudformer.

Jag förstår mycket väl tendensen i denna framställning och anledningen till att denna passus kommit in i reservationen. Man hoppas kunna jaga upp en oluststämmning icke minst inom en av de politiska grupper, som uppbära utskottets förslag, genom att urgöra att enhetsskolreformen, sådan den i prak-

tiken skulle komma att gestalta sig, betyder att »efterkrav» komma att göra sig gällande i avseende på folkskolan. Jag måste säga, att den farhåga, som här lyser fram, är fullkomligt grundlös. Gällande författningar utstaka fullt klart och tydligt när en huvudform skall förekomma och när en undantagsform är medgiven. Om den saken kan intet tvivel råda. Det lär icke vara möjligt att framställa krav på våra kommuner att förbättra sitt folkskoleväsendes organisation enbart med hänvisning till de högre skolornas krav. Om reservanterna läsa inledningsbestämmelserna till folkskolans undervisningsplan böra alla tvivel härutinnan försvinna. Och vad särskilt landsbygdens förhållanden beträffar, tror jag, att jag ger uttryck åt en fullkomligt enhällig mening på de håll, där man sökt att allvarligt tränga in i enhetsskolans inverknings i skilda hänseenden, då jag säger, att den förestående skolreformen såsom sådan icke kommer att öka omkostnaderna för en enda folkskola på den egentliga landsbygden i detta land. Den kommer icke heller att där ställa krav på en enda skolsal mera vid någon enda skola. Detta är för mig en fullkomligt självklar sak, vid vilken jag knappast trodde, att man i detta sammanhang skulle behöva uppehålla sig.

Nu är det så att man, och jag tror icke att reservanterna skola kunna skaffa den minsta skynt till bevis för en motsatt mening, tagit mycket stor hänsyn till landsbygdens förhållanden genom att generellt låta samtliga de s. k. huvudformerna bilda grundvalen för den högre skolan. De distrikt äro lätt räknade, där icke åtminstone någon folkskola tillhör någon av huvudformerna. Har man icke tillgång till en sådan, kan undantagsformernas kunskapsresultat ändock i hemorten utan svårighet fyllas ut.

Det enda faktiska underlag, som man kan skönja bakom reservanternas uttalanden på denna punkt är det, att genom de bildningsmöjligheter, som landsbygdens befolkning skulle få enligt det beslut, som utskottet föreslår riksdagen att fatta, intresset för folkbildningen, det personliga intresset, kan bli så starkt, att man frivilligt ikläder sig större uppoffringar för folkskoleväsendets höjande än som äro oavvisligen nödvändiga. Det är naturligtvis en farhåga, som från de kommunala folkskoleförbundens horisont kan synas nog så allvarlig, därför att den undergräver dessa organisationers existensberättigande.

I fråga om gymnasierna nödgas jag säga, att det förväntat mig att man i reservationen så kategoriskt vågat göra gällande, att den föreslagna anordningen skulle högst väsentligt stegra utgifterna för gymnasieundervisningen. Riktigheten härav förmår jag icke fatta. Herr Dahl var inne på samma tankegång i sitt anförande i dag, men jag kan alldeles icke inse, varför denna undervisning enligt de nya linjerna skall bli dyrare än nu. Timantalet är icke avsett att höjas, och man kan ju sammanföra lärjungar i vissa ämnen från både latin- och reallinjen. Med de anordningar, som utskottet tänkt sig, är det min bestämda övertygelse att dessa farhågor vila på mycket lös grund, och jag vore tacksam om jag kunde erhålla en antydning om skälen, varför en kostnadsstegring skulle inträda.

När jag summerar mina intryck av reservationen framträda emellertid vid sidan av dessa skuggor, som jag nu i korthet uppehållit mig vid, också ett par ljuspunkter. Hit skulle jag vilja räkna att herr Bergman och högern numera släppt den rörande omtanke om de förberedande klasserna, som man tidigare mött på detta håll. Den omtanken var ännu för ett par år sedan så livlig, att den förmådde lägga en stark press på opinionen både inom och utom riksdagen. Än viktigare är, att reservanterna tyckas ha alldeles avskrivit ett av de diskussionsämnen, som vid de föregående övertägandena intagit ett mycket framskjutet rum i meningsutbytet, nämligen folkskolans bärkraft. På den punkten har oppositionen förstummats, och jag vågar taga

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

reservanternas tystnad som ett tecken på att de åtminstone hava följt med så långt, att de numera betrakta folkskolan som en tillräckligt bärkraftig grund för den högre skolan.

Jag måste nu be om kammarens överseende med att jag nödgas gå in på ett ganska tråkigt men viktigt kapitel, som herr Dahl i dag påstod att vi hade alldeles tappat bort, nämligen kostnadsberäkningarna. Herr Dahl spårade bortrunna miljoner, och herr Ljunglund kåserade över samma tema, när han yttrade, att ingen vet vad det märkliga djur skulle kosta, som funnes inneslutet i herr Reuterskiölds säck. Ja, det kan ju hända att herr Ljunglunds pessimism i någon mån framkallats av de intellektuella ansträngningar, som det vållat honom att penetrera detta utlåtande på den begränsade tid, som stått till hans förfogande. Han medgav själv med ett numera bevingat ord, att det »snurrade runt» för honom, när han tänkte på denna allvarliga sak.

Jag skall be att få föra i kammarens erinran några elementära fakta, som finnas avhandlade i propositionen, nämligen att åtskilliga kostnadsberäkningar föreligga från de föregående utredningarna. Förtjänsten av att kostnadsberäkningar blivit uppgjorda med mycket stor samvetsgrannhet och med anlitande av en synnerligen omfattande apparat tillkommer vid sidan om dem, som burit »dagens tunga och hett», den Tryggerska regeringen, som på denna punkt anbefalldes en grundlig och allsidig utredning av skolöverstyrelsen med anlitande av en särskild sakkunnig, numera avlidne disponent Swartling. Man gick därvid till väga med mycket stor noggrannhet. Först och främst beräknade man vad organisationen skulle kosta staten och det var jämförelsevis lätt. Man skaffade sig vidare material från varenda kommun i riket för att säkert kunna bedöma vad det skulle kosta att genomföra en fullständig enhetsskolereform, i fråga om såväl folkskolorna som läroverken. Härvid togs hänsyn icke blott till det ökade behovet av lärarekrafter för folkskolorna som kunde inträda, utan också till behovet av ökade lokaler i läroverken och folkskolorna. Härvid hade under det förberedande arbetet mycket divergerande och högst fantastiska siffror anförts, beroende på att, när det gällde krav på nya byggnader, skilde man icke så noga mellan de byggnader, som betingades av överförandet av en viss lärjungekontingent från läroverket till folkskolan, och sådana byggnadsföretag, varav redan ett latent behov förefanns. På det viset kom man upp till miljoner, man summerade omsorgsfullt och kom till det resultatet, att den föreslagna enhetsskoleorganisationen skulle ställa oerhörda krav på det allmänna.

Nu gick man i stället mera rationellt till väga, jag skulle nästan vilja säga att man uppnådde ett genialt grepp i fråga om metodiken. Man resonerade som så: vad skulle det kosta att bygga nu för alla de barn, som det gäller? Man räknade med vad det nu skulle kosta att uppföra de *befintliga* byggnaderna och vad det skulle kosta att uppföra de behövliga byggnaderna, och skillnaden mellan den senare och den förra posten utgjorde tydligen den verkliga byggnadskostnad som reformen föranledde, och så fastslog man annuiteten av detta belopp.

Man finner av dessa beräkningar, att skolkommissionens förslag, som i alla avseenden var vida mera omfattande än det nu föreliggande, skulle för *staten* medföra en merutgift av inalles 4.1 miljoner kronor. För *kommunerna* skulle det medföra en merutgift av 2.1 miljoner kronor, under det att detsamma för *de enskilda* skulle innebära en besparing av 7 miljoner kronor genom terminsavgifternas begränsning. Sålunda, skolkommissionens förslag skulle, kostnadsberäknat på detta sätt, medföra en nationalekonomisk besparing av 0.8 miljoner kronor.

Nu innebar emellertid regeringens åläggande icke bara att kostnadsberäkna skolkommissionens förslag, utan också skolöverstyrelsens modifierade förslag.

I jämförelse med utskottets gick detta senare förslag vida längre i vissa och mindre långt i andra avseenden, men i det hela måste det ställa sig dyrt, bl. a. därför att man i större utsträckning bibehöll privatläroverken såsom statsunderstödda skolor. Noggranna beräkningar erbjödo också svårigheter, då en detaljerad organisationsplan icke förelåg. Man nödgades till en del schematisera, men man kom i alla fall fram till användbara siffror. Skolöverstyrelsens förslag innebar ett blandat system i princip nära överensstämmande med det i Kungl. Maj:ts proposition framlagda. Det visade sig för staten medföra en merkostnad av 3 miljoner kronor. För kommunerna skulle det föranleda en minskning av nuvarande kostnader med 0.4 miljoner, och för de enskilda skulle det medföra en vinst av 5.8 miljoner kronor. Kungl. Maj:ts förslag har efter alldeles likartade grunder kostnadsberäknats av den man, som verkställt alla tidigare utredningar på detta område, byråchefen E. Göransson, och han har också tillhandagått utskottet.

Det är klart att man rör sig på ett mycket svårt område, då det gäller att kostnadsberäkna en organisation, där en viktig hållpunkt saknas, nämligen lärjungeantalet. Nu vill jag upplysningsvis nämna, att propositionen räknar med att den kontingent lärjungar, som årligen skulle vinna inträde i läroverken, uppgår till 5,130 mot nuvarande 4,800 (klassavdelningar å 30 i realskolan och 25 i gymnasiet).

Utskottets förslag, vilket som bekant är mera vittgående än Kungl. Maj:ts, har i detalj kostnadsberäknats, och de kostnadsberäkningarna torde i huvudsak vara bekanta. Kostnadsökningen för staten uppgår inalles till 750,000 kronor; jag önskar tillfoga, att beräkningen inrymmer en ganska vid marginal. Den organisationen förutsätter att varje årsgrupp lärjungar, som tages in, skulle ökas från 4,800 till 6,000, alltså med ungefär 1,200 lärjungar, vilket är en ganska aktningssvärd siffra (klassavdelningar å 35 i realskolan och 30 å gymnasiet). Ökningen i läroverkens kapacitet uppgår sålunda till 25 procent. Med avsikt har jag begränsat jämförelsen till att gälla de nuvarande statsläroverken och de blivande omorganiserade läroverken. Jag har alltså lämnat utanför de nya flickläroverken och de 54 samrealskolor, som skulle tillkomma genom förstärkning av kommunala mellanskolor. Hade även dessa båda grupper tagits i betraktande, hade givetvis kapaciteten högst väsentligt ökats. Nu spörjes det också, vad detta förslag ekonomiskt innebär för *kommunerna*. Då vill jag säga, att man omedelbart kan konstatera, att beträffande de 17 statssamskolesamhällena och de 54 mellanskolesamhällena utskottsförslaget torde resultera i besparingar i kommunernas utgifter för läroverken. Detsamma är säkerligen förhållandet i de 11 å 13 städer, där flickskolan skulle samorganiseras med realskolan eller ett högre läroverk till samläroverk, ty i det fallet bortfalla kommunernas förpliktelser till flickskolorna. Då säger man: Än byggnaderna? Och herr Dahl tryckte särskilt på den saken. Om herrarna göra sig besvär att jämföra de tabeller, som finnas bifogade utskottsmajoritetens utlåtande, så kunna herrarna lätt nog själva övertyga sig om, hur det ställer sig med rumsbehovet i läroverken för framtiden och nu. Den jämförelsen skall ort efter ort visa, att såväl regeringsförslaget som utskottsförslaget medföra mycket små ändringar ifråga om lokalbehovet. Det rör sig i vissa fall om ett eller annat rum mera. I ett stort antal fall erfordras för framtiden färre rum än för närvarande på grund av de beskärningar, som organisationen undergår i de nedre regionerna. Så mycket är alldeles visst, att det här inte alls är fråga om en revolution. I det begränsade antal fall, då det skulle krävas ett eller annat rum mer än nu, finnes det ju, tack vare den mjuka övergång, som utskottet har anbefallt, möjlighet att ute i orterna få respit, så att något *omedelbart* byggnadsbehov icke inställer sig. Detsamma gäller även om de nya samrealskolorna. Herr Bergman var inne på detta spörsmål och näm-

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

de något om Oskarshamn och Filipstad, och han angav även siffror; det gällde inte så överväldigande men i alla fall betydande byggnadskostnader. Vad har skett i Filipstad? Jo, där skulle läroverket minskas med två klasser, och alltså blir rumsbehovet mindre än det för närvarande är. Det kan visserligen icke uteslutas att ett ökat behov av rum i folkskolan inställer sig, men vad hindrar att folkskoleklasser tills vidare få läsa i de ledigvordna klassrummen i Filipstads samskola? Ingenting annat än stelbent byråkrati och formalism! Folkskolan kan låna rum i samskolan likaväl som samskolan skulle kunna låna rum i folkskolan. Stockholms kommunala mellanskolor ha avdelningar inrymda i iandet. Farhågorna i nu berörda avseende äro sålunda väsentligen uppkonstruerade och måste ses mot bakgrunden av att man på läroverkshåll måhända har svårt att förlika sig med tanken på att en eller annan folkskoleklass håller till under läroverkets tak, åtminstone så länge detta av kommunalekonomiska skäl är nödvändigt. Och hålla vi oss till Oskarshamn, mina herrar, vad har skett där? Jo, där skulle enligt såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag flickskola och realskola samorganiseras. Realskolan omfattar där nu sex avdelningar. Den skulle tillföras två å tre avdelningar, högst tre. Samtidigt blir en flickskola, som har minst åtta klasser, obehöblig. Alltså, i stället för nuvarande 14 klassrum behöver man här ställa till förfogande blott 8 eller 9. Jag har svårt att finna, att detta bör föranleda någon omedelbar merutgift för detta samhälle. Om byggnader skola nyuppföras, så bör man naturligtvis se till, att de avpassas efter de nya behoven, men ingenting bör få framtinga en forcering som brådstörtat kastar över kommunen byggnadsutgifter, där man kan nödtorftigt reda sig med ett provisorium.

Så ha vi ett annat kapitel, utgifterna för folkskolan. Jag har redan konstaterat, att reformen lämnar det stora flertalet av Sveriges skoldistrikt, nämligen de på landsbygden belägna, utan all ekonomisk inverkan. För staten innebär den givetvis en viss merutgift för folkskolan, teoretiskt taget, och utskottets beräkningar, som i det fallet voro byggda på konkret underlag, gingo ut på att första klassens indragning skulle betyda 74 nya läraretjänster. Jag har övertygat mig om att detta är mycket högt räknat. Jag vill understryka det. För stadskommunernas del är det också uppenbart, att den sexklassiga grundskolan spelar en mycket liten ekonomisk roll, då den därpå byggda realskolan är avsedd att samla sitt väsentliga lärjungematerial från landsbygden, en pojke och flicka från en kommun, och ett par andra från en annan. Sålunda ligger det i sakens natur, att i den gestaltning reformen fått både i Kungl. Maj:ts proposition och i utskottsförslaget, torde kommunernas och statens utgifter för folkskolan komma att röna mycket ringa påverkan av den nya organisationen. Det får icke heller förbises, att sedan skolkommissionens förslag offentliggjordes, förhållanden inträtt, som göra, att man praktiskt taget kan avföra hela detta tema ur diskussionen, och det är den betydande nativitetsminskning, som har inträtt över hela vårt land och framför allt i städerna. I storstäderna hyser man faktiskt bekymmer för att icke kunna sysselsätta de ordinarie folkskollärare, som redan finnas anställda, och lärosalar finnas säkerligen i flertalet fall tillgängliga. Det medför sålunda normalt inga som helst merkostnader att hysa den lilla årskontingent barn, som skulle gå den sexåriga linjen, och i storstäderna, där konskvenserna kunde väntas bli mera påtagliga av den ändrade anknytningen, där skulle ju den sexåriga grundskolan bliva i mycket ringa utsträckning företrädd.

Reservanterna ha icke med ett ord antytt, vad deras egen organisationsplan skulle föranleda för merkostnader för staten och långt mindre för kommunerna. Det har man tydligen velat skjuta på framtiden, men det borde ändå ha kunnat förväntas, att reservanterna, för vilka de ekonomiska faktorerna ha spelat

en så stor roll vid bedömandet av majoritetens förslag, skulle varit angelägna om att åtminstone något så när undersöka vart de fastslagna linjerna föra hän. Det har redan här i dag erinrats om att det är ganska betydande belopp, som såvitt man kan döma av de vaga konturer, som reservanternas uppdragit, måste offras för de högre skolorna, därest detta förslag skulle genomföras. Framför allt är det en förändring, som alltid måste medföra mycket avsevärda merkostnader, och det är, när man eftersträvar att sätta ned terminsavgifterna i privatläroverken och sålunda öka understödet till dessa skolor så att terminsavgifterna skola kunna väsentligt begränsas. För närvarande hålla sig terminsavgifterna i statens läroverk vid omkring 50 kronor, men i privatläroverken uppgå de genomsnittligt till två å tre gånger högre belopp. Reservanternas undvika visserligen att precisera, hur långt de önska att man skall gå i fråga om nedsättning i privatläroverkens terminsavgifter. Utan kännedom om intentionerna i detta avseende är det alldeles omöjligt att bilda sig ens en ungefärlig uppfattning av förslaget ekonomiska konsekvenser. Men så mycket kan man redan nu förutse, att går man så långt i sina krav, att privatläroverkens terminsavgifter skola nedbringas till samma nivå som i statens läroverk, så medför detta med nuvarande lärjungeantal en merutgift på 3 miljoner kronor om året. Stannar man vid ett blygsammare belopp och bara tar bort halva skillnaden, blir det ungefär $1\frac{1}{2}$ miljon kronor. Nu vet jag inte, hur varmt hjärta reservanternas ärade talesman, herr Dahl, har i det fallet, men om hjärtat är mycket rymligt, så nödgas man som sagt räkna med en merutgift bara på den nu berörda punkten av bortåt 3 miljoner kronor årligen.

Till slut några ord av mera allmän innebörd. För mig personligen innebär en lösning av skolfrågan, som ger ett, låt vara, icke definitivt utrymme åt den fyraklassiga grundskolan, ett icke ringa offer. Detta framför allt, om jag ser saken ur folkskolans synpunkt. Jag är nämligen övertygad om, att en sådan anordning är till större skada för folkskolans arbete än den treåriga grundskolan. Jag sympatiserar alltså med det omdöme om denna anknytningsform, som kommit till uttryck i propositionen. Men jag har å andra sidan, när jag vägt fördelar och nackdelar, måst säga mig, att huvudsaken dock är, att de många fattiga stadsbarnen och de talrika landsbygdsbarnen av god och sund svensk ras få hindren för sin framkomst undanröjda genom erkännande av den oförvanskade botten skolan. Och jag har vidare icke kunnat bortse från den betydande statsekonomiska förmån, som ligger i ett bortskärande av läroverkens och privatskolornas första klass. Vidare har jag måste erkänna, att det säkerligen i vår tid är svårare att med en dylik anknytning bygga ut privata preparandanstalter med ytterligare en klass uppåt, och att alltså den gemensamma barndomsskolan sannolikt i verkligheten förts ett litet steg närmare sitt effektiva förverkligande. Och slutligen underskattar jag icke det psykologiska värdet av en eftergift mot dem, för vilken denna organisationsform utgör den allena saliggörande.

När den kommunala mellanskolan för 18 år sedan debatterades i denna kammar och stridens vågor gingo ganska höga, erinrades det från olika håll om den kulturfara, som det beslutet skulle komma att innebära. Det var särskilt en gammal läroverksman, som förde detta ord på sina läppar, men han fick ett klagande svar av en annan och vidsyntare representant för läroverken, nämligen avlidne lektor J. F. Nyström. Samma toner ha ljudit under den strid, som med en i grunden oförståelig frenesi har förts mot den reform, som nu är å bane. Inför denna opinionsstorm vill man gärna bringa i erinran vad som från den Lindmanska regeringens ecklesiastikminister underströks, när riksdagen senast avhandlade liknande ting. Han yttrade nämligen: »Under de

Ang. omorganisation av det högre skolväsendet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av det högre
skolväsendet.
(Forts.)

senast gångna generationerna har knappast någon viktigare förändring vidtagits i vårt lands högre skolväsen, utan att den från *något* håll, framför allt från anhängarna av det förut omnämnda parallellskolesystemet, betecknats som bildningsfientlig.» Och han tillade, att dessa anmärkningar hade »ej sällan burit vittne om en påfallande obekantskap med förslagets grundtankar och de förutsättningar, under vilka dessa måste tänkas realiserade».

De orden äro som myntade för den situation, som inträtt. Här ropas, att fäderneslandet är i fara, att vår kulturs ödestimma har slagit. Man har svårt att lägga in en allvarlig mening i dessa våldsamma överdrifter. Vad är det som sker. Såvitt jag kan se, intet annat, än att det svenska folkets kulturkrets vidgas och dess bildningsgrund konsolideras. Råmärkena för en traditionell kultur flyttas ut så långt som rådande ekonomiska system medger. De fattiga stadsbarn och de landsbygdsbarn, som få vägen jämnad till ökad medborgerlig bildning, komma förvisso *icke* att draga ner vår svenska odling. Otvivelaktigt ligger sanningen på det rakt motsatta hållet, denna kultur får därigenom ett djupare och bättre fäste över landet i dess helhet, när det icke längre med samma rätt som nu kan sägas, att den utgör ett privilegium, väsentligt lättare åtkomligt för de få än för de många.

Man har ordat vitt och brett om uppskov. Jag har försökt sätta mig in i vad därmed skulle vinnas och vad som skulle förloras. *Vinsten* är sannerligen problematisk. Föreställer man sig måhända, att den regering, som lagt fram denna proposition, om några månader skulle finna herr Bergmans linje acceptabel? Eller hoppas man, att en socialdemokratisk eller bondeförbundsregering skall servera herr Bergman i propositionsform? Eller intalar man sig kanske, att andra kammaren 1928 skall visa sig redo att från någon sorts högerregering acceptera ett förslag, som bottnar i reservanternas socialt steriliserade tankevärld? Intet av de alternativen höra hemma i praktisk politik. Det förnuft, som kan finnas i kravet, måste uppenbarligen vara att genom uppskov bringa hela frågan på fall för att därmed för en obegränsad framtid få ha den högre skolans värld lika oberörd av en demokratiserad verklighet som hittills. Men inbillar man sig verkligen, att man därigenom utför ett storartat räddningsarbete undan bottenskolans barbarskog? Då misstar man sig stort. Mellanskolor skola liksom hittills uppstå, den ena efter den andra. Ingenting hindrar, att den ena medelstora staden med läroverk efter den andra, alldeles som Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och Lund redan gjort, upprätta sådana skolor. Så få vi snart nog en realskola för de rika och en för de fattiga i stad efter stad. När några år ha gått, är mellanskolan den kvantitativt starkaste, ej blott till numerären — det är den redan — utan också med hänsyn till lärjungeantalet; läroverkens provisorieförhållanden skola bestå, till verklig, kanske obotlig skada för svensk kultur och samtidigt undanskjutes ett rättvist tillgodoseende av flickornas undervisning, onekligen ett av de mest trängande krav, som i detta problemkomplex inställer sig. Ja, sådan är verkligheten, om man söker se den i ögonen. Varken reservationen eller rent bord kan hindra den utvecklingsprocessen, och minst av allt befordras såmedelst sparsamhetssynpunkterna.

Svensk skola, svensk kultur kan efter mitt sätt att se icke skadas mera än genom ett uppskov nu.

I denna övertygelse, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarrens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen.

Då tiden nu var långt framskriden och många talare funnos anmälda, beslöts på framställning av herr förste vice talmannen, att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 11.35 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
